

JOHANN KARL SCHUSTER

ÜVEGESRŐL

ÉS FELJEGYZÉSEIRŐL

A 19. SZÁZAD SOPRONÁBÓL

Jelige: ...der Berg von nun an den Namen des
„Sängerberge” führen soll...

SZÜLŐFÖLDÜNK PÁLYÁZAT

2009

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS 3

AZ ŐSÖK	4
JOHANN KARL (CARL)	5
A SOPRONI ÜVEGHUTA	7
SOPRON ÉS AZ ÜVEGESEK	8
ADOMÁNYOK EGYHÁZON KÍVÜL ÉS BELÜL	11
GAMAUF TEOFIL KRÓNIKÁT MÁSOL(TAT)	13
SCHUSTER ÉS 1848	13
HARC AZ ARANYOZÓKKAL	19
A FUSIZÓK ELLEN	19
A HÁZ	21
A LAKÁSOK	24
ID. SCHUSTER KINÉZ AZ ABLAKON	25
KARL THEODOR SCHUSTER	28
KARL THEODOR ÉS AZ ÜZLET	30
PONT AZ I-N	32
A KÉZIRAT	33
NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ	36
SCHUSTER-CSALÁDFA	42
A „KRÓNKA” VÁLOGATOTT TARTALOMJEGYZÉKE	43
KISLEXIKON	51
KÉPEK JEGYZÉKE	58
KÉPEK: I–XXI. TÁBLA	

A címlapon a várkerületi Schuster-ház bejáratának részlete.

Köszönetet mondok a Soproni Levéltár dolgozóinak, s az Evangélikus Levéltárnak a források rendelkezésemre bocsátásáért, a Soproni Széchenyi István Városi Könyvtárnak a fontos segítségért és az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárának, valamint fotóműhelyének a digitális fotó-másolatokért. Mindenkinek együtt és külön-külön. Magam a tervezeténél tovább nem jutottam volna.

BEVEZETÉS

A kőszegi születésű **Johann Karl Schuster**[9]¹ üveges mester hagyatékából könyv formájába rendezett iratköteg került végső soron az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárába. Fél évszázaddal ezelőtti ismertetője jobb híján az ottani leltárban szereplő „*Feljegyzések Sopron múltjáról*” címen tárgyalja a Soproni Szemlében.² Azóta – tudtommal – nem szólt róla senki sem. Egy másik mesteremberrel kapcsolatban figyeltem fel rá, nem olyan régen.

Geiger Márton soproni kosárfonó gondosan fogalmazott és igazán szép kiállítású krónikájának ékességei a 19. század első felének egyenruhás alakjai.³ Közülük nyolcat megtalálhatunk **Schusternál** is.⁴ A tizenegyből miért csak nyolcat? – kérdeztem korábban. Választ most sem tudok adni, annak ellenére, hogy kezemben van immár **Schuster** munkájának digitális fotómásolata. Addig csak Csatkai Endre 1923-ban megjelent újságcikkéből,⁵ Pukánszky Béla: *Die Aufzeichnungen des Ödenburger Bürgers Karl Schuster* című ismertetőjéből,⁶ illetve Juhászné Hajdu Helga 1957-beli közleményéből képzelhettem el magamnak az üveges mester kéziratát. Az Országos Széchényi Könyvtár munkatársának alapos, de természetesen mélyebbre nem ásó leírása a kiinduláshoz képest újabb talányok felvetésére ad lehetőséget. Ezekkel foglalkozom majd a továbbiakban.

Pukánszky Béla 1932-ben már az OSZK-ban találta a művet. Szerinte a szerző „*behandelt eben nicht bloß eigene Erlebnisse*” (éppen nem pusztán saját élményeit tárgyalja). De azért forrásértékűnek tartja a magyarországi németek szempontjából. Az ismertetőből egy bővített mondatnyit idéznem kell: „*Aus den Angaben seines Sohnes, der den Handschriftenband an die Széchényi [sic!]-Landesbibliothek veräußerte, geht auch nur so viel hervor, daß er Glasermeister und Kirchenvater der evangelischen Kirchengemeinde A. B. war, um 1820 geboren wurde und um 1870 starb.*” (Fiának közléséből, aki a kéziratkötetet az Országos Széchényi Könyvtárnak eladta, csak annyi jön elő, hogy üveges mester és az evangélikus egyházközségben templomatyja volt, 1820 körül született és 1870-ben halt meg.) Hogy ez a pontatlan közlés tényleg **ifjabb Schuster Károlytól** ered-e, nem tudni. De belőle jóformán csak az eladó családbeli státuszát szabad elhinni.

Azt már látnom kell, hogy szerkesztésről és szép kiállításról sajnos nem beszélhetünk. A cím? A kötéstábla vignettáján van valami tintával rótt, többsoros írás, jóformán teljesen olvashatatlaná lekopva. Annyi vehető ki, hogy nagy A-val kezdődő, hangsúlyosan nagyméretű, így is szépek mondható betűkből álló szó után nagy M-mel az elején, többsoros német szöveg, benne könlgl. (F)reÿ (St)adt és – erős nagyítással nézve – elég sok kis r betű vehető észre. Felette az OSZK kéziratárának ceruzás leltári feljegyzése (1124. Fol. Germ.). – A kötéstábla elég rossz állapotban van, szélei lerongyolódva. Ez a szomorú tény inkább a háborúk „iratkezelésének” számlájára írható, mint a kutatókéra.

¹ [A név utáni szám a **Schuster**-családfa sorszáma utal.]

² Juhászné Hajdu Helga: Soproni vonatkozású német kéziratok az Országos Széchényi Könyvtárban. I. Soproni Szemle [a továbbiakban: SSz.]: 11 (1957), 195–196. o., a jelzet: Fol. Germ. 1124. 419. f. (ff. 399–419. üres) [Az f = fólió-méret.]

³ SL XV/3/12. Krónikák. Geiger krónika a Soproni Levéltárban.

⁴ (Hárs József:) Geigerék színes krónikája. Kosárfonók várostörténete a 19. század Sopronában. Szülőföldünk pályázat 2008.

⁵ Csatkai Endre: Egy ismeretlen soproni krónika a Nemzeti Múzeum könyvtárában. Sopronvármegye 1923. november 11. „*Az abszolutizmus végével, 1866-tal viszont Schuster leteszi a tollat*” – írja.

⁶ Megjelent a *Deutsch-Ungarische Heimatsblätter* IV. évf. (1932) 345–347. oldalán. (Fénymásolatban kaptam meg az OSZK-tól.)

Bévül több helyen látok a margón vastag barna ceruzás vonalat: jelet arra, hogy az ott lejegyzett, s főleg királyokkal kapcsolatos adat felkeltette valakinek az érdeklődését. Ilyen ceruza ma már nem igen kapható, s talán ilyen kutató sincs. (Ennél rosszabb volt, aki újságok esetében ollót használt...)⁷

+++

Jobban most nem merülök bele a részletekbe, csak egyet tisztázok, mert ezt aztán gyorsan és meglehetősen bizonyossággal leszögezhetem: miért éppen addig vezette „krónikáját” **Schuster**, ameddig vezette? Juhászné csak annyit mond: „1867-ig folytatta”. A politikával lett volna gondja, mint ahogy Csatkai Endre gyanítja? A magyarázat számomra, anyakönyv alapján, egyszerűnek látszik: 1868. február 5-én meghalt.

És mikor kezdte? Levéltári adatok szerint a fiatalember 1827-ben lett soproni üveges mester, s vette át rokonának üzletét. Előbb aligha ült neki. Ismét egy iparos, akit érdekel választott városának múltja.

Az sem lehetetlen, hogy a szerző – elfeledkezve arról, hogy az ember élete véges, viszont tudatában annak, hogy a gyűjtést sohasem lehet befejezni –, magának szedte össze az anyagot. (Egyes, gyakran margóra szorult kiegészítések legalább még egy, szép írású közreműködőt sejtetnek.) Ha ez igaz, akkor olyan élménybeszámolókkal, olvasmányok kivonatóival, néhány eredeti dokumentummal, és színes hírek halmazával állunk szemben, amelyekből lehetett volna szép krónika is. Így sincs híjával olyan hézagpótló értékeknek, amelyek bőven megérik a vele való foglalkozást.

AZ ŐSÖK

Az egykori foglalkozásra utaló **Schuster** mint vezetéknev, nem ritka Sopronban. Házi Jenő nagy munkájának második kötetében 42 polgárt sorol mögéje. Ezek közül kell kiválasztani a családfa leveleire írhatókat. A keresztnév, sőt a foglalkozás sem ad mindig meggyőző bizonyítékot. Ez elsősorban a kezdetekre vonatkozik, de később sem természetes és magától értetődő, hogy az életutak egyes állomásai még hivatalos iratok esetében is, voltaképpen kihez köthetők. Nem mentegetődzés, de rámutat arra a tényre, hogy családon belül sok az üveges és gyakori az azonos keresztnév. Két Károlyt egymástól megkülönböztetni csak néha lehet, ha nevük elé biggyesztették a sen., vagy jun. szavakat. Bár ezek is vándorolnak az évek során, ahogy sajnálatosan elhunyt a sen., s most már a fia lesz az öregebbik, a szintén Károly nevű unokához képest. Ennyi elmélkedés után próbálom rendbe rakni az adatokat. [Zárójelbe téve a családfa sorszámát.]

András [1] pápai tímárnak és nejének, Zsófia Zsuzsannának valószínűleg még Pápán, 1700 körül született egy fia. **András [3]** ő is. Sőt: tímár. Alighanem segédként vándorolt be Sopronba, ahol 1746-ban lett polgár, de már 57 évesen meghalt.⁸ Fia **[5]** nemcsak a nevet, de a foglalkozást is örökölte. Apjának eltemetése után nem sokkal tette le a polgáreskü, s alig egy hónap múlva (lévén az eskü egyik feltétele, hogy mihamarabb megnősül) már feleségül vette Wernhardt Gottlieb külső tanácsos és szappanfőző lányát.⁹ Nemsokára soproniként örülhetett örökösének, aki természetesen szintén **András [7]** lett, s 1760. május 28-ára került be az evangélikusok keresztelési anyakönyvébe.

Ő azonban erősen változtatott a családi szokásokon. Amikor **Schusterék** ismét a soproni evangélikus egyházközséget keresték fel, ő **[7]** már kőszegi polgár és üveges mester.

⁷ Szerencsés esetben a Soproni Levéltár és a Városi Könyvtár azonos újságpéldányaiban nem ugyanazt vágják ki az egyikből, mint a másiból. Tapasztaltam.

⁸ Házi Jenő: Soproni polgárcsaládok 1535–1848. Bp., 1982. Az 10041. irányítószámon. A továbbiakban: Házi.

⁹ Házi 10042. és az evangélikus anyakönyvek.

Sopronban esküszik örök hűséget Kielberger Mihály soproni csizmadia **Rozina** nevű lányával, de egy év múlva, a Kőszegen, 1801. augusztus 8-án megszületett fiának sem András, sem Mihályt nem, hanem a **János Károly [9]** nevet adta.¹⁰

JOHANN KARL (CARL)

János Károly [9] a tímárságnak hátat fordított, s 1818. május 21-én a soproni üvegesek gyűlésén, nyitott céhláda előtt, felszabadult. Inasból céhlegénnyé lett, és lefizette az illetéket.¹¹ 1827. február 5-én pedig felmutatta ezt a felszabadító levelét. Láthatták, hogy megfelelő útlevéllel, Kőszegről bizonyítvánnyal rendelkezett. Vándorkönyvével és az abban olvasható bejegyzésekkel több, mint három vándorévet tudott igazolni, s azt is, hogy eközben mindig erkölcsösen és törvénytisztelően viselkedett. Nem is lehetett semmi kifogásuk az ellen, hogy kérését teljesítsék: fogadják be maguk közé mint mestert.

Ügyes húzással biztosította magát a várható kenyérharc ellen. Megegyezett jelen lévő atyafiával, **Lieberth Sámuellel**, akinek itt, Sopronban nemcsak joga volt üveges iparának gyakorlására, de üzlete is, évek hosszú sora alatt összegyűjtött árukészlettel. Éppen ezek a megszorodott évek okozták: a megfáradt rokon kapva kapott a lehetőségen, hogy tisztelességgel visszavonulhat feleségével együtt, s mégis családbélinek adja át az iparát. Egyedül **Schuster János Károllyal [9]** köthetett olyan megállapodást, hogy – hiú remény – ha úgy alakul, megint visszatérhet a munkába. (Ezt a kötelezvényt a céhládjába helyezték.)

Senki sem szólt ellene, hiszen az öreg mester már régóta nem teljesítette a városi munkák rá eső részét.¹² A vita a mesterek között, pontosabban Jacob Antal és Lieberth között még 1819 végén lezajlott. Jacob (Jakob, de lehet, hogy Jakabnak hívták) panaszt tett 1819 vége felé a tanácsnál Lieberth eljárása ellen.¹³ Hogy ugyanis a neki szánt városi munkákról lemondva, azokat nem rá testálta, aki szerinte sorban következett. Előbb – az 1819. december 20-i jegyzőkönyv szerint – Oeller Mátyás tanácsnok foglalkozott Jacob mester panaszával.¹⁴ Akkor azt tisztázták, hogy Jacob 1812-ben és 1813-ban végezte a városi munkákat, a következő két évben a Bergmann név szerepel, aztán Horváth, majd Bergmann özvegye következett, de itt már nem tudták kibogozni, melyik évben mondott le.

Vége Lieberth jelenlétében, 1819. december 29-én rendezték a kérdést. Jacob Antal szerint legutóbb is november elsején Lieberth az őt illető feladatot átvette ugyan, de máig nem végezte el. Sőt, annak ellenére, hogy sorrendben a panaszló következett volna, átengedte azt a legfiatalabbnak, Bergmann Keresztélynek.

Már korábban is megtette ezt, válaszolta az öreg, de most különösen kénytelen volt továbbadni a városi munkát. Ugyanis az a segéd, aki írásban elkötelezte magát, hogy nála fog dolgozni, mégsem jelentkezett. Neki pedig, élemedett férfi lévén, ez a feladat már nehezebbre esett volna. Úgy gondolta, jogosult arra, hogy annak adja, akinek akarja. Ezt Jacob zokon vette. A vizsgálódó leszögezi, hogy akkor sem Jacob, hanem Horváth lett volna a kor szerinti következő mester. Mivel nem élt a mesterek között olyan megállapodás, hogy egy ilyen esetben mi a helyes eljárás, az intézkedő rávette a jelenlévő mestereket, hogy ezentúl vitás esetekben mindig a kor szerinti sorrend számítsen. Mindjárt tisztázták, hogy a kor szerinti sorrend a következő: Lieberth a legöregebb, utána Horváth József, Bergmann özvegye, Jacob

¹⁰ Kőszegi vegyes anyakönyv III. köt. Itt anyja neve **Theresia** Khünbergerin, keresztszülők: Michael Ropfer bürg. Fleischhacker. u. Gastgeber és Frau Katherina Kaipelin witwe (szül. Fejér).

¹¹ SL XXVI. 1649. Horváth József volt akkor a céh előljárója.

¹² Apja (†47 évesen) és nagyapja (†62 évesen) is Sámuel, soproni polgár és üveges. Ő 75 évesen „*vénsegi elerőtlenedésben*” halt meg 1835. ápr. 14-én. (Ev. akv.)

¹³ Jacob panaszának dátum nélkül a SL XXVI. 985. G. J. c. Oeller dec. 16-ot ír a benyújtás dátumaként.

¹⁴ SL XXVI. 985. G. J. a. Érdekes a hónap rövidítése: Xber = **december**, az X latinul olvasandó.

Antal és a fiatal Bergmann Keresztély. Így Lieberth visszalépése következtében Horváth József kapja a városnál elvégzendőket, az 1819/20. és 1820/21. évadra. Bergmann Keresztély most már az év végéig végezze el a munkáját, a következő év első napjától kezdve viszont Horváthé a megbízás. Ha a tanács ehhez az elrendezéshez hozzájárul. Így zárta le a tanácskozást Sailler Mátyás népszószóló s Bertók Sámuel könyvelő. Úgy látszik, sikerrel, mert nem volt folytatás.¹⁵

+++

Visszatérve a céh tanácskozására, a szertartásból már csak egy pont végrehajtása hiányzott: be kellett mutatni a mesterremeket. A jegyzőkönyv szerint ez egy 18 hüvelyk¹⁶ magas és széles ablak volt hat sarkos üvegtáblával és egy 9 hüvelykes, dróttal felerősített laternával.¹⁷ A megtartott gyűlés ezt jónak találta és elfogadta. **Schustert** [9] pedig – az illeték lefizetése után – a helyi üveges céh mesterének fogadták be, ismét nyitott céhláda előtt. A tanácstól jelen volt felügyelő jelentésében felhívta az adóhivatal figyelmét az új adózóra: világosítsák fel a város iránti ezen kötelezettségeire.¹⁸

+++

A kapcsolat Kőszeggel nem szakadt meg. **János Károly** [9] 1835-ben kérelmet nyújtott be a Tanácshoz, segítsék ahhoz testvérét, **Sámuel** [10], hogy az üvegesek céhének soproni csoportja mesterként fogadja be. Samu át szeretné venni apjuk kőszegi üzletét, ehhez kellene a feljebb lépés. Előzménye ennek visszanyúlik 1829-re. **Samuel Ludwig Schuster** [10] akkor 17 éves, apjánál legalább 3 évig tanulta a mesterséget, s megvolt minden szükséges irata. Sopronban fel is szabadították. Most pedig megkapta az óhajtott mesteri címet. A jegyzőkönyv nem szól a mesterremekről.¹⁹

Samuel fia, **Frigyes** [12], 1853. november 6-án szabadult, s került be Kőszegről a könyvbe Sopronban. Még 1856-ban is felszabadítanak valakit Sopronban, aki három és fél évig tanonckodott **Schuster Sámuel**nél Kőszegen. Éppen **János Károly** [9] volt a főelőjáró, Bergmann Lajos az al-²⁰

+++

János Károly [9], érkezettnek véelve az időt a családalapításra, **Kummert Terézzel** 1830. október 10-én jelentkezett a soproni evangélikus egyházközségnél. A már híres tudós, Gamauf Teofil lelkész adta őket össze. Számára a vőlegény neve Kőszegről lehetett ismerős, hiszen ő is Kőszegről került ide. Az anyakönyv 39. sorszama alá bejegyzettek szerint **Johann Karl Schuster** [9] anyja, Rosina Kielberger, már nem élt, de apja tanúként eljött. A másik tanú Christoph Kummert, a lány apja, itteni polgár és tükészítő mester a Várkerület 218. társtulajdonosa (anyja Lüttich Zsuzsanna²¹). Kummertek különben éltek Kőszegen is, mondják, ott sörgyáruk volt. (Az 1940-es években a Soproni Sörgyár egyik irányítóját Kummertnek hívták.)

Az anyakönyvek vezetői náluk további gyermekáldást nem jegyeztek föl.

¹⁵ SL XXVI. 985. G. J. b. A hónap kiírva, rövidítés nélkül: December.

¹⁶ 1 bécsi hüvelyk (Zoll) = 2,63405 cm.

¹⁷ Ilyen üvegbúrával vett részt a repceolajjal működő közvilágításhoz Glaslocken néven meghirdetett pályázaton, 1828-ban és 1831-ben,

¹⁸ Sopronii ex Senatu am 9ten febr. 1827.

¹⁹ SL XXVI. 2785. s.

²⁰ SL. Soproni céhek iratai 3–25.

²¹ Thirring Gusztáv: Sopron házai és háztulajdonosai 1734-től 1939-ig. Sopron, 1941, 51. o. (14. sz. 1941-ben), a 118. o.-n Littich változatú névvel, Ógabona tér 205. (1941-ben 8.) sz.-ban volt ebben az időben társtulajdonos egy posztós család.

A SOPRONI ÜVEGHUTA

Az általam ismert első újkori nyoma annak, hogy városunkban állítottak elő akármilyen üveget, egy említés, amely éppen ebben a kéziratban található. **Schuster Károly [9]** valamelyik helyi krónikából másolta ki a következő történetet (fordításomban):

„1805. december hónapban²² érkezett ide Károly főherceg /:Ferenc császáruk testvére:/ mint cs. kir. tábornagy, százezer fős hadseregével, Itáliából. Itten, Sopronban ütötte fel főhadiszállását, és 14 hétig maradt. Köröskörül és minden hegyen, dombon. Akkor aztán békét hoztak össze Pozsonyban. Mivel azonban a seregek nagyon sok komiszkenyérre volt szüksége, ezért a császári tábori kemencéket a Balfi kapun kívül, az akkoriban létezett üveghutában²³, jobbra, a balfi országúton állították fel.”

A szerző nem jelzi forrását. Levéltári adat örökítette meg azt a dátumot, amikor a Magisztrátus látókörébe került az üzem.²⁴ 1801. október 30-án Martony Bertalan mint legidősebb tanácsnok és Aszmann János András az inszurgensek elvonultával ráértek arra is, hogy a Balfi kapun túl körülnézzenek. És ráakadtak a már javában működő üveghutára, ahol Österreicher Sándor üzemvezető felvilágosította őket, hogy csak fizetett alkalmazottja a tulajdonosnak, Saurau grófnak. Tény, hogy a polgárság földjén építkeztek, de azóta a gyártáshoz csak minimális homokot termelnek ki itten, hanem azt Neckenmarktról hozzák ide. Követ? Ennek származási helyét nem jelöli meg ilyen pontosan. Mindenesetre megegyeznek abban, hogy éppúgy, mint a hamuzsír főzésért, ezért az üvegyártásért is évi 10 rénusi forintot kell, hogy fizessenek. Ha később kiderül, hogy többet termelnek, magasabb összegben fognak majd megállapodni. Úgy értelmezhető a záró mondat, hogy a polgári tulajdon használatáért plusz 5 forintot kér a város.

A levéltárban találtam még 1808-beli adatot is.²⁵ A városi tanács az adóhátralék megfizetésére figyelmeztet, ellenkező esetben árverésen értékesíti a telket és a rajta álló Glas-Fabrique-ot. A felszólított, s egy ideig tulajdonosként jelzett Joseph Österreicher bécsi doktor²⁶ elvben vállalja a hátralék rendezését. A levélből azonban kiderül, hogy az eredetileg Saurau gróf²⁷ tulajdonában volt ingatlanban több az érdekelt személy. Üveges mesterről már nem esik szó.

Csatkai Endrét széltében-hosszában joggal polihisztornak tudták. Egy tisztelője 1935-ben felhívta figyelmét Mohl Adolf írására, amely a Soproni Hirlap valamelyik ünnepi számában, városunk nevezetességeit felsorolva, csak úgy odaveti a Glashütte elnevezést, mint amit úgyis mindenki ismer. Hát nem ismerte senki. Az illető magyarázatot várt a szóra, amit Csatkai két részre osztva meg is adott.²⁸

A bevezető után (amelyből később, más vonatkozásban majd idézek) azzal indította a tulajdonképpeni ismertetőt, hogy attól kezdve volt érdemes Sopronban gyárat alapítani, amitől kezdve rendszeressé vált a brennbergi szénbányászat, s onnan a beszállítás. Az első kísérlet

²² [159–] A 159. múzeumi szám utáni számozatlan oldal. A kezdő évszám 1805.

²³ A hivatalos iratban Glas-fabrique. Lásd SL III. 892.

²⁴ SL XIV. 2022. G. A hamuzsír ezek szerint helyben főzték. Az üvegyárak ezt később máshonnan szerezték be. Lásd az iparkamarai jelentést 1876-ból. A hely: Sopron város kataszteri iratainak gyűjteménye. 1900-as évek, munkaeszközként telejavítva. SL XV./8.

²⁵ SL Fasc. III. Num. 892. A tanács 1808. júl. 11-én ír, a válasz dátuma: 1808. okt. 14.

²⁶ Joseph Manes Österreicher magyar zsidó orvos, *Óbuda 1756–†Bécs, 1831. dec. 14. Csak II. József türelmi rendelete tette lehetővé orvosi diplomája megszerzését és a jogot a praktizálásra. Óbudán kezdte, Zalában és Balatonfüreden folytatta, majd 1802. Bécsbe ment, ahol a császári ház orvosa, s kitüntettetett lett. Jewish Encyclopedia 1901–1906. (Wikipedia, the free encyclopedia.)

²⁷ Franz Anton Saurau gróf (1760–1832) államkancellár, belügyminiszter, a Theresianum vezetője, 1816–1818. febr. 24-ig Lombardia helytartója. Grazban, a Sporgasse 25. alatt állt az ősi palota, 1630 óta Saurau-Goess néven, a család címerével. (Wikipedia...) Tőle behajtani az alig száz forintot kitevő hátralékot? Hm.

²⁸ Csatkai Endre: A soproni üveghuta. Soproni Hirlap 1935. ápr. 11. és 12.

egy cukorgyár lett volna, de ez nem sikerült. Utána következett az üveghuta. Saurau gróf, bízva az itteni kvarcban, megépíttette 1800-ban az üvegyárat. 1801 januárjában a pozsonyi újság már az első termékekről ad hírt. 1802-ben ugyanabban a német újságban olvasható, hogy üvegpoarakat, butéliákat, fehér és fekete, vagyis színtelen és színes üvegeket, sőt egész szervizeket is készítenek. Gondoltak két új kemence építésére is. Üzemvezető Österreicher Sándor, a doktor atyafia. Hiába volt szorgalmas, a soproniak nem igen kedvelték a zsidókat, ezért mennie kellett – állapítja meg finoman Csatkai. Pedig Bredeczky Sámuel szíves hangon említi egyik könyvében.

Ebben az időben már évi 4800 pezsgős palackot szállítottak Bécsbe. Úgy látszik, ez volt az üzem különlegessége, mert 1805-ben dicséri Demian lexikona²⁹, s a külföldi termékekkel egy sorba helyezi. Még egy főherceg is meglátogatta őket. Csatkai céloz a városban elszállásolt tisztikar mint fogyasztó vidám életére. Adler József cseh üzemvezető fejlesztésbe kezdett. (A szalónaki gyárat is csehek virágoztatták fel.)³⁰ A szénszállítás zavarai és a háborús körülmények akadályai a folyamatos termelésnek. Saurau emiatt eladta a gyárat. Az új tulajdonos a lelkes reformer, gróf Batthyány Tivadar. Megelőzte korát, de sokmindenbe kezdett, amihez nem volt felkészültsége, s ezért belebukott. Ebbe is. 1812-ben meghalt.

Csatkai cikkében évszám nincs a tábori pékségek felállításáról, de a tény mint a lejtőre jutás egyik jelét hozza szóba. Batthyány halála után az örökös, a fia, „bizonyára igyekezett a hutától is megszabadulni, hacsak az apja korábban el nem adta.” Görög és más disznókereskedők adták-vették, munkásszállást is építettek hozzá az 1820-as években. Martiny Frigyes naplójában a Rupprecht családnak mondja. A zsellérek lakták. „Az evangélikus temető és a polgári otthon közt, az utóbbi épület oldalán állt a díztelen, emeletes épület mely máig megtartotta a köznyelvben a nevét” – teszi hozzá a cikkíró 1935-ben.

Valamivel újabb adatot Heimler Sopron topográfiájában találtam. A Balfi út táblázatának végén, a 163. oldalon egyrészt a 34. házszámnál lelhetők az adatok³¹, másrészt a 6. jegyzetben a kiegészítés: „Köznyelven: Glashütte.” És hivatkozik Csatkai cikkére. A telken történt későbbi változásokról annyit mondhatok, hogy üzemről már nincs szó, a kisebb-nagyobb épületeket pedig annyira átalakították, hogy a tervrajzokon csak itt-ott jelzett régi falcsomkok feketéje árulkodik a múlttól. Ez a múlt mindenestre az evangélikus temető nyugati falánál húzódó Meggyesi utca torkolatától, azzal átellenben, a Balfi út páros oldalán, a 134. sz. lakóépület helyén zajlott, s a telek bizonyára leért az Ikva-patakig (ott ma ösvény).

SOPRON ÉS AZ ÜVEGESEK

Csatkai Endre már tárgyalt cikkének bevezetője szerint az üveges céh városi céh, vidéken a kontárok működtek, pl. a 17. század elején nagy számban ide menekült morva anabaptisták közötti üvegesek. Vagy: számadás bizonyítja, hogy a ruszti evangélikus templom ablakait nagyszombati zsidó üveges készítette. A kismartoni ítélezési könyv viszont már

²⁹ Demian János András (*Pozsony 1770?–†1845?) a cs. k. Coburg gyalogezredben szolgált zászlótartóként. 1804: a katonai határőrvidéken statisztikai munkálatoknál alkalmazták. 1808: alhadnagyul az udvari haditanácshoz nevezték ki, de néhány hónap múlva szolgálatát elhagyta és 25 évig külföldön az irodalomnak élt. Vlsz. a Darstellung der österr. Monarchie nach den neuesten statistischen Beziehungen. Wien, 1804. c. művét idézi Csatkai. (A Wikipedia, a szabad enciklopédia c. internetes anyagban és a Kereső. hu című online lexikonban. Továbbá: Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái.)

³⁰ Lelkes György: Magyar helységnév-azonosító szótár. Baja, 1998, 540. o. szerint Szalónakhuta, Vas m., Kőszegi j. ma osztrák... Szalonok-Üveghuta, Glashütten bei Schlaining. 215 német és cigány lakos 1910-ben.

³¹ Tulajdonos: Sopron sz. kir. thj. város közönsége. Helyrajzi szám: 1967–1968, homlokzat hossza: 10 m, a telek legnagyobb–legkisebb mélysége: 60–36 m, terület (beépített és udvar) 615 n. öl, emeletek száma: I. r. fsz., tetőzet: cserép. Sem kert, sem fürdőszoba, sem kút, sem villany, sem gáz nincs, csak víz van és 23 egyszobás lakás, 119 lakóval. Heimler Károly (szerk.): Sopron topográfiája. Sopron, 1936.

1718-ban említi a soproni céhet. A Mária Terézia korában keletkezett várkerületi boltok között volt két üveges: egyik Horváth néven, másik Bergmann néven. A városi iratokban találkozhatunk a nevekkal, illetve a leszármazottaikkal. Csatkai szerint ezek nem igen fűjtak üveget, csak az üvegfestésig jutottak el. Az edényeket a cseh hutákból szerezték be, Bécs közvetítésével.

Winkler Elemér szerint azonban – mint több más –, az üvegesek céhe is a 18. század második felében keletkezett Sopronban.³² Thirring Gusztáv 1848-cal foglalkozó és kéziratban maradt tanulmányát Thirring Lajos rendezte sajtó alá. Ebben olvasható, hogy akkor a kő-, föld-, agyag- és üveg stb. iparban 177-en dolgoztak, közülük 28 a családfő. Idegen tanuló és kosztos diák (itt is van egy stb) nincs. Összehasonlításként: az iparban összesen 5496-an dolgoztak, családfő 965.³³ De ha jól megnézzük, talán csak fél tucat tarthatta magát üvegesnek.

+++

Amikor a városnak szüksége volt üvegre, például a meginduló – előbb repceolajjal működő – közvilágítás buráira, akkor azokat közvetítővel és nehézségek árán, messziről kellett beszereznie.³⁴ Legalábbis egyelőre.

Az Érdemes Tanács 1825. október 18-i, 3618. számú megbízására az aláíró, Pátzill József városkapitány, még aznap megrendelt 150 darab üvegharangot, id. Flandorffer Ignác úr közvetítésével, Zalában, Alsó-Lendva mellett, a vétyemi³⁵ üveggyártóktól, bizonyos Kandes (Karger?) testvérektől, akiknek láthatólag üzlettársa volt Mattersdorf(er) is.

Flandorffer ott a gyárban megadta az előmérést és az igényelt árat: darabját 2 forintért vennék meg tőlük. December 7-én megjelent Pátzillnál az egyik gyártó, hozott ugyan egy próbadarabot, de egyúttal közölte, hogy könyvelőjük elhamarkodottan egyezett meg Flandorfferrel a 2 forintos árban, hiszen ennyiért nem tudják előállítani sem, hát még leszállítani, amiről egyébként a megrendelő-levélben szó sem volt. Lényegesen nehezebb becsomagolni, mint akármi más üvegárut, szokatlan méretei miatt. Pátzillt nem hatották meg ezek a szavak. Ha nem fogadják el a 2 forintos árat és nem szállítják le a 150 darabot 14 napon belül, akkor a szükséges lépéseket meg fogja tenni a város. Hogy egyéb üvegáruikat, amelyeket Sopronon át szoktak szállítani, ne engedjék tovább. Eltelt néhány hét. Végre a gyártó beadta a derekát és két egyenlő részletben, 2 ill. 3 mintadarabbal kiegészítve, vállalkozott a rendelés teljesítésére. A megérkezett szállítmányt alaposan átvizsgálták, s bár nem tartották kifogástalannak a burákat, ám elismerték, hogy erős üvegből készültek, tiszták és fehérek.³⁶

+++

„A Vétyemi üveggyár Zalamegyében, előbb Karger testvérek tulajdona, 1860 évtől Hirschl Samu és társai birtokába ment által, és homor ugy táblaüveget készít, és pedig minden gátlo befolyások daczára, mert drága pénzen sem kap napszámosokat, a szükségelt fa messze esik, és a felázott utak sokszor járhatatlanok. Mind ezen akadályok mellett az üveggyár a kréta-üveg (Kreideglas) készítésében örvendetes előmenetelt tett. Az eddig használt mura-kovand (Kies) helyett Steierhonból a Mura melletti Bruckból hozatják a kavicsot. De nem lehet hasonlót mondani a táblaüveg készítéséről, miután a táblaárak

³² Winkler Elemér: A soproni céhek története a XV–XIX. században. Sopron, 1921, 11. o.

³³ †Thirring Gusztáv: Adatok a száz év előtti Sopronról és 1848. évi népességéről... Sopron, 1957.

³⁴ A repceolaj használatáról 1867-ben tértek át a gázvilágításra. Kanizsaer Bote–Oedenburger Bote 1867. jan. 3.. Nagy lelkesedés jan. 6-án. De már jan. 17-én írják Pozsonyból, ahol évekkal előbb váltottak, hogy csak eleinte volt olyan fényes...

³⁵ „Vétyem, magyar falu, Zala vmegyében, a Mura és Kerka vizek összefolyásánál, ut. posta A. Lendva... 200 kath., 12 zsidó lak., nagy erdőséggel.” Interneten idézet Fényes Elektől.

³⁶ SL XXIV. 1570. H. b. Pátzill Stadthauptmann, 1826. jan. 26.

olcsósága a kovand árával arányban nincsen, és azért egyedül hegyifövenyet alkalmaznak, miáltal a készítmény igen alárendelt minőségű lesz, és egyedül a környezetben talál kelendőséget."³⁷ Üvegeink háttérparáról keveset tudunk. Ha nem Vétyem, akkor mi?

A kerületben összesen sem lett három gyárnál több az 1860-as évek elejére: a schreibersdorfi³⁸ Vas megyében, ez a vétyemi és Somogyban Beczefán. A jelentésben olvasható: „*az elsöben az üveg olvasztására légszesz-tüz alkalmazása mellett eddig egy gőzgép áll használatban, melynél egy szélkerék hajtja a légszeszt az olvasztó-kemenczébe*”. Feltételezhető, hogy Vétyemben is valami hasonló berendezés működött.³⁹

Az 1876. évi jelentés részletesen leírja, milyen anyagokat használnak fel a gyártáshoz:⁴⁰ fa [a környékről?] 1800 öl, Stájerországból kvarc 1000 q és kovaföld 550 q, Magyarországról só 250 q, Bécsből és Triesztből szóda 500 q, Magyarországról hamuzsír 125 q, Magyar- és Stájerországból mész 375 q, Magyarországról törött üveg 250 q, Bajor- és Horvátországból agyag 125 q. Mindebből közönséges, zöld homor- és táblaüveg készül, 50 000 shok⁴¹ mennyiségben, 52 000 o. é. forint értékben.

Ha Zalából nem is, de a Somogy megyei gyárnál adatokat találunk a munkások bérére (ötféle, a beosztástól függően): 1 forint 10 krajcár, 1 forint, 80, 60, 50 kr naponta. Egy évben 160–195 munkanappal számolnak. A felnöttek létszáma: 50 férfi, 11 nő. 28 pedig 14 éven aluli.

Az 1879. évi jelentés viszont már azt közli, hogy a vétyemi gyár beszüntette működését.

+++

Sopronban mindjárt az első szállítás után leírták Vétyemet.

1828. február 22-én jelentette Fabricius András, akkor éppen városkapitány, hogy mindössze 2 db bura van tartalékban. Március 15-re összehívta a helyi üvegeseket a városházára. Horváth József, Jacob Antal, Bergmann Lajos, **Schuster Károly [9]** és Jacob József vettek részt az árlejtésen. Jacob Antal ajánlotta a legalacsonyabb árat, darabonként 2 forint 29 krajcárt. A kért 50 darabot használható állapotban, egy hónapon belül szállítja a meglévőkkel azonos méretben, ígérte és belecsapott Fabricius kezébe.⁴²

Nem lehet állítani, hogy a városvezetők nagyon kedvelték volna a vétyemieket. 1831. július 25-én ismét a közelebbi megoldást keresték: a soros városkapitány összehívta a helyi üvegeseket és árlejtést kilátásba helyezve akarta megtudni, melyikőjük lenne hajlandó a bura-készlet feltöltésére. Bergmann Lajos, **Schuster Károly [9]**, Jacob József és Horváth József azonban egybehangzóan azt erősítették, hogy az üvegyárak Mihály nap utáni (vagyis a hosszabb éjszakák beálltáig) ekkora nagy üvegmunkát sem elkészíteni, sem tárolni nem tudnának. Azt azonban leszögezték, hogy a raktáraikban lévőket nem adják 2,30 alatt, mert tavaly ezeket ennyiért vették. Tehát ők is máshonnan szerezték/szereznék be a burákat. Most Bergmann az egész készletét, 16 darabot, **Schuster** kettőt, Jacob négyet adna el a városnak. Az bizony 22-nél nem több, pedig 25 kellett volna.⁴³ Úgy látszik, semmi jele annak, hogy Sopronban, akármilyen kis mennyiségben állítanának elő valamilyen üveget. Évtizedek

³⁷ A soproni kereskedelmi és iparkamara 1860., 1861., 1862. évi jelentése. Sopron, 1863, 30–31. o.

³⁸ Buglóc, Felsőőri járás. Ma Burgenland. Lásd Lelkes i. m. 138. o., 722 o.

³⁹ A soproni kereskedelmi és iparkamara jelentése az 1860., 1861., 1862. évekről, 30–31. o.

⁴⁰ A soproni kereskedelmi és iparkamara jelentése az 1876. évről, II. rész, I. füzet, üvegyártás 1190–1193. o.-n. Csak két üzem működik: Német-Lukafa, Somogy megye és Vétyem, Zala megye. Az utóbbi anyagfelhasználása/év.

⁴¹ shok = angol mértékegység a gabonakeresztre, képerre, ma az EU-szabályozásban veszélyes anyagokra vonatkozik. Kérdés, hogyan értendő az üvegre. A németben 1 Schock = 60 darab.

⁴² SL XXIV. 1213. „*mit gegebenen Handschlag sich verbindlich gemacht hat*”.

⁴³ SL XXIV. 1570. G. a.

múlva, amikor saját készítésű csillárokról szólnak a hirdetések, akkor sincs helybeli üveghutára valló adat. Pedig törtek az üvegekészítmények szépen.

+ + +

Miért fogyó eszköz az üveg? Eltörésének egyik lehetséges módjáról irat szól:⁴⁴

1831. május 11-én jelentette Schrey József lámpagyújtogató („*Laternenanzünder*”), hogy a Baits-házon levő laternát valaki összetörte. Ő ugyan nem tudta megállapítani, hogy ki volt a tettes, de Winter Jakab fiacskája látta, hogy kövel dobták meg. Alapos kivizsgálással kiderült, hogy Arthofer Gottlieb, a Szaka-féle major lakójának, Arthofer Zsuzsannának, kilencéves lurkója volt az. Az anyát felszólították, hogy fizesse meg a kárt. Ez a laterna 2 forint 70 krajcárba kerül, a lakatos 30 krajcárért szereli föl, az 3 forint bécsi értéken. Az akta aláírója a pénzt beszedte és bevitte a városházára. Együttal megjegyezte, hogy már csak 4 db Glasglocke (üvegharang) van raktáron, kellene utánpótlás. Dátum addigra: május 16.

A hivatalos emberen s a lakón kívül három név. Ennyi adatból ki lehet számítani, hol lehetett ez a lámpatest. Thirring szerint ebben az időben Baits Miklósé volt a Kis utca 3. sz. ház, Winter Jakabé pedig a másik oldalon, a közeli 8. sz., Szaka István kissé odébb, a Kis utca 25. tulajdonosa 67 n. öl háznak, 300 n. öl kertnek és 316 n. öl szőlőnek. Gottlieb onnan szabadult ki az utcára.⁴⁵

Túl a csínytevésen, bizonyíték ez arra, hogy volt már arrafelé is közvilágítás. És ezt a vevőt veszítették el a zalaiak!

ADOMÁNYOK EGYHÁZON KÍVÜL ÉS BELÜL

A **Schuster** család, akár Kőszegen, akár Sopronban, akár tímárként, akár üvegesként a soproni ágostai hitvallású evangélikus egyházközség tagja, sőt tevékeny tagja volt. Gondolatvilágukat, öntudatosságukat, egyáltalán hétköznapijaikat egyházuknak a városban betöltött szerepe határozta meg. Természetes, hogy ennek megfelelően, a krónika írására készülődő mester érzékenyen reagál minden mozzanatra, eseményre, ünnepségre és változásra, amely a Konventtel kapcsolatba hozható. Ennél nagyobb hatásként csak a mindenkori koronás fő tisztelete mutatható ki.

Feljegyezte, hogy a szegény sorsúaknak építendő kórház javára úgy gyűjtöttek a városban pénzt, hogy az újévi jókívánságok megváltásaként a polgárok 2 forintot fizettek. Ez 1827-ben történt.⁴⁶

Az 1854. június 26-i királyi pátens meghirdette a Nemzeti Kölcshont. Sopronban a városházán, az adóhivatalban lehetett jegyezni. **Schuster[9]** beragasztotta a kibocsátott nyomtatott névsorokat. Ő a harmadik sorozatban szerepel 1000 forinttal, üvegestársa, Gruber Alajos 250-nel, Geiger Márton, a kosárfonó-krónikás 50-nel. Akkor már augusztus 19-ét írtak, s 908 500 forintnál tartottak. A két várkerületi szomszéd: Szöllőssy György posztós 1450-nel, Thirring Lajos vaskereskedő 1650-nel mindjárt az elsőben található. Hát persze Széchényi Pál és alkalmazottai 150 000-et, egy másik Széchényi, Lajos szintén nem egymaga, 100 000 forintot jegyzett.⁴⁷

Újságban tették közzé az 1859 karácsonyán rendezett karácsonyfa-ünnepély bevételét. A 234 kegyes adományozó névsora ábécében jelent meg. 344 fl 16 krajcárt számoltak össze.

⁴⁴ SL XXIV. 1570. H. b.

⁴⁵ Thirring i. m., a Kis u. 25 (Papré 24.) majorként szerepel. Az utca neve ma Pócsi utca, az 1830-as években Kleine Potschy-Gasse volt.

⁴⁶ Schuster-kézirat 184. múzeumi o.

⁴⁷ Schuster-kézirat 225–229. múzeumi és számozatlan o.

A 166. **Schuster Carl jun.[13]**, a rá következő az öregebbik **[9]**. Mindketten 1–1 forintot adtak.⁴⁸

Az 1867. dec. 24-én tartott Christabendfeier-en gyűjtött pénzadományok összesen: 238,60 fl, ebből **Schuster Theresia[11.]** 2 fl (valószínűleg a már beteg férje helyett). Több nő a Ritter családból és a szomszéd, Szöllőssy is adakozott. A természetbeni adományok között gyertyák, ruhák, sütemények gyűltek össze.⁴⁹

Az újság mellékleteként jelentették meg az árvaházra 1872. január és december vége közötti időben gyűjtött 765 fl 90 kr. adományt. A névsor 3. hasábjának harmadika **Carl Schuster [13]**, az akkor már halott apja után a jun. megjelölés nélkül, az átlag feletti 2 fl-tal. (Utolsóként az 5. hasábjában találjuk Franz Geigert, a krónikáiró fiát 1 fl-tal.)

Rendkívüli „Spende”-k is kerültek kerek 2665 fl értékben, sőt olyan is, hogy az első színházi előadás fél bevételével (157 fl-tal) növelték az összeget.⁵⁰

+++

A mester, ha már a városnak adott, nem vonta ki magát egyházának gyűjtéseiből sem. Az evangélikus egyházi pénztár 1861 évi jelentése szerint a líceum kijáratának kövezésére **Karl Schuster[9]** a begyűjtött 182,90-ből 1 fl-t adott. Valaki homokot vitt oda. Bergmann Lajos 25 ivópohárral járult hozzá az adományokhoz. Ha már nem lett volna szó erről a családról, ebből nem lenne nehéz kitalálni a foglalkozását. Viszont valamilyen címen **Schuster[9]** még megjelent egy kosár almával is. (Adója részletezéséből kiviláglik, hogy volt valami földje.) Bergmann az evangélikus árvaháznak aranyozott képkereteket is vitt, üvegestől. (Lásd az aranyozók végül sem elfogadott panaszát. Mert a hatóság szerint nem ugyanolyan aranyozás ez, mint a csak ezzel foglalkozóké.)

Az 1861. március 30-án kinyomtatott és mellékelt Statutum részletesen tárgyalja a soproni evangélikusok szervezetét, valamint intézményeit. **Schuster Karl sen.[9]** – fiával[13] együtt – jogot szerzett kétszázad magával ahhoz, hogy az 50 tagú presbitériumot megválassza. Bizonyára büszkén tette félre a választásra szóló meghívót.⁵¹

A legnagyobb és legtovább tartó egyházi indíttatású gyűjtést a templom tornyának megépítésére és harangjainak elkészíttetésére szervezték. Ezt is, a kézirat mellékleteként, nyomtatásban szemlélhetjük.⁵²

A 18. század vége felé a Kalapos király (Ányos Pál költő találó jelzője)⁵³ engedélyével megépült hatalmas templomnak sokáig nem volt tornya. Egyre inkább azért, mert nem gyűlt össze rá elég pénz. Végre a molnárok céhe 1839-ben összedobott annyit, hogy legalább el lehetett kezdeni a tervezgetést. Aztán a gyűjtést. Aztán tervező keresését. Handler Nándor is szóba került.

Végül szerencsés elhatározással a neves bécsi építész, Ludwig Förstert⁵⁴ bízták meg 1861-ben, aki nemcsak elvállalta, hanem felvázolta a térség és a szomszédos épületek

⁴⁸ Oedenburger Intelligenz und Anzeige Blatt 1860. márc. 23.

⁴⁹ Oedenburger Bote 1868. jan. 2.

⁵⁰ Oedenburger Zeitung 1873. febr. 13. elé bekötve. Figyelemre méltó a különbség: máshol Gabe, itt a nagy összegeknél Spende használatik. És még azt mondják, a könyvelőkben nincs stílusérzék!

⁵¹ A szavazóképesek listájában Bergmann Lajos... **Schuster Károly és fia**, a 176. sz. a lalcímük. [múzeumi 293., számozatlan és múzeumi 294. o.] A meghívó a kézírathoz mellékelve.

⁵² A torony alapjának felavatása 1862. máj. 21. **Schuster Károly[9]** Bergmann Lajossal évi 20–20 fl-t jegyzett az első sorozatban, aztán 21 fl-t, a 6.-on sen. 10 fl, **jun.[13]** viszont 20 fl. A 7., listán, egyben utolsón már nincsenek rajta.

⁵³ Ányos Pál: A Kalapos Király az az II. József tsászár c. verse. A költő pálos szerzetes volt (1756–1784).

⁵⁴ Ludwig Christian Friedrich von Förster (1797–1863) német származású, híres osztrák építész, a historizmus képviselőjeként utolsó éveiben a neoreneszánsz stílusában tervezett. Winkler Gábor: Sopron építészete a 19. században. Bp., 1988, 109–111. o.

rendezését, átalakítását is. Az erről készült perspektívát újságban közölték, de **Schuster[9]** is beragasztotta a képét. (Lásd a XIV. Táblán.)

Az egész folyamat minden apró részletét, az alap felszentelésekor elmondott beszédeket (ezeket úgy látszik, szó szerint) stb. leírta készülő krónikája számára.

GAMAUF TEOFIL KRÓNIKÁT MÁSOL(TAT)

Schuster[9] nagy tisztelettel adózott Gamauf Teofilnak, aki 1803-tól haláláig, 1841-ig Sopronban lelkészkedett nagy tudású férfiú volt. A később esperesi címet elnyert egyháztörténész 1772. január 13-án Kőszegen született, ott, majd 1786–92 között a soproni líceumban tanult. Négy évig a göttingeni egyetem hallgatója. 1797-ben másodlelkész Bécsben, 1798 tavaszától Gáloson lelkész, majd 1803 őszétől haláláig Sopronban.⁵⁵ A családból öt Sámuel nevű nagybátyja előzte meg Sopronban, mint Kőszegről ide választott lelkész.⁵⁶ Míg más krónikáíróknál kérdés, honnan vették a város történetére vonatkozó adatokat, azokat, amelyeket sem újságból, sem nyomtatványból, sem a város levéltárából, sem saját élményeik alapján nem gyűjthettek be, **Schuster Károlynál[9]** erre igen egyszerű és egyértelmű a válasz: Gamauftól kapta. Akár előszóban, akár kölcsönbe, olvasásra, akár másolási lehetőségként. (Ezért is túlnyomó az evangélikus egyházi anyag.)

Kovács József László szerint a lelkészt „*Felesége és leányai is segítették a Városi Levéltárból hazahozott iratok másolásában.*”⁵⁷ Gamaufné Küttel Sarolta a jakobinusként kivégzett Hajnóczy József költő menyasszonya volt. Nem lehetett idegen számára a betűvetés.

Juhászné Hajdu Helga írja ismertetőjében: „*Az 1526-tól 1704-ig terjedő időt illetően a szövegben a Fauth-féle krónika, majd a Csányi-féle krónika kivonatossal közölt elbeszélésére ismerhetünk.*”⁵⁸ Kovács József László az azóta megjelent Faut és Klein krónikák bevezetőjében megjegyzi, hogy Gamauf ezt kétszer is lemásoltatta, s később 1841-ig nála volt.⁵⁹ Csányi krónikája először 1858-ban jelent meg nyomtatásban. Juhászné Hajdu Helga beszámol arról, hogy az utóbbi krónika eredetije van az OSZK-ban. Véleménye szerint ezt másolta le Paúr, hogy kiadja. Másik példányról nem tud Juhászné.⁶⁰

SCHUSTER ÉS 1848

Schuster Károly[9] egyre megbecsültebb tagja lett a városnak.

Érdekes, hogy a sok helybeli iparost megmozgató, 1847. évi nagy iparműkiállítás névjegyzékében nem találjuk a nevét. Pedig Geiger Márton kosárfonó, krónikájának 638–639. oldala közé mint részt vevő, büszkén ragasztotta be a hivatalos listát bizonyágként. Ebben

⁵⁵ Az adatok a Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtára Elektronikus Könyvtár interneten olvasható közleményéből valók.

⁵⁶ Róla Szinyei József: Magyar írók élete és munkái.c. Szül. Kőszeg, 1730 k., 1771-től lelkészkedett Sopronban, egyházkerületi szenior, 1796. ápr. 18-án temették el. Énekeskönyvéről **Schuster** is megemlékezik.

⁵⁷ Kovács József László: A Soproni Parnasszus. Sopron–Ödenburg kétnyelvű irodalma a kezdetektől napjainkig. Bp., 2003. „*Az Ödenburgs Kirchengeschichte, a Denkwürdige Gegebenheiten címet viselő hatalmas okmánytár mind Gamauf szorgalmának eredménye.*” (77. o.) Szerinte Gamaufról még nem készült monográfia.

⁵⁸ Juhászné Hajdu Helga i. m. A krónika kiadásában Faut neve végéről elmarad a h. Csányi nevét pedig inkább németesen írják Tschány-nak.

⁵⁹ Die Chronik des Marx Faut und Melchior Klein. Faut Márk és Klein Menyhért krónikája 1526–1616. Sopron–Eisenstadt 1995, 30–32.

⁶⁰ Juhászné Hajdu Helga i. m.

Schuster Károly [9] riválisai, Bergmann Lajos és Gruber Alajos üvegesek is szerepelnek kiállítóként.⁶¹

A forradalom napjaiban, mint annyian mások, ő is nemzetőr.⁶² Élményeit olvashatjuk kéziratában. Igyekszik tárgyilagosságra, ezért igazi érzelmei ott nem igen mutatkoznak meg. Mint ebben sem:

„Olyan ünnepet ünnepeltek a pozsonyiak, amely Magyarország történetében Jubileumi Ünnepnek kell, hogy számítson. Ugyanis azokat a különböző pontokat, amelyekben a magas rendek és mágnások megállapodtak. Küldöttséget küldtek március 13-án Ófelsegéhez Bécsbe, ahol azokat Ófelsege elé terjesztették jóváhagyásra és jóvá lettek hagyva. És a legszebb remények elé néztek, mikor most eljött az az időpont, amelyért Magyarország már évszázadok óta dolgozott.”⁶³

Azt azonban észre kell vennünk, hogy – amint a korábbi századok uralkodó-ellenes megmozdulásainak leírásában –, úgy a 48-as harci események megfogalmazásában is a Rebellen (lábadók) szóval jellemzi a felkelőket. Irtózik a felfordulástól. Erre a legjobb példa szinte helyszíni tudósításnak vehető leírása az 1848. októberi bécsi zavargásokról, amelyeknek szemtanúja volt. Nem csak szemtanúja, de krónikáirói tudatossággal feljegyzője is.

Előbb nézzük, mit ír a bécsi 1848. március 12-ről:⁶⁴

„A forradalomnak Bécsben március 12-én azon szabadság segítségével, amelyet a nép kivívott, kellett volna a népeket szorosán egymáshoz kötnie, a különböző tartományokat bizonyos mértékig átformálva egy hatalmas, közös hazába egyesítenie. Egyedül a legmetszőbb ellentét lépett a helyébe. Az egyesült erőt szétforgácsolták, a legnemesebb nedveket haszontalanul eltékoztolták, tartományok, amint népek is romlásba dőltek, szemben a politikai hitványsággal, Ferdinánd császár trónja ingott, mert a népek hálája, amely a legerősebb támasza kellett volna, hogy legyen, mint mondják, megingott. Ugyanaz az uralkodó, akinek a lába elé borult a boldoggá tett nép, köszönetül a szabadság felbecsülhetetlen ajándékáért, ennek az évnek május 17. napján kénytelen volt testvérével, Ferencsel és egész családjával a forrongások és követelődzések miatt Tirolba, Innsbruckba utazni és atyái székhelyét elhagyni, hogy kikerülje a brutalitást. De nem – nem akarjuk a nép nevét kihagyni. Nem ez volt az, amely elűzte a császárt a székhelyéről, hanem egy örült csoport. Ez a jóhiszemű népet, amely a szabadság fennkölt értelmét még nem tette teljesen magáévá, mézesmázos szavakkal, álszent arckifejezéssel, ragyogó jövőt megcsillantva, elvakította.

Ambár voltak érdemes férfiak, igaz hazafik, akik az idő komolyságán túl úgy látták, tárgyalni kell, s megpróbálkoztak a betörő nagyobb veszélyek elé gátat vetni. Azonban az ő pusztá karjuk erejét visszaszorította a hatalmas ellenállás, a rend érdekében hangos kiáltásukat túlharsogta a felizgatott szenvedély üvöltése.

⁶¹ A 43. sorszám alatt Bergmann Lajos üvegesmester kiállított tárgyai: 2 ablak színezett táblákkal. A 168. sorszám alatt Gruber Alajos üveges mester kiállított tárgyai: 1 ablakba való kép és 1 üveg ráma tükörrel arany rámban.

⁶² Ifj. Sarkady Sándor: A soproni nemzetőrség 1848-ban. Sopron, 1998. A Névmutatóban: **Schuster Károly[9]** a Sopron szab. kir. város nemzetőrsége a hivatalos összeírás tükrében c. fejezetben, a 80. o.-n, a város első kerületében a 46. sorszám alatt, az „*eddigi tisztsége*” rovat kitöltetlenül hagyásával neve: Schuster Károly, lakása: Várkerület 59., 47 éves, üveges. (Lásd †Thirring Gusztáv: Adatok a száz év előtti Sopronról és 1848. évi népességéről... Sajtó alá rendezte és kiegészítette Thirring Lajos. Sopron, 1957., a 44. oldalon közölt kimutatást a házzámokról. Nagyrészt felcserélődött a két oldal. Lieberthre és **Schusterre** érvényes variáció az, hogy a teleknek Thirring i. m. szerint 1810-től 1850-ig három száma volt: 58., 59., 60. és Lieberth nevére az 59. Az ő helyébe lépett **Schuster** 1840-től. A három szám helyett **Schuster** házépítésekor 176., majd 1869-től 78.)

⁶³ [207. múzeumi o.]

⁶⁴ [209. múzeumi o.]

A fanatikus tömeg az úgynevezett jogára támaszkodott, a szabadság ajándékát másként értelmezte, a császár jótéteményét mint a tartozás részletében való megfizetését tekintette, ennek a teljesítését pedig jog szerinti kötelezettségnek.

Mivel a császár távollétében az anarchia azzal fenyegetett, hogy egyre inkább elharapózik, úgy elfogadta Ferdinánd császár a nép jobbainak jószándékú kérését és visszatért szeptember 7-én székvárosába, Bécsbe, abban a hamis hitben, hogy a jó szellem, ami korábban a népszerűséget uralta, ismét beköltözött volna és a korábban a császári ház iránti pompásan kipróbált felfogás újra és maradandóan igaznak bizonyul.

Sajnos ebben a várakozásban keserűen csalódnia kellett. Először ugyan a szenvedélyek bizonyos visszafogása mutatkozott, úgy látszott, törvény és jog a szükséges tekintélyét ismét kivívja. Ez bizony csalóka kép volt. Borzasztóbban dühöngött az anarchia, mint valaha. Gyilkosság, gyűjtogatás, és fosztogatások voltak a következményei a fékevesztett szenvedélynek. Fenyegetően fordult a vihar a császári ház ellen és a nemes uralkodó mélyen megsebzett szívvel húzódott vissza a véres dráma elől. Ismételen elhagyta lakhelyét, mint császár örökre, és elköltözött Ollmützbe 1848. október 7-én, nagyon erős katonai fedezet mellett.”

+++

Odébb a kéziratban a következőket találjuk:

„1848. november 25. Még ebben a végzetes évben IX. Piusnak, bíborosai rendelkezésére, el kellett menekülnie székhelyéről, Rómából és az egyházi államból. Spanner gróf volt a védelmezője. Álöltözetben ment vele a Szentatya a kocsihoz és szökött Gaétába. A nápolyi király tárt karokkal, örömmel fogadta a sziklára épült városban és barátsággal s szeretettel kísérte, mint gyermek az apját. Nemsokára rá elvitte őt nápolyi rezidenciájába, ahol 17 hónapot töltött.”

+++

Schuster[9] ezzel a fenti híradással fejelte meg a következő bécsi rémtörténetet.⁶⁵

„Borzalmas nap volt 1848. október 6. Amit én abból megtapasztaltam és magam láttam, azt akarom valóságként átadni Bécsből, a fővárosból. Már napokkal előbb voltak jelei a nyugtalanságnak és mozgalomnak. Egy német gránátos ezrednek kellett elvonulnia Magyarországra, hogy segítségére legyen Jellachich bánnak. Ez feltűnt a népnek. Miért éppen ezt a katonaságot akarják eltávolítani, amelyik évek óta közöttük élt, Bécsben, a fővárosban. Egyedül a gránátosok engedelmességek és október 6-án reggel kivonultak kaszárnyájukból a vasútra. Akkor szembehelyezkedett a nép, annál is inkább, mert látnia kellett, hogy jelentős lovasság és több század a lengyel földről verbuvált Nassau-ezredből⁶⁶ készen áll arra, hogy a gránátosok elvonulását erőszakkal is segítse. A nép nekikeseredett, és feltépte a vasúti síneket. Akkor most a gránátosoknak a nagy híd⁶⁷ kellett volna átmenni, de a népből gyorsabbak voltak, s letéptek két hidlábat. De sajnos eredménytelenül. Mert [a katonák] egy része már közel járt a túlparthoz, míg a másik rész, amelyik oldalvást állt, el volt vágva bajtársaitól. A lovasság hozzálátott, hogy jogainak érvényt szerezhessen, ám szembeszállt a nép és a bécsi nemzeti gárda.

Egy szakasz utász 3 ágyúval felkészült arra, hogy miközben elkezdik helyreállítani a hidat, megtámadják a népet és a gárdát. A veszedelem nőttön nőtt, és lám, már megint a bécsi diákok voltak azok, akik a helyszínre érkeztek. Csakhogy a nassaiak tüzelni kezdtek.

⁶⁵ [212. múzeumi o.] Bécsi forradalom.

⁶⁶ Nassau német város Rheinland-Pfalz tartományban. Hercegség volt. A holland királyi család innen származott. Az ezred annakidején német oldalon részt vett a waterloo-i csatában, I. Ferenc császár újjászervezte Nr. 24. gyalogezredként. (Internet.)

⁶⁷ A Tábor-híd. Latourról és a bécsi okt. 6-ról ír Hermann Róbert: Latour nyakán kötél... Magyar pénzből? Élet és Tudomány. 2008. október.

Most aztán rajta! Elkezdődött! – diákok, gárdisták és gránátosok bátorságot tanúsítottak, ahogy hősöknek dukál. A Tabor-vonal előtt, hol a csetepaté végbement, sokan szenvedtek a golyózáporban, hogy életüket mentsék, ahogyan látható volt, amint a sebesülteket kórházba⁶⁸ vitték. Erre a nép visszahúzódott a Práter⁶⁹ felé, mialatt egy szakasz dragonyos sietett a városból a Tabor-vonalhoz. Amikor elértek a Karmeliták teréig⁷⁰, és át akarták vágni magukat, az ott elhelyezkedett Nemzeti Gárda sortüze fogadta őket. Ott sok dragonyos, közöttük tisztek buktak le a lovukról.

Az órák déltől háromig nyugodtan teltek. Az utászok és a nassauiak visszavonultak. A német gránátosok a Stadtgutgasse⁷¹ mentén vonultak, a Praterből jött diákok és gárdisták és a nép hatalmas tömege kíséretében. Amikor odaértek, ahol a Stadtgutgasse a Taborstrasseba torkollik, váratlanul utászok és nassauiak törtek elő, akik egy ágyút hoztak magukkal. Hagyták tovább menni a gránátosokat és a Gárdát, s küldtek utánuk kartácstüzet és sortüzet, amely halottakkal és sebesültekkal fedte be az úttesteket. Most elhallgattak a lövések és a nép szétszéledt. Akadémikusok és gárdisták gyülekeztek a városban a helyükön, nagy csapatokban, ahogy a Wiedner National Garde felállt a Stephansplatzon. Egyesek meg akarták mászni a Stephans-turmot, hogy viharjelzést adjanak le, de az ott elhelyezkedett városi gárdisták ebben megakadályozták őket. – A csoportok harca felerősödött és tüzelt gárda a gárdára, testvér a testvérré. – A polgárháború kezdete. A Wiedner National Garde vissza kellett, hogy vonuljon. Miután megint összegyűltek és erősítést vontak magukhoz, meg akarták őrizni a régi helyüket. Mégis a Stock im Eisen téren⁷² az utászok, akikhez csatlakoztak a városi gárdisták, ágyútűzzel fogadták őket. Gyilkos harc fejlődött ki, aminek következtében a katonaság fokról fokra elhagyta a várost, csak egy része húzódott vissza a cs. kir. Fegyvertárba. Ütött a szörnyű óra Bécs számára – az idegen pénzzel megvesztegetett és a végtelenségig fanatizált csőcselék meggyilkolta a hadügyminisztert, Latourt, a leggyalázatosabb módon.⁷³

Este a Fegyvertárat⁷⁴ három oldalról ostromolták meg, a Wipplingi út felől, a főbejáratnál a Zeughaus utcáról, szemben az Arsenallal, és az Elendsbastei felől. Fél kilencre járt, ágyúlövések, és fegyverek tüze hozta Bécs lakosságát rettegő lelkiállapotba, amihez még hozzájárult a szakadatlan viharjelzés. Éjjél felé alábbhagyott a lövöldözés, ami azonban hajnalban ismét újra kezdődött. Ezekon az utcákon köröskörül számos halott és sebesült feküdt. – Végre átadták a Fegyvertárat. Gárdisták vonultak be és a nép az általánosan elrendelt népi felfegyverkezés következtében, vitte onnan a fegyvereket. A katonaság a Schwarzenberg-féle kertben összpontosult és a környező elővárosokban táborozott le.

⁶⁸ Ez vlsz. a Duna-csatornától északra, a Tábor Strassen lévő Irgalmasrendiek kórháza lehetett.

⁶⁹ A Prater a Tabor Strassetől keletre, a Duna-csatornától északra van.

⁷⁰ A Karmeliták tere a Taborstrasse mellett, attól nyugatra van.

⁷¹ A Stadtgutgasse a Karmeliták terétől ÉK-re kb 800 m-re van.

⁷² A Stock im Eisen tér a Szent István-dómtól 100 m-re délre van. Ez már igazán a Belváros.

⁷³ Megkínozta és felakasztotta. Theodor Baillet de Latour (1780. jún. 15–1848. okt. 6.) katonacsaládból származott, maga is harcoló, magas rangot és kitüntetésekkel elért tiszt volt, az 1848. március 15-i osztrák alkotmány életbe lépése után hadügyminiszter lett. Titokban támogatta a törvényes magyar kormány ellen induló Jellachichot pénzzel és felszereléssel és ezt a parlamentben letagadta. Leveli a magyar népfelkelők kezére kerültek, majd a magyar kormányhoz, onnan Bécsbe. Az óriási népi felháborodás miatt le kellett mondania, de elmenekülni a radikálisok elől nem tudott. Elterjedt nézet szerint magyar pénzzel vesztegettek meg felkelőket. Ez egyik vádpontja volt Batthyány Lajos perének. Az aradi 13 kivégzésének is azért volt okt. 6. a dátuma.

⁷⁴ Zeughaus= fegyver-/hadszertár, arsenál. Ezt a bécsit Unterer Arsenalnak is hívták. Az I. ker. Seilerstätte 22. számon volt, nagyobb fegyverek öntésére is szolgált. 1714–1723. újjáépítették, 1805. megnagyobbították. Friedrich von Leber: Wien's kaiserliches Zeughaus: Zum ersten Male aus historisch-kritischem Gesichtspunkte betrachtet [...] Leipzig 1846. (Teil I: Digitalisat.)

Az országgyűlés folyamatosan nyilatkozott, Bécs biztonságát szavatolta, az országgyűlés és a trón sérthetlenségét éppúgy, mint a Monarchia jólétének védelmét és oltalmát. A császár erős katonai fedezettel elhagyta Bécset, mely fölött egyre több viharfelhő gyűlt össze, minden oldalról katonaság zárta körül, egy mindenfelől szorongatott, megszállt várost mutatott. Windisch-Grätz herceg többszöri felszólítása, hogy adják meg magukat, eredmény nélkül maradt. Bécsnek el kellett viselnie egy ostromot, amely sokmillió kárt okozott. Így ért véget Bécs részére az oly végzetes október, 1848-ban. Bár lenne ez magvetése egy egységes, erős Ausztriának és a kereskedelem és ipar számára örvendetes jövőnek!⁷⁵”

+++

Hogy az ifjúság márciusi lelkesedéséből mégis elkaphatta valami, arra szolgáljon az alábbi idézet.⁷⁶

„Március hó. Nevezetes korszakot éltünk át. Új kor, hogy jó-e vagy rossz és szomorú, világít velünk szembe. Olyan dolgok történnek, amelyek a józan ész fogalmát túlhaladják. Egy Meteor bukkant föl Magyarországon egén is, amely, mint mondják, Magyarország fejlődését egypár évszázaddal előretolta. Hogy ez és az utána következő igaz-e, idővel majd elválnak. És ez a figyelemre méltó Meteor, Pest megye küldötte, Kossuth úr. Férfiú átfogó értelemmel és beszédképességgel. Világismeret, statisztika, egy szóval az államtudomány minden szakával rendelkezik. Fellépése az országgyűlésünkben olyan hatást váltott ki, amelybe beleszédül az egészséges értelem. Fogalmunk sincs, mennyire kézben tartja az összes rendet és a főnemességet, előterjesztései, szava mindenkinek számít. Senki sem tud ellenállni neki, mert magával ragadó svádája úrrá lesz minden véleményen. Ezért most néhány nap alatt több döntés született, mint különben évek során? Sajnos azonban semmi jó. Javaslati a sajtószabadságról, a nemesség megadóztatásáról, a robot és a tized megszüntetéséről, kevés ellentmondásra találtak, mert tudta, hogyan irányítson mindent a tervei szerint. Polgárság és nemesség egyenlő a törvény előtt. Európa csodálkozva nézi ezeket a reformokat, s minden állam hasonló alkotmányokat vezetne be. Egy ország, egy országocská sem akar lemaradni és mindenfelé forradalmak törnek ki, hogy erőszakkal nyerjék el azt, amit szépszerével is biztosíthatnának maguknak. Úgy tetszik az emberiség egy pillanat alatt nagykorúvá vált és saját módszer szerint akar reformálni. Minden uralkodótól az egyeduralkodó erőszakkal elvenni, s a despota minisztérium zsarnokságát megszüntetni. Boldogság és Jóság, ha az emberiség ezeket a jótéteményeket el tudná viselni. Mert a túl nagy szabadság a népet könnyen elbizakodottságra, át nem gondolt cselekvésekre, sőt undorító dolgokra csábíthatja. Mert milyen kevés ember bírja el az őt megillető szabadságot, mert természetellenes fogalmakat gyárt belőle és erkölcsöt, törvényeket lábbal tipor. Magyarország most mint elsőrendű fényes csillag lép ki a fél világ elé. Amit mások más országokban karddal és vérrel csak fele annyira tudtak elérni, azt Magyarország nemessége nagylelkűen, hazaszeretettel és patriotizmusból⁷⁷ áldozta, felszólítás nélkül”[...]

+++

Nem találunk feljegyzést nála arra, hogy hogyan került be a város vezetőségébe mint képviselő.⁷⁸ Ez a választás azonban a levert szabadságharc után érvényét veszítette. Az enyhülés fuvallatára 1861. január 3-án megint összejöttek a még életben levők. Érezni, hogy amit erről ír **Schuster [9]**, azt valamikori résztvevőként és mostani szemtanúként teheti.

„A viszontlátás pillanatai boldog pillanatok. És így érezték magukat boldognak ennek a gyűlésnek a tisztelt tagjai is, hogy 12 nehéz, szomorúsággal teli év múltán, mint ennek a

⁷⁵ [A 212. múzeumi oldal utáni számozatlan múzeumi o.]

⁷⁶ [A 206. múzeumi o. utáni számozatlan múzeumi o.]

⁷⁷ Vaterlandliebe és Patriotizmus tkp. ugyanazt jelenti. Sajnos ma is sokan követik azt a rossz szokást, hogy az anyanyelvi kifejezés mellé odateszik magyarázólag a latint. Pl. erkölcs és morál.

⁷⁸ Házi Jenő i. m. hivatkozik arra a tjkv. 261. sz. bejegyzésre, hogy megválasztották közgyűlési tagnak.

szabad királyi városnak törvényesen újjáalakult képviselő testülete viszontláthatják egymást. Örömiünk az által fokozódott, hogy ezen az első összejövetelen lehetőségünk adódott, hogy az első alkotmányos szót a mi királyunk szájából tudhassuk meg. Ha azonban csak ennek a szónak a tartalmára ügyelünk, akkor kell, hogy keserű Vermouth-csepp⁷⁹ hulljon a serlegbe, mert abban egy hang sem árad szembe velünk itt a megelégedettségről, a biztatásról őfelsége szájából, hanem a helytelenítés szava, a megrovás, a fenyegetés.”⁸⁰

A mindenkori uralkodó iránti alattvalói tisztelete azonban ekkor is, általában is szilárd és erős. Legalább annyira, mint evangélikus hite. Erős várunk az Isten. Az Égben és a trónon.

+++

Későbbi városházi szerepléséről azonban egy szó sem esik. Ha nem lennének közgyűlési jegyzőkönyvek, észre sem vennénk a jelenlétét. Vagy nem is volt jelen? „Schuster Károly” olvasható a jelenlévők felsorolásában 1868. január 8-án, de már február 5-én nem. Milyen kötelességtudó, a számára utolsó havi közgyűlésen még ott ül, de halála napján természetesen nem. Érthető, hogy márciusban sem. De hogyan lehet ott április 1-jén? Csak egy válasz létezik: már januárban sem az **idősebb Schuster Károly** jelentkezett a jegyzőkönyvvezetőnél. Erről a talányról majd később, ha az **ifjabb Károlyról** beszélünk. Egy példa, mire vezet, ha nem írják oda: id., vagy ifj.

Meg kell még említeni, hogy a Soproni Kaszinó 1848/1849. évi rendes tagjainak névsorában szerepel.⁸¹ De nem maradt ki a „befolyásos polgárok” közül Braun Nándor 1864. október 26-án megfogalmazott indítványának aláírói sorából sem. (Ebben az utóbbi közismert polgár egy magánszépítő egyesület megalakítását javasolja.⁸²)

Látni való, hogy szorgalmas, jó szakember, s ennek megfelelően gyarapodik vagyona. (Bevették a legtöbb adót fizetők 1858. évi névsorába.⁸³)

Hogy a város vezetőségénél is neve volt, bizonyítja az alábbi – egyúttal a bürokráciára is fényt vető – eset: Id. (itt kitették) **Schuster Károly[9]** üveges mester által a bánfalvi kaszárnyában még 1857-ik évben készített üveges munkákért járó 32 fo 12½ o. é. kifizetése iránt intézkedik (végre) a Magisztrátusnál a Helytartóság soproni kirendeltsége.⁸⁴ A király soproni látogatása alkalmával dolgozott a laktanyában, s „írásbeli felelések miatt” nem fizették eddig ki. A baj az volt, hogy a munkát a „helytartósági osztály” rendelte el és bízta meg vele **Schuster Károlyt[9]**. A tanács erre a házipénztárból 1862. január 2-án kifizeti ugyan, de megjegyzik: legközelebb a tanács tudta és beleegyezése nélkül ne tegyenek ilyet.

+++

Elismertségét bizonyítja, hogy a céh tagjai többször vezetőjüké, vagy legalábbis második számú vezetővé választják.

És az évek során sem csökkent az iránta való bizalmuk. Álljon erről itt, a szakasz záró dokumentumaként, a kevés számú magyarnyelvű irat egyike (betűhíven):

„A mai nap tartott céhgyűlésben Bergmann Lajos fő- és Gruber Alajos alcéhmester eddig viselt tisztségéről lemondván, a jelen volt összes üveges céh nevezettek helyébe

⁷⁹ Nagyüzemi gyártását a 18. sz.-ban kezdték Itáliában, de már Hippokratész készített „ürmöst”.

⁸⁰ 1861. jan. 3.[A 270. múzeumi o.]

⁸¹ Deszkássy Boldizsár: A Soproni Kaszinó száz éve. Sopron egy évszázad tükrében 1843–1943. Sopron, 1944. A 17/18. o.-n.

⁸² Dávidházy SSz. 354. o. [ifj.] Flandorffer Ignác, Zettl József, Ihász Rezső, Pachhofer Lajos és Hillebrand Vince társaságában.

⁸³ Lásd Horváth Zoltán: Sopron XIX. századi vagyonos polgárainak betelepülése. A Dunántúl településtörténete VI. (Sokszorosítvány.) Schuster Károly, a Zwittauból betelepülő Bergman Károly Keresztéllyel együtt a legtöbb adót fizetők között. Lásd az 1858. évi listát (414. o.). És a listáról: Horváth Zoltán: Szélgjegyzetek Házi Jenőnek Soproni polgárcsaládok 1535–1848... c. könyvéhez. SSz. 38 (1984), 241–250. o.

⁸⁴ SL XXV. 12386.

*egyhangulag Gruber Alajost fő- és Schuster Károlt alcéhmesternek megválasztották; mit is kellő tudomásul a Tekintetes Tanácsnak alázatosan bejelenteni szerencsém van. Kelt Sopronban az 1863. évi jun. 14^{kén} Klauszer”.*⁸⁵

HARC AZ ARANYOZÓKKAL

A kamarai kerület üvegyárai nem képesek állni a versenyt a csehországiakkal. A közönség ízlése ezekhez hozzászokott, olcsók, a szegényebbek is meg tudják venni – állapítja meg a kamara jelentése.⁸⁶ Viszont a városok üvegárukkal kereskedő üveges mesterei minden dicséretet megérdemelnek – a kamara szerint. Nem úgy az aranyozók szerint, akik évekig tartó hadjáratot vezetnek ellenük. A háborúskodás tárgya a képek és a tükrök fakereteinek aranyozása. A bepanaszolt üveges mesterek tiltakoznak (Gruber Alajos kivételével, akinek mint a prágai tartományi gyár 1856. december 15. óta megbízottjának jogosítványa van arra, hogy aranyozott árukkal kereskedjen): tükreik bekeretezéséhez és a képüvegekhez tartozó ráámák és fémáruk semmiképpen sem azok az áruk, amelyekről az aranyozók mint foglalkozásukat zavaró cikkekről szólnak. A gyárilag előállított „tükrök és képüvegek ráámával” című tömegáru jelleg éppúgy hozzátartozik az eladói tevékenységükhöz, mint a vádaskodók joga az arany- vagy fémkereteikhez tartozó tükrök vagy képüvegek bevágása. Ezt nem lehet megtiltani. Ezért a vád megalapozatlan az üvegesek ellen – mondják.

„Miután az üvegesek kezdettől fogva jogosultak színezni, boltjaikban a keretknél és burkolatoknál fát használni, amelyek azonban az aranyozók panaszában idézett keretekkel és lécekkal szemben egyáltalán nem igazi aranyozott áruk, hanem csak közönséges fémgyártmányok és kereskedelmi árucikkek, így nem lehet megtiltani az üvegeseknek, hogy üvegáruik között manapság ilyen tömegáruként előállított kereteket áruljanak. Annál is kevésbé, mert például tükör tetszőleges keret nélkül eladhatatlan. A üvegesek megnyugodhatnak, hogy a szóban forgó keretek és ládák csakis üvegárukkal összefüggésben, semmiesetre sem külön árusíthatók...” – írják hivatalos helyről 1858. augusztus 23-án.⁸⁷ Viszont megkövetelik Grubertól, hogy áruinak hátlapjára nyomja rá a prágai gyár pecsétjét.⁸⁸

Akad azért kevésbé engedékeny hivatal is:

*„Hivatalból megfigyeltük, hogy az itteni üveges mesterek, Bergmann Lajos, Dollmayer Mátyás és Gruber Alajos, akiknek megbízásuk van úgynevezett mosott arany szegélylécek árusítására, beszereztek maguknak Szent Csátákat és egyéb papírképeket és ezeket már kész keretben közszemlére tették. Mivel a hasonló képek forgalomba hozatalát és árusítását az 1852. május 27-i császári rendelkezés 6. §-a szerint csak olyan személyek végezhetik, akik a fennálló ipartörvény alapján arra jogosultak, mint könyv- és műkereskedők és könyvkötők, ezért megkeresik az érdeemes Tanácsot, hogy hívják fel a nevezett üvegesmesterek figyelmét erre a Legmagasabb Határozatra és szólítsák fel őket, állítsák le ezt az illetéktelen eladást...”*⁸⁹

A FUSIZÓK ELLEN

Nem csak a hatóságok nehezítik meg az iparos dolgát, hanem az a sokféle vetélytárs, akiket legegyszerűbb fusizóknak mondani. **Schuster Károly[9]** szomszédja, a posztós Szöllőssy Ferenc György már 1821-ben panaszlevelet ír a Tanácsnak.⁹⁰

⁸⁵ SL X. 1645. Klau[s]zer Károly, a céhek felügyeletével megbízott tanácsnok.

⁸⁶ A soproni kereskedelmi és iparkamara 1863., 1864., 1865. évi jelentése.

⁸⁷ SL X. 1594. G.

⁸⁸ Sopron, 1858. aug. 27. X. 1594. G. a.

⁸⁹ SL 1594. G. Stadthalterei Abteilung.

⁹⁰ SL X. 405.

„Minden állampolgárnak kétszeres szent kötelessége egyrészt magáról és övéiről gondoskodni, másrészt adni az államnak, ami a közjóhoz és a fennmaradásához szükséges. Milyen nehéz ez, hogy ezeknek a kötelezettségeknek megfelelhessen, a mostani állapotokban, amikor minden kapcsolat szünetel, különösen egy posztókereskedőnek a városban, ahol oly sokan találnak helyet maguknak, s ahol annyi posztós veszi körül (akiknek a száma napról-napra növekszik), akik mind keresethez akarnak jutni. Ez azért nem igényel világosabb magyarázatot, mert egy másfél éves időszak óta szomorú példák mutatják – minden erőmet bevetem, hogy üzletemet csak valamelyest is felszínen tartsam. De minden fáradtságom hiábavaló, amint a hetivásárok napján a nyíltan üzletelő posztósok, akik máris majdnem benyomulnak a boltomba standjaikkal és különböző színes kendőkkel, elzárják az átjárást, nem hagyva elég helyet. Legalább szorítanak vissza őket a régi határaik mögé, a helyeikre. Ha az Érdemes Tanács itt helyben meggyőződne erről, egyből megállapíthatná, hogy az én és a publikum panaszja teljességgel jogos.”

Csak úgy tud megélni, hogy leszállítja az árait.

„Valóban a legszomorúbb sors áll előttem. Így legyen szabad az Érdemes Tanácsot alázatosan arra kérnem, hogy legkegyelmesebben méltóztassék elrendelni, hogy a posztósok tölem messzebb, a Schuster standja⁹¹ felé távolodjanak el, ahol elég hely van és ez által a hetivásárok napján annyira ostromolt átjárás a közönség kényelmére szélesebb lenne és ezzel a rendelkezéssel rajtam is és a közönségen is a legkegyelmesebben segítenének. Az én alázatos és jogos kérelmem teljesítését bizakodva remélem. Hódolattal az Érdemes Városi Magistrátusnak. Sopron, 1821. január 20. Szöllőssy György polgári posztókereskedő.”

Az ügy befejezése:

„Tekintetes Artner Samu városkapitánynak az a szándéka, hogy az ügyet ő maga vizsgálja ki és lehetőség szerint eszközölje az ügy rendezését és szerezzen jogorvoslatot. Sopron, a tanácsülésen, 1821. január 22. Pettko József helyettes jegyző.”

„Ez a kérelmezési ügy ezzel el van intézve, mert a kérelmezőnek 1821. április 21-én, az 1635. iratszám alatt, éppen szemben az itteni boltjával, amíg a boltja ügye ebben a házban meg nem oldódik, megengedtetik egy elárusító hely építése a heti vásárokon. Sopron, 1821. május 7. Artner városkapitány.”

+++

Az 1850. március 26-i ideiglenes kamarai törvény lett az új iparrendelet. Eltemeti a céhrendszert – vallják akkoriban. Élénk ellenszenv nyilvánul meg a céhek részéről azok ellen, akik mint a törvény által megengedett szabad iparosok működnek, megtakarítva ezzel a tagdíjat. Sopronban csak egy lép ki (Sindler Mátyás a neve), **Schuster[9]** marad a céhben. De panaszkodik. 1847-ben kéri a tanácsot, hogy tiltsák meg a Wagner–Müller norinbergi áruk kereskedésének, hogy üvegárukat raktározzon. A helyszíni szemlét tartott tanácsnok véleménye: „...a gyertyatartókra alkalmaztatni szokott egynéhány üvegcsészéken kívül semmiféle üvegtárgyat nem találtam. Ha a tanács úgy határoz, a kereskedők készek ezeket a panaszlónak ingyen átadni.”⁹²

„Szomorú dolog, ha itteni polgárok és kereskedők a polgárok foglalkozásába avatkoznak, meg nem engedett eszközökkel.” Egy ilyen esetet hoznak fel példának. Amikor a jogosítványukért adót fizetőket károsítják meg. Majdnem mindig itt tartózkodik egy idegen zsidó, nemcsak a hetivásárok napjain, hanem máskor is. Tschurl György Dániel vaskereskedésében is szokott tükröket eladni. Az öröktől nem akadályoztatva engedély nélkül házal velük és ezt Tschurl úr nagyon jól tudja. Kéri a helybeli üvegesek a tanácsot, hogy

⁹¹ **Schuster Károly[9]** standja a Lieberth-ház előtt lehetett. Ennek és a leromlott háznak a helyére épült fel 1859–60-ban a mai 74. sz. kétemeletes ház. Schuster akkor még mester sem volt, de ezek szerint már segédként is atyafiánál dolgozott.

⁹² SL X. 1133. S. 1847-ben.

korlátozza ennek a besurranó [*einschleichend*] házalónak a tevékenységét.⁹³ A városkapitány utánanézett az ügynek. Először is Tschurl György Dánielt kereste föl. Tschurl Dániel polgár és vaskereskedő beismeri 1820. július 19-én az őt kihallgató Pátzill József városkapitánynak, hogy tükröket és tükörüvegeket raktáron tart, de általában nem az üzletében kínálja eladásra, hanem ilyeneket legtöbbször piaci árusoknak adja el és így adott el ilyeneket Bik zsidónak is. Ilyen tükröket azért tart, mert ezek a norinbergi kereskedés árucikkei. Ezt a norinbergi áruk boltját⁹⁴ a vaskereskedéssel együtt örökölte Grundtner⁹⁵ úrtól. Ezeket a tükröket már több mint négy éve forgalmazza, és maguk a helybeli üvegesek is gyakorta vásároltak tőle.⁹⁶

A városkapitány ez után megállapította, hogy az illető házaló Felső-Bükön lakik, s a község bizonyítványával igazolta, hogy Bik Ignácnak hívják. Megtiltotta neki, hogy előzetes engedély nélkül házaljon, vagy kereskedjen. Azóta egyáltalán nem lehet őt itt látni.⁹⁷ Időleges eredmény. Még több mint negyven év múlva is intézkedéseket kérnek – foglalkozástól függetlenül – az adózó iparosok a házalók ellen.

*„Az üveges céh által mai nap tartott ülésben egy hangulag azon panasz emeltetett, mikép az itt seregesen megjelenő s már is nagyobb málhás kocsikban magukkal vont tetemes portékáknak hetekig tartó árulásával igen érezhető kárt okoznak. Különösen panaszlólág soroltatott föl, hogy mikép azon fölül, hogy ezen házalóknak rendesen a lehető hosszú tartamu házalási engedély adatik, ezek ezen kedvezménnyel meg nem elégedve, azt rendesen két s háromszorosan is átlépik, sőt heteken által nem csak házrol házrai járás, hanem áruiknak a Szentháromság oszlopa körüli tömeges kirakási által hetekig tartó szakadatlan kereskedést üznek.”*⁹⁸

Az összes céh által egyhangulag ebeli alapos panaszuk följelentésére fõlszólítatván bátor vagyok azt azon igénytelen véleménnyel bejelenteni, mikép ujabb időben csak ugyan alulirt is azon községi érdekeinkkel össze nem férhető észrevételt tevő, hogy az üvegáruló házalók itt helyütt alig szűnnek meg, s hogy azok, kik ide állandóan nem tartozván a községi terhek viselésében semmi részt sem vesznek, folytonos és majd szakadatlan házalásaik által a minden [olvashatatlanra javított szó] és valóban nem csekély közterheket viselő mesterembereinket – kik úgy is elegendő számuak nem csekély mértékben károsítják; s hogy e szempontból s adózóink köteles védelme tekintetéből igen kívánatos volna, legalább a sokkép tapasztalt visszaélések meggátlása tekintetéből általában némi szigorúbb helyi rendszabályokat alkotni, mely körülményt a Tekintetes Tanács kiváló figyelmébe ajánlani bátor vagyok. Kelt Sopronban az 1863. évi Junius 11ikén Klauzer főjegyző mint céhbiztos.”

Ennyi a panaszkodás. Nézzük most már a gyarapodás legláthatóbb jelét, a házépítést.

A HÁZ

Johann Karl Schuster[9] nem indult nulláról. Thirring könyvében **Schuster András** pápai tímár [1] a tulajdonosa 1734-től legalább 1757-ig az akkoriban még házsám nélküli, a mai Torna utcába átnyúló háznak az Ötvös utcában.⁹⁹ Ugyancsak **Schuster András** [5] az

⁹³ SL X. 386. G. a., b.

⁹⁴ A norinbergi (nürnbergi) árurol lásd SSz. 16 (1962), 176–177.

⁹⁵ Thirring: Sopron házai... 44. o.-n a Várkerület 91. ben (602. sz.) 1798-tól. 1820-ban még Grundtner Tamás vaskereskedő a tulajdonos. Az SL X. 386. iratban említik 1820. júl. 19-én.

⁹⁶ SL X. 386.G. b.

⁹⁷ SL X. 1594. G. d. 1820. júl. 19.

⁹⁸ SL XXV. 12986. A furcsa helyesírás egyszerű magyarázata: a közlés betűhív.

⁹⁹ Házinál 10041. irányítószámmal. Thirring Gusztáv: Sopron házai és háztulajdonosai 1734-től 1939-ig. Sopron, 1941., 234. o. Első házszáma 1766-ban 428., 1810-ben viszont 540., és a Posch családé. 245 n. öl a ház, 51 n. öl a kert, 14. házadóosztály (a leggyengébb a 17.).

első a Balfi utca 374. számú (később 10.) ház tulajdonosai sorában, 1766-ban, mégpedig egyedüli. Tíz év múlva már másik tímár a 217 négyszögöles területnek a tulajdonosa.¹⁰⁰

Az atyjafia, **Lieberth** János Samu, 1790-ben kapaszkodik meg a Graben Runde háztulajdonosai sorában. Akkor még csak 5 n. öles ároképületet vallhat magáénak, 13 n. ölnyi kerttel és bástyával. A 33-as számot kapott telek kisebb része az övé, két idegen osztozik a többin. Lieberth élete végén már 15 n. öl a beépített terület, s mindössze 3 n. öl marad a kertre a nevéen. Thirring a következő, az 1840. évre készített keresztmetszetében **Schuster Károlyt** [9] jelöli meg résztulajdonosként. Mire az időközben változott házszámok egyetlenegyre, mégpedig a 73-asra alakulnak, addigra egyedülként a **Schuster Károly** név marad [13], hogy 1898-ban másnak adja át a helyét. A terület 98 n. öl (1935-re megadva). Innen már nyílegyenes az út a levéltári iratokhoz.

A hadászati jelentőségét fokozatosan elvesztett vízesárok és városfal egyre inkább a vásárokra jövők és a Markt Platzon¹⁰¹ a Mária-oszlop köré telepedett piaci árusok terepévé alakult. Az árkot betemették, a falakhoz házikókat, majd házakat ragasztottak üzletekkel, műhelyekkel. Az Előkaputól a Hátsókapuig húzódó szakaszt (és tovább) 1776-tól nevezték Graben Runde-nek, vagyis nem egészen pontos fordítással Várkerületnek. A kemencék, raktárak, elötetők, szellőzők, konyhák, üzletek, alattuk-felettük tűzveszélyes födémek összevisszaságától már a szörnyű hármás tűzvész után ellenőrző hivatalos közegeknek is égnek állt a haja.¹⁰²

Amit **Johann Karl Schuster**[9] Lieberthtől átvett, föltehetően már kezdetben sem lehetett valami jó állapotban lévő, modern és tökéletes építmény, amely műhelynek, üzletnek és lakásnak egyaránt megfelelt volna. Mégis jó néhány évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy nekikezdessen valami egészen újnak.¹⁰³

„*Minthogy a legalázatosabb alulírott mind azt a házat, amelyben az üveges mesteri iparát űzi, mind a vele érintkező 176. sz. üzletet a Várkerületen–, mert ugyanis mindkét épület már dűledező és éppenséggel nem alkalmas az alulírott számára iparának céljára –, szándékozik lebontatni és ezek helyett a házak helyett egy új, két emelet magas épületet felépíteni*” valamint kéri, hogy a 177. sz., s hasonló állapotú szomszéd házzal kezdjenek hivatalosan valamit. „*Együttal csatolja azt a kérést a legalázatosabb alulírott, hogy szeretné, ha hozzájárulnának az építési anyagnak az utcán való tárolásához.*” Az építkezés tartamára pedig kéri, hogy üzletének gyakorlására valami kis kalyibát (*Hütte*) emelhesse a járdára.¹⁰⁴

A 177. sz. házban tartja fenn üzletét Szöllőssy György. A fusizók elleni harcáról már írtam. A másik oldalon Thirring Nándor éli küzdelmes életét. Hogy milyen eredményei vannak?

Thirring Nándor vaskereskedő a 178. sz. alatti üzletében az Oedenburger Bote-ban 1868. február 9-én hirdeti, hogy egy óriás ingaórát mutogat az üzletében. Az óra rozskenyérből készült. Nyolc órától estig nézhető, 10 krajcár a belépő, katonáknak és gyerekeknek 5 krajcár. Színházban is akkor szoktak megjelenni a különböző mutatóanyagok, ha különben nincs közönség...

+++

¹⁰⁰ A Házinál 10042. irányítószámú személy. Thirring Gusztáv i. m. 211. o. a telek mérete 217 n. öi, a 10. házadóosztályban.

¹⁰¹ Az Ivahíd átépítésével kapcsolatos, Hild-féle terven 1821-ben. SL. XI. 3653.

¹⁰² (Hárs József:) Tűzvész a franciák árnyékában. Az 1808. július 19-, 22-, 24-i soproni tűzvészek története. Pályamunka 2007. Az 1808. augusztus 6-i tanácsi jegyzőkönyv.

¹⁰³ SL XXIV. 5037. m. A Magisztrátusnak címezve 1859. március 22-én. Aláírás csupán **Karl Schuster** Glasermeister.

¹⁰⁴ SL XXV. 11202. Csak úgy nem engedik, egyezzen meg Wagner és Schey urakkal, a szomszédos boltosokkal, hogy a járdán, az építőanyagokon és a kalyibán kívül, még legyen hely az ő kuncaftjaiknak is.

Mint láttuk, **id. Schuster Károly [9]** épületek üvegesmunkáit is vállalta, tehát ismerte a város építészársadalmát (is). Nem csodálható, hogy Handlert, a legjobbak egyikét választotta tervezőjéül. Winkler Gábor értékelése szerint ez a ház egységesebb és eredetibb a korábbi tervezéseinél. *„Kedvvel és sok találékonysággal fejleszti tovább romantikus formakincsét.”* Több hasonló lakóházat tervezett és kivitelezett a Várkerület keskeny, de mély telkeire. A földszinteket nagy üvegeportálos üzletek foglalják el az utca felől, az emeleteken az ablakkeretezések *„finoman ritmizálják”* a homlokzatot. Az alaprajzokról a véleménye: *„jól áttekinthető, ügyes alaprajzi”* rendszerek. Tompos Ernő pedig külön hangsúlyozza, hogy az építész család munkáin jelenik meg először a fürdőszoba.¹⁰⁵

Az sem közömbös, de tény, hogy Handler József építőmester ugyancsak József nevű fiát¹⁰⁶ 1856. augusztus 30-án szabadította fel a soproni üvegescéh. Akkor éppen **Schuster[9]** volt a céhmester.¹⁰⁷

Az építkezésről a hatóságok, de különösen az adóhivatal számára irat (*„Tanúbizonyosság”*) készült: *„A valóságnak megfelelően megerősíthetjük, hogy a helybeli üveges mester Schuster Károly részére az ő régi, rozzant állapota miatt egészen lebontott [gänzlich abgetragene] ház és a hozzá csatlakozó két üzlet helyére a Várkerületen, a 176. szám alatt az aláíró építőmester vezetésével 1859. április 4-én építeni kezdett két emelet magas lakóépületből a pince és a földszint már 1859. december 10-én használatba vétetett, – 1860. március 31. óta befejezett állapotban található, ugyanúgy felfelé az első és második emelet, a padlás a rekeszekkel együtt elkészült. Ennek bizonyosságai a sajátkezű aláírások. Sopron, 1860. április 19-én.”*¹⁰⁸

Aláírók az északi szomszéd: Szöllőssy (Ferenc) György (a 175. sz., 1869-ben 71. sz. ház tulajdonosa) és a déli: Thirring Nándor (a 178. sz., 1869-ben 75. ház tulajdonosa). És a lényeg: az építőmester is saját kezűleg: Josef Handler. Kétséget kizáróan. Nem pedig a hatodik fiú, Ferdinand Handler, ahogy akkoriban több Handler József tervezte ház rajzain látható.¹⁰⁹

Hála annak, hogy **Schusterék** nyolcévi házadó-mentességet kértek (és kaptak), az épület elkészültekor érvényes, megbízható kimutatás is van arról, hogy kik lakták a házat és mi tartozott az egyes lakásokhoz.¹¹⁰

¹⁰⁵ Lehet, hogy a **Schuster**-ház lakásaiban előforduló kabinet elnevezés közül némelyik fürdőszobára vonatkozhat. De lehet cselédszoba is. Bécsben a Josefstadt régi házaiban a kabinet egyablakos, keskeny szoba, még a legutóbbi időkig. Vendégnek adták. Soproni régi lakásokban is a nagy szobák után a konyha körül vannak (nálunk is volt), ha nem is hívtuk külön kabinetnek.

¹⁰⁶ Tompos Ernő: Handler Ferdinánd építész és családjának többi építész tagjai. SSz. 16 (1962), 24. o.-n írja, hogy Handler József (*1796– [†1881]) József nevű fia hetedikként és utolsóan született 1838-ban. Más adata nincs. Winkler Gábor: Sopron építészete az 19. században. Bp., 1988. megadja a halálozási évszámot is. Részletesen foglalkozik az építőmester munkáival. A Várkerület 74. sz. házat a Handler Nándor (1836–1888) közreműködésével készült tervek között sorolja fel a 205. o.-n., de tévesen emeletrépitésnek határozza meg. A főszövegben elsősorban foglalkozik az épülettel, s ad egy alaprajzot, valamint ablakrészleteket.

¹⁰⁷ Miután 3 évig volt *„Lehrjung”* Stöger Ferenc kőszegi üveges mesternél. SL Soproni céhek iratai IX. 3.

¹⁰⁸ Az eredeti szövege: *„Vermög welchem zur Steuer der Wahrheit bestätigt wird daß das für Herr Carl Schuster hies. B. Glaser-Mr an die Stelle seines alten, wegen Schadhaftheit gänzlich abgetragenen Hauses, und der daran stossenden 2. Gewölbe auf der Gr. Runde sub N° 176. unter der Leitung des gefertigten Baumeisters den 4ten April 859. zu erbauen begonnene zwey Stock hohe Wohngebäude, wovon das Keller- und ebenerdige Geschoß bereits den 10ten Dec. 859. in Benützung genommen wurde, – seit 31ten März 860. in vollendetem Zustande sich befinde, so hinauf das 1te und 2. Stockwerk, sammt Boden-Abtheilungen desselben hergestellt sind.”*[...] SL XXIV. 5037. S. o.

¹⁰⁹ Tompos Ernő i. m. 25. o. szerint általában Ferdinand írta alá.

¹¹⁰ SL XXIV. 5037. *Beschreibung des Hauses No. 176. an der Graben Runde in der zur Hauszinssteuer bestimmten Stadt Oedenburg für das Jahr 1859/60.* Az első még 1859. dec. 4-én kelt. A második már az

A négy lakás közül az első **Ludwig Friedrich**¹¹¹ nevében van. Ide tartozik az 1., 2., 4., 9., 10., 30., 31., 32., 33., 34., 35., 36., 37., 38., 44., 45. sz. helyiség, vagyis a közös mosókonyha (1.), fűskamra (2.), pince (4.), üzlet (9.), raktár (10.), a lépcsőházból a 2. emeleten: előszoba (30.), szobák (31., 32., 33.), kabinetek¹¹² (34., 35.), konyha (36.), kabinet (37.), kamra (38.) és 2 padlásrekesz (44., 45.).

A második lakás **Carl Schusteré**[9]. Ide tartozik az 1., 3., 6., 7., 8., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 46. sz. helyiség, vagyis a közös mosókonyha (1.), fűskamrák (3., 6.), pincék (7., 8.), üzlet (11.), műhelyek és raktárak (12., 13., 14., 15., 16.), a lépcsőházból az 1. emeleten előszoba (17.), szobák (18., 19., 20.), kabinetek (21., 22.), konyha (23.), kabinet (24.), kamra (25.), padlásrekesz (46.).

A harmadik lakás **Anton Kittenberger**¹¹³ nevében van. Valószínűleg bérlakás. Ide tartozik az 1., 5., 39., 40., 41., 42., 43. sz. helyiség, vagyis a közös mosókonyha (1.), fűskamra (5.), a lépcsőházból konyha (39.), kamra (40.), szobák (41., 42.), padlásrekesz (43.).

A negyedik lakás **Andreas Triebaumer**¹¹⁴ nevében van. Valószínűleg bérlakás. Ide tartozik a 26., 27., 28., 29., 47. sz. helyiség, utólag hozzáírva az 1. sz. helyiség, vagyis közös mosókonyha (1.), a lépcsőházból konyha (26.), kamra (27.), szobák (28., 29.), padlásrekesz (47.).

A LAKÁSOK

A ház alaprajzai nem árulnak el sokat arról, milyen élet folyt a falak között. Annyit tehetünk csak, hogy felvázoljuk ennek az életnek a kereteit. Feltéve, hogy végül az itt látható tervek szerint készült el az épület. Az ellenőrzés és jóváhagyás jelei: a hivatalos aláírások mindenesetre ezt valószínűsítik. A négy lakás különbözősége pedig azt a feltételezést erősíti, hogy nem a jövődőlakókra rákényszerített építómesteri akarat győzedelmeskedett, hanem valamiféle kompromisszum alakult ki a műszaki ember és a pénzt adó megbízók között. Annak ellenére, hogy Friedrich és **Schuster** egyenlő mértékű házadómentességet élvezett, a pince és a földszint nagyobb része az üveges mesternek jutott. A kapu előtti kiemelhető rács a hosszmetesz szerinti ledobó aknát védi. Innen kellett a máshol (telepen?, helyben az utcán?) aprított tüzelőt a fűskamrákba vinni. Ezzel a folyosóval szemben a 3. sz. **Schusteré**. Friedrich embereinek már nehezebb volt berakodni a 2. sz.-ba. A valószínűleg bérlő Kittenbergeré (5.) látszólag a legelőnyösebb helyen van, viszont neki ez egyúttal a pincéje is. A lakókhöz bérlőként (?) később csatlakozott Triebaumernek csak a közös mosókonyha időnkénti használata jutott volna. Ez a felosztás előrevetít egy a beköltözés után hamarosan nyélbeütött újraelosztást. – A földszinten a főhelyeket kétoldalt a bejárat mellé szimmetrikusan elhelyezett üzletek kapták. A közép felé a kirakattal. Belül azonban különbségek vannak. Friedrichnél a

érvényes kimutatás 1860. április 19. És még két *Zinsertrags-Bekentniß*. A mentesség 1859. dec. 10-től nyolc évig tart, s az egészre kirótt 2290 fl. o. é.-ből 600–600-at nem kell befizetnie az I. és II. lakás tulajdonosának. A valóságot igazoló korábbi aláírás az idősebb **Schusteré** [9], a későbbinél az eredeti aláíráshoz odabiggyesztve: junior [13]. Ebből következik, hogy a másik két lakás bérlakás. Sajnos erről nem találtam egyéb iratot.

¹¹¹ Friedrich Lajos az Evang. Konventbe, a 1860. jún. 15-én véglegesített lista szerint, a kétszázakba beválasztva. Már a **Schuster**-házban lakik. Adókedvezményre jogosult, tehát a lakás tulajdonosa.

¹¹² Több értelme képzelhető el. A Magyar Nyelv Értelmező Szótára. Bp. 1960. III. kötetében: kis, keskeny (oldal)szoba, (*ritk régvál*) mosdófülke v. illemhely.

¹¹³ Kittenberger Antal, Thirring i. m. szerint 1850-ben még az Ógabona tér 12. tulajdonosa Polixénával együtt (244 n. ö), a következő metszetben, 1869-ben, már nem ők.

¹¹⁴ Triebaumer András a Bécsi elővárosban lakott, a 15. sorszám alatti házban. Thirring i. m. szerint a Bécsi u. 15. sz. csak 1910-től érvényes számozás, 1869-ben még 11. 1850-ben meg 397., de mindenképpen városi gárdalak. Hanzmann Károly: Helyzetrajz és adalékok ... c. könyvében özv. Triebaumer Andrásné Eckel Emilia több nagyobb adománya 1901 (239. o.)-től található, 1908-ban halt meg (96. o.), a Deák tér 40. sz. ház volt testvéréé, Eckel Ágosté. Tehát a család semmiképpen sem lehetett szegény.

boltívvel elválasztott rész csupán a lépcsőházig tart, de van ajtaja a közép folyosóra. **Schusteré** viszont elér a várfalig, majd u-alakban visszajut a lépcsőházig (12., 13., 14., 15. sz. műhelyek és raktárak). És még ez sem elég, mert a 15. sz. helyiség fafödémekkel két részre van osztva (a felső a 16. sz.). Az utcaszintnél mélyebben fekszik az udvar (emiatt oda a közép folyosóról lépcső vezet le). Közepén összefolyó, alatta csatornával, a belső, mosókonyha felőli sarkában szivattyús kút. A lépcsőház vastag falába süllyesztett vécé jelzi, hogy ezen a részen többen is dolgoznak.

A mosókonyhában üst és összefolyó. Födéme erős boltozattal készült, a felette lévő műhely (10.) miatt. Három kis ablaka néz a szűk udvarra, bejárata a lépcső felől.

Az első emelet utcai részét a **Schuster**-lakás foglalja el.¹¹⁵ Tulajdonképpen kettő, ha a hátra folytatódó háromrészes nyúlványt közösnek vesszük. A szobák és a nyúlvány között folyosó a lépcsőtől a végében lévő vécéig, az udvarra néző korláttal. A nyúlvány: hátrafelé egymásba kapcsolódó három helyiség: a konyha, egy kabinetnek mondott szoba és a kamra, a várfalra szellőzővel. Kabinet? Kézenfekvő a megfejtés: ez bizony cselédszoba.

Elöl a folyosóról nyíló négy, egymáshoz kapcsolódó, kb. egyforma nagy helyiség alkotja az egyik lakrész (a folyosóról az előszobának jelzett 17. sz., majd a 18. sz. és az utca felé két-két ablakkal a 19., 20. sz. szoba), ezektől elkülönítve, egymás mögött két keskenyebb kabinet húzódik a konyha felé (a 22. sz. helyiség néz az utcára – a balról ötödik ablakkal – míg a 21. sz. ablaktalan átjáró helyiség). Feltételezhető, hogy a nagyobbikban lakott **Karl Theodor Schuster**[13] és házasságuk, 1860. május 15 óta felesége, Ritter Teréz. A Thirringház felőli két egymásba nyíló kabinet pedig a már 1856 óta özvegy **Schuster** senioré [9].

Friedrich lakása a második emeleten hasonlóan indul, mint Schusteré. A különbség: a két kabinetnek összeköttetése van a szobákkal, a nyúlvány pedig rövidebb azáltal, hogy a kabinet is a kamra is rövidebb.

Mindkét lakószinten akadt még több-kevesebb hely a két bérlő lakásának. A függőfolyosóról indul mindkettő. A vécé a lépcsőház falában. A folyosó végén a bejárat kis előtérrel, balra a konyha, jobbra az első, utána a második szoba. Ez a második azonban inkább kabinet-méretű Triebaumer lakásában. És az adóhivatalnak leadott listával ellentétben még egy különbség: Triebaumer presbiter úr lakik az első emeleten, Kittenberger pedig a másodikon. Vigasztalásul, hogy nem jutott neki mindjárt pince? Amikor az osztozkodás folyhatott, még **Schuster**[9] is lehetett volna presbiter, hiszen beválasztották a kétszázak közé. Közülük 50 lépett nyár elején előre.

ID. SCHUSTER KINÉZ AZ ABLAKON

Schusternek[9] a régi házban, 1842-ben még aligha volt ideje a ráérős nézelődésre. De azt a csodát, amelyben annak az évnek júliusában, 8-án az egész városnak része volt, ő sem hagyta ki. Sőt. A szövegből megítélhetően, a lehető leghamarabb, megörökítés céljából papírra vetette. Még címet is adott neki.¹¹⁶ [...] 1842. július 8-án. A látható napfogyatkozás. Minden szem ég felé állt be, s mindenki fekete üveggel szerelte föl magát, és így joggal nézhetett a Napba. Pontosan megfigyelhető volt, amint a kerekesség apránként kisebbedett, a fekete folt mindig nagyobb lett. A tárgyak sárgás fényt kaptak, a távoli horizont homályossá és

¹¹⁵ A nagyobb lakrész szobáinak területe: 17. sz. 18,69 m² előszoba, 18. sz. 21,84 m² szoba, 19. sz. 23,52 m² szoba, 20. sz. 20,13 m² szoba; a kisebb lakrész területe: 21. sz. 11,24 m² kabinet, 22. sz. 12,11 m² kabinetnek jelölve; a közös rész: 23. sz. 11,52 m² konyha, 24. sz. 17,26 m² kabinetnek jelölve, 25. sz. 11,07 m² kamra. A teljes lakásméret: 147,38 m², nem számítva a pince és földszint ide tartozó helyiségeit. (Az eredeti méretek bécsi ölben.) Belmagasság az I. emeleten: 2 öl = 2 x 1,896... m = 3,80 m. A földszinten ugyanez, a II. emeleten valamivel kisebb.

¹¹⁶ [A 200. múzeumi o. és folyt köv. o.]

ködössé vált, az árnyékok meghosszabbodtak és hegyesszögű formát vettek föl. Fecskék repdestek nyugtalanul és csivitelve a fészük körül. Ez a sötétség nálunk reggel hatkor állt be, 7-kor vált teljessé, méghozzá besötétítette a környéket abban a pillanatban úgy, hogy az ember kénytelen volt minden boltozatos helyiségben világosságot gyújtani. Mivel ez éppen egy pénteki napon történt, lévén, hogy egyik hetivásárunkra esett, azért ez a színjáték komikusan látványosnak látszott. A nappal pillanatok alatt éjszakává változott és minden forgalomnak abban a percben meg kellett állnia a városban csakúgy, mint a városon kívül, a marhavásártéren. Számos ökör és ló vadult meg, s alig lehetett azokat megzabolázni. A galambok riadtan csapongtak körbe-körbe, mintha kergették volna azokat. Valamennyi veréb a fákra, a szállására repült. Közben a hűvösség egyre fokozódott. Borzongás futott végig a testen. A Nap már kifliformájúvá vált, és a levegő szürke lett, de azért egyes távoli tárgyak a hegyeken felismerhetők voltak, ami az egész természetben nagyon közelített a varázslatoshoz. Ám egyre keskenyebb lett a naptányér és most aztán végképp kiterjedt az egész környékre a sötétség. Fényszegény, világossárga szín borította be a Holdat, s vetett félelmetes reflexet a báméskodók arcára. Mély sötétség volt, a felhők feketés-szürkék és a hegyeken tűzvörös rétegek, mint tűzfészek fölé ívelő füst. (Az oldal vége.) A látvány tele fennköltséggel, a szemlélőt mégis megfélemlítette és a hűvösség különösen érzékelhetővé vált. Hideg volt a jelen ennek a reggelnek a perceiben, amikor csak egy keskeny aranycsík, a Nap volt látható. Jó nekünk, hogy a sötétség csak rövid ideig tartott. Az öröm kiáltásával és a szemekben könnyel üdvözölhettük, mint ezúttal, az első fénysugarat, amely eltünteti a sötétséget és hideget és fénylőn, s tisztán hull a földre. Most jóleső érzést keltett, hogy a föld a legkülönbözőbb árnyalatokat, a szürkére festett felhők pedig megint barátságos kék színt öltöttek föl. Nem maradt semmi a fekete éjből, amely nem emberbarát, de egy kellemes virradat sem, amely nyugalmat, vagy új életet hirdet. Talán egy barlang borzongató félhomálya, vagy egy nyomasztó pincéé, vagy a barátságtalan sötétség, a zivatar morajlása fogadható el kevésbé, mint a hangtalanság és hamuszín ég és föld ez alatt a három perc alatt. A teljes sötétség alatt szabad szemmel is látható volt egy csillag, amelynek fénye a Nap első sugarára ismét elhalványult. Olyan élmény volt ez, amelyet talán két emberöltő sem fog újra átélni.¹¹⁷

+++

A következőt sem újságból másolta, hanem átélte a mester: „1860. november 30. A tegnapi virradó éjszakán itt is, Sopronban, a legtöbb hivatali épületről a császári sasos hivatali táblát, aztán különböző üzleti vállalkozások német nyelvű feliratait vörös festékekkel átmázolták, és a cs. kir. rendőrigazgatóság 1861. május 4-én levette az ő sasát.”¹¹⁸

„1860. december 10. Miután mindenfelől felkérték, hogy mihamarabb kezdje el a főispán [Esterházy Pál herceg] a működését és a megyei hatóságok megkezdték a berendezkedést, ezért eltávolították a császári sást a megye, a város épületeiről és más községi épületekről és kicserélték a korábban használt címerekkel. A cs. kir. katonai és kincstári épületeken továbbra is megtartják a császári sást és minden ez ellen irányuló, harag által gerjesztett erőszakoskodás szigorúan megakadályoztatik. Itt Sopronban is leszedték a sást a vármegyeházi. Egyedül a homlokzaton öt volt belőle. És így minden más épületről, ahol cs. hivatalok voltak, levették a sasokat.”

¹¹⁷ Szauer Ágoston: Egy múlt századi teljes napfogyatkozás. (A Meteor 1990/5. számában megjelent cikk internetes változata.) Magyarország északnyugati részéből kora reggel volt teljes a napfogyatkozás. Petőfi mint pápai kollégiumi diák nézte Jókaival és Orlay Petrich Somával. Utóbbi leírása szerint a költő – figyelmeztetés ellenére – szabad szemmel nézte a fogyatkozást, amiért majdnem bele is vakult. Ha igaz, különösen a bal szeme sínylette meg a konokságot.

¹¹⁸ [A 269. múzeumi o.]

Ismét egy idézet, amely azt bizonyítja, hogy nem másolt, hanem „saját anyagból” dolgozott. Viszont nem lehetetlen, hogy a többszám azt jelzi: szemtanúk kopogtattak hozzá és diktálták neki friss élményeiket, amikhez aztán hozzátette a szakszerű magyarázatokat és később a kapuvári fejleményeket:

„1861. december 5.¹¹⁹ Éppen akkor, amikor ezt leírtuk, részesültünk abban a még biztosan teljesen idegen színjátékban, hogy itt, Sopronban, a külvárosban, az utcákon, az úgynevezett Hosszúsoron egy gőzhajtotta járművet a város közepén, a megszokott útburkolaton, az ablakaink előtt lássunk haladni. – Ez ugyanis egy angol gőzeke lokomobilja, Kitson & Hewitson leedszi gyárából¹²⁰, Angliából jött elő. Egy Flower¹²¹ szabadalma szerinti eke, ugyanaz, amelynek teljesítményéről a schwechati és Kittsee-i kísérleteknél beszámoltak a hírek. A kapuvári uradalom bérlője, Schullhof úr vásárolta. És éppen most szállítják a nevezett helyre. Tegnap vasúton érkezett ide. Az a baleset érte ezt a masinát, hogy a rakodóhid a súlya alatt beszakadt és az egész tegnapi délután és mai délelőtt ráment a kiszabadítására. Ennek a masinának a kerekei 16 coll szélesek és egy különleges szerkezet segítségével könnyen kormányozhatók. Amikor a masina dolgozik, akkor a helyzete változatlan, de azt időnként meg kell változtatnia, amikor az eke egy bizonyos szélességű földdarabot bejár és egy ezzel párhuzamos újon kell folytatnia munkáját. Ezért a lokomobilt úgy kell berendezni, hogy göröngyös szántóföldön is meg tudjon fordulni, mint egy lokomotív a vassíneken. És a gőzeke lokomobilja így haladt aztán ki a Pócsi-kapun, egyenest Kapuvárra, ahova megérkezett. A véletlen úgy akarta és úgy jött össze, hogy a gőzeke megjelenésekor tűzvész ütött ki, az ottani patikus enyvfőzőhelyén, amit máris bizottságilag megállapítottak. – Mégis igaz, hogy néhány nekikeseredett paraszt, feltételezve, hogy a masina volt az oka a tűznek, nekiesett a gépésznek és szétrombolta volna a masinát, ha egy cs. kir. vadász-szakasz, amely éppen Kapuvárott tartózkodott, közbe nem veti magát. Mire a lokomobilt tizenkét pár ökörrel bevontatták a várba.” [...]

1863. június 28-án és 29-én rendezték meg Sopronban az ország első dalosünnepélyét.¹²² Erről részletes beszámolót olvashatunk **Schuster[9]** írásai között. Feltehető, hogy valamilyen címen ő is részt vett az akkori rendezvényeken. A második napról készített tudósításból idézek: [361. múzeumi o. utáni számozatlan o.]

„Ez az első nap története. A második reggelen már a korai órákban ébresztette fel a fáradt alvókat a vadászszászlóalj zenekara. Arról volt szó, hogy a Széchenyi téren lesz a találkozó, onnan a kirándulásra egyesülten haladnának a Nándor-magaslatra és a bánfalvi gesztenyés dombon át a Warisch-hegyre és a nagy kőfejtőhöz.

Valóban találkozott idegen és helybeli nagy tömegben, 6 és 7 között a megjelölt helyen. És az impozáns menet elindult. Aki előbb a nyílt helyen, mint a Neuhoft és a Nándor-magaslat között és aztán a Warisch-magaslaton a seregnyi zarándokon végignézett, azt kellett gondolnia, hogy egész Sopron és még többen talpon voltak. Az első pihenőpont a Bánfalvától balra fekvő dombon volt található, ahol körülbelül egy óra hosszat tartózkodtak, frissítőket vettek magukhoz és felváltva hol az egyik, hol a másik egylet adott elő vidám dalokat.

¹¹⁹ [A 286. múzeumi o. utáni számozatlan o.]

¹²⁰ Kitson James és Hewitson William szövetkezéséből lett a Kitson and Hewitson mozdonyépítő (nem csak) leedszi vállalkozás, 1858-tól ezen a néven. Hewitson 1863-ban meghalt, attól kezdve Kitson and Company. (Internet.)

¹²¹ John Flower 1850-től kezdett mezőgazdasági gépekkel foglalkozni, 1857-től Bécsben indult egy leányvállalata. (Internet.)

¹²² Lásd Országos Centenárius Dalostalálkozó Sopron 1863–1963. Műsorfüzet. Soproni Ünnepi Hetek 1963. Benne Csatkai Endre: A soproni daloskultúra múltja. A 9–10. o.-n a **Schuster**-idézetnek megfelelő leírás. Szerinte az elnevezés a következő évben történt, amikor emlékkövet is avattak, „...a hegynek azt a részét Dalárhegynek nevezték el, miből ma már a jobb hangzású Dalos-hegy lett.”

Már küldte alá legtüzesebb nyilait a magasra emelkedő nappali égítést, és még jókora távolságot kellett maguk mögött hagyni a részben árnyék nélküli, meredek útszakaszból. Mégis az előre húzódott cigányzenekar hangjai mellett és élénk beszélgetéssel sikerült észrevétlenül elérni a valóban afrikai nyári hőségben kb. délelőtt 11 órakor a hegy legmagasabb pontját. Itt történt, ahol Király professzor rövid bevezetőben azt a bejelentést tette, hogy a hegy ezen túl, a Soproni Dalosünnep örök emlékezetére, a „Dalár-hegy” nevet viselje. Örömrivalgás és lelkesültség, A hegy keresztelőjének helyszíne nyílt, a perzselő napsugaraknak túlságosan kitett hely volt. Leereszkedtek a nagy kőfejtőhöz, ahol a fák lombosátrának védelmében Gambrinus és Bacchus finomságokkal szolgáltak. Itt lehetett méltatni az ünnep jelentőségét Kolbenheyer költői köszöntésével, amit élőszóban adott elő és kinyomtatva osztott szét, s a legbarátságosabb fogadtatásban részesült. A serlegek csengtek, a dalosok daloltak.

Vidám, ünnepélyes pillanatot? Ámde ez is gyorsan elillant és a már régen túlhaladott ebédidő figyelmeztetett arra, hogy lassan el kell indulni lefelé. Fellazulva, kis csoportokban a magasból a völgybe. És nemsokára a Neuhofo-kert sűrű árnyas útjai vették körül a kimerült és éhes vándorokat. Itt fogyasztották el az 1-es szalonban az ebédet, ahol nem hiányoztak a különböző tóosztok sem”. – ¹²³

KARL THEODOR SCHUSTER

Id. Schuster Károly[9] egyetlen élve maradt gyermekének, **Karl Theodornak**, világra jöttét a keresztelési anyakönyv 1833/99. száma alatt jegyezték be hivatalosan [13]. Ezen a napon, június 21-én keresztelték is meg. Hogy miért Theodor, vagyis Tófor? Keresztszülei Theodor Tiefbrunner polgár és dohánygyáros, feleségével, Zsuzsannával. Továbbá Ferdinand Braun (a városszépítő Braun Nándor, akiről a Nándor-magaslatot nevezték el hálás tisztelői) foglalkozására nézve akkor még szappangyáros és Katharina, a felesége. A keresztelő pedig, nyilván nem véletlenül, Gamauf Teofil.

Az örökös [13] gyerekkoráról, egyéb irat híján, csak azt mondhatjuk, hogy valószínűleg apja inasaként cseperedett fel 17 éves koráig. Ekkor megjelent az üvegesek céhének gyűlésén, 1850. április 1-jén. A jegyzőkönyv nem sorol fel vándoréveket, azokkal kapcsolatos iratokat, mindössze háromféle bizonyítványt említ. Vallásos nevelés terén kifogás nem merülhetett föl, hiszen tanúsíthatta konfirmálásának tényét. Különös jelentősége van annak, hogy rendelkezett oltási bizonyítvánnyal.¹²⁴ A harmadik pedig a városi rajziskola látogatásának igazolása.¹²⁵ Ezután a szokás szerint nyitott céhláda előtt és a céh egybegyűlt tagjainak jelenlétében mint tanoncot (*Lehrjung*) szegődtették, s egy füst alatt mint mester fiát felszabadították, tehát segéd lett (*Geselle*).

A következő próbatétel a katonaság lett volna. A „krónikában” sokszor olvashatunk az államilag meghatározott megváltási összegről, most egy példa rá a levéltári iratok között. Az apa[9] 1854. május 10-én kérvényezte fia[13] részére a katonaság alóli felmentésről szóló bizonyítványt. Az okmányt, 500 forint lefizetése ellenében, Bécsben állították ki a 45. gyalogezred illetékesei. A 20 éves, nőtlen, evangélikus, foglalkozására nézve üveges ezzel bárhol és bármikor igazolhatta, hogy nem szökevény. Jogosan járhat civilben. A papír meghatározása: *Enthebung* *Urkunde*. Ebből következik, hogy akkoriban annak kellett

¹²³ [A 361. múzeumi o. utáni számozatlan folyt.]

¹²⁴ Csatkai Endre: Sopronban oltottak először Magyarországon himlő ellen. SSz. 23 (1969), 340–342. o. Az 1828-ban meghalt Hell Nepomuk János 1801-től oltott gyerekeket először, majd egyre szervezettebben és nagyobb létszámban.

¹²⁵ Az iskoláról dr. Verbényi László írt A soproni rajziskola története c. folytatásokban, a SSz.-ben, 1939-ben. Lásd a 17. lábjegyzetet a Geigerék színes krónikájában.

katonának mennie, akinek nem volt pénze. De még akkor is megúszhatta, ha például a városokra kivetett létszámból sorshúzás révén mint fölös számú előállított kimaradhatott.

Karl Theodor [13] most már lassan elindulhatott apja nyomdokain. Az új házban neki is jutott hely.

A céhben 1866. május 31-én főcéhmesterré választják.¹²⁶

Téma a városban a házsámozás és az utcák, terek pontos meghatározása. Az 1868. május 13-i közgyűlés *„a jelenkor igényeinek inkább megfelelőnek találja, hogy a számozás minden utcában külön-külön egytől kezdessék meg”*. Ennek kidolgozására albizottságot küldenek ki, amelyhez a képviselő testületből kirendeltetnek Kugler Henrik, Müller Paulin, **Schuster Károly [13]**, s Tschurl Ferenc urak. Feladatuk *„egyszersmind az egyes utcák s terek megnevezését, kiterjedését, a fennálló állapot szem előtt tartása mellett tüzetesen meghatározni.”*

A nagy munka eredménye volt a házsámtáblák és az útbaigazító táblák felfüggesztésén kívül egy jegyzék elkészítése is, amely számos jellemző adatot tartalmaz.¹²⁷ A maga nemében első kiadványt – a város fejlődésének megfelelően – azóta számos hasonló követte.

Schuster Károly, az ifjabbik [13], jó munkát kellett, hogy végezzen, hiszen a továbbiakban is egyik képviselője maradt a lakosságnak a közgyűlésben.

Miután lakása biztosítva volt, sőt nyolc évre adómentességet is élvezett mint apjával együtt tulajdonos az új házban, 27 évesen nem késlekedett a házasságkötéssel. A kiszemelt ara a 20 esztendőös Ritter Leopoldina Teréz volt. Kolbenheyer Mór lelkész 1860. április 29-én és május 13-án a templomban kihirdette, május 15-én pedig összeadta az ifjú párt. Ritter Lipót korábban üveges, majd gabonakereskedő és városi tanácsos a lány apja. Anyja – Teréz – pedig az ugyancsak jó nevű Braun családból származott. Ezek után nem kell csodálkozni a tanúk listáján: Braun Nándor, valószínűleg a lány anyjának a bátyja,¹²⁸ most már szintén tanácsos, **Schuster Samu [10]** kőszegi üveges mester és Lenk János ecetgyáros (Essigsieder). Gondolom, a már 1856-ban megözvegyült **id. Schuster Károlyon [9]** kívül mint tanúk a feleségek is jelen voltak.¹²⁹ A Ritter család háza 1833–1885 között 274 n. öl méretben a 637. sz., később 54. sz. várkerületi ház, az Arany Angyal vendéglő szomszédja. Braun Nándorék a 636. később 52. sz.-ban laktak (228 n. öl). Mindkét ház a külső soron.

Schusterék [13, 14] esküvőjét 1861. május 10-én követi az első gyermekáldás.

A **Károly Nándor Lipót** nevet kapott elsőszülött [15] ilyenformán három családhoz kötődik: természetesen a **Schusterek**hez, továbbá a Braunokhoz és a Ritterekhez. (Ennek megfelelően Braun Nándor magánzó és neje, Zsuzsanna és Ritter Ferdinand gabonakereskedő fia a keresztszülők.) Foglalkozására nézve egyikhez sem. Életét megvilágító újabb adatért egészen a halotti anyakönyvhöz kell nyúlni. A halotti anyakönyv kereskedő-segédje a gyászjelentés szerint könyvelőként halt meg 1889. január 22-én Bécsben [15]. Nőtlen volt, s a

¹²⁶ SL X. 1670. Benne a **Schuster** név előtt a „**junior**” egyértelművé teszi, hogy csakis a fiatal mesterről lehet szó. Az persze nem kétséges, hogy apja latba vetette tekintélyét fia érdekében. Az ok? Miért nem az öreget választották meg? Valószínűleg megválasztották volna, ha akarja. Találghatunk: talán már betegeskedett? Közel a halál dátuma: 1868. február 5.

¹²⁷ Gassen- und Häuser-Schema der kön. Freistadt Oedenburg u. der dazu hörigen Vorstädte nebst Brennbürg. Sopron, 1869. A bizottság munkájának egyik eredménye, hogy a Pfaffenwieset véglegesen Pfarrwiesere változtatták. Erre a határozat: SL XI. 4276. 1869. jan. 13. (Magyarul Paprét.)

¹²⁸ Lásd Dávidházy István: Egy érdekes soproni polgár élete: Braun Nándor (1802–1877). SSz. 48 (1994), 348–361. o.

¹²⁹ Soproni evangélikus házassági anyakönyv, az év 32. számán.

tüdőgümőkór rövid úton végzett vele.¹³⁰ A soproni új evangélikus temetőben helyezték örök nyugalomra.¹³¹

A következők is fiúk. S ami még azonos: a keresztszülők. Tehát a második gyermek **Sándor Ottó [16]**, s 1862. október 5-én született, a harmadik: **Imre Lajos [17]**, az egyetlen, aki licista volt és 1864. szeptember 8-án született¹³², a negyedik, **Gyula Nándor [18]**, 1866. március 4-én született, de róla még lesz szó, az ötödik **Edmund (Ödön) Gusztáv [19]** és 1869. február 8-án született.

Az ifjú férj [13] foglalkozása üveges és üvegkereskedő. Erre nem csak az anyakönyvi bejegyzés utal. Szájkás betűkkel kéri 1866. április 26-án a tanács engedélyét arra, hogy Ezüst utcai boltja fölé cégtáblát helyeztethessen. Fel is vázolja, mit képzelt el: egy 8 öl hosszú és 4 öl magas téglalapba három sor írást. A felső „*Schuster K.*” jó nagy betűkkel, alatta „*üveg kereskedés*”, alája odavetve: „*Glas Handlung*”. A házsámnak helyet hagyott. Az Ezüst (ma Ötvös) utcában a 15. számú házról lehet szó, hiszen ez 1757-ig a pápai tímárnak, **Schuster Andrásnak[1]** a nevében volt. Később, 1840-ig a Posch család tulajdonolja. Bérlő Kargl Lénárd. Érdekes, hogy **Schuster[13]** a fióküzletre vonatkozó engedélyt csak 1871. augusztus 17-én kapta meg.

Valamiképpen a Poschok már ekkor sem álltak távol a **Schusterektől**. Miért állítom ezt? Mert **Karl Theodor[13]** második feleségét Posch Zsófiának hívták. Ritter Teréz ugyanis, 1880. május 14-én tüdővészben elhunyt. Az özvegyen maradt férfi nem sokáig viselte el egyedül az öt felcseperedő fiú ezernyi gondját-baját.¹³³ Társat keresett és talált.

Posch Károly soproni cipész és Kammerer Katalin elsőszülött lányának világra jöttét a soproni evangélikusok keresztelési anyakönyve 1858. január 23-ára jelöli. **Karl Theodor[13]** nem sokkal a lány 25. születésnapja után, pontosan egy hét múlva lép be Kolbenheyer Mór lelkész hivatalába, s kéri, hogy a szokásos háromszori kihirdetés alól mentesüljenek. A szereplők nem ismeretlenek egymásnak, tehát vita sincs, a papír percek alatt elkészül. A polgármester dolgozószobája a következő állomás. Aztán már csak a pénztár következik. Miért ez az óvatosság, s egyben sürgős ügyintézés? Két nagykorú ember elhatározásának magyarázatát a figyelmes újságolvasók találhatják meg, egyrészt ebben a széles nyilvánosság előtt a Dómban lezajlott szombat délelőtti esküvő mögé eldugott hírben: „*Harkán is ezen a napon vezette esküvői oltár elé a helybeli üveges és városi képviselő, Schuster úr a bájos Posch Zsófia kisasszonyt.*”¹³⁴ Másrészt inkább azok, akiknek füle nyitott a szomszéd asszonyok híreire: Zsófia 1883. május 28-án megszülte első gyermekét, akit Gyulára [21] kereszteltek. Azért ez a folyamat nem zajlott le minden izgalom nélkül. A szegény kicsi mindössze két hétig élt. Halálának oka: „*életgyengeség*”. Második gyermekük, Jenő[22] 1886. január 23-án született. Halálának adatát nem ismerem.

KARL THEODOR[13] ÉS AZ ÜZLET

Első házasságának a **Károly** nevet öröklő elsőszülöttje[15], mint jeleztem, Bécsben halt meg. Egyedül róla maradt a levéltárban gyászjelentés. Már csak ezért is, de egyébként is

¹³⁰ „nach kurzem Leiden, in Wien sanft entschlafen ist”. A gyászjelentés szerint.

¹³¹ A Temetőkönyv szerinti II./8. jelű sírban fekszik. **Imre Lajos[17]** mellett. A sírt 1889. szeptember 25-én a Ritter család számára vásárolták meg. A gyászjelentéssel kapcsolatban lásd még később a részleteket.

¹³² Elsős 1875/76-ban. 1891. május 16-án temették, de tévesen **Ferdinandnak** írták, már a halotti anyakönyvben is [17]. A Kolostor u. 5. sz. műemlékház tulajdonosai voltak **Ottó és Imre**. A ház 1885-ben még Ritter Lipóté. A Thirringnél szereplő 1898-as évszámot átvette Dávid Ferenc–Goda Károly–Thirring Gusztáv: Sopron belvárosának házai és háztulajdonosai 1488–1939. Sopron, 2008, 235. és 444. o., a 81. házsorszámom.

¹³³ 1880-ban **Károly** 19 éves, **Sándor Ottó** 18, **Imre Lajos** 16, **Gyula** 14, **Ödön Gusztáv** 11.

¹³⁴ Oedenburger Zeitung 1883. február 4. Az esküvő napja tehát szombat volt.

érdemes az elemzésre. Nem volt vitás, hogy **Karl Theodor[13]** már mint senior kellett, hogy bejelentse a családnak a szomorú eseményt. Az viszont nem egyértelmű, miért nem sorolja fel név szerint legalább a közeli rokonságot, ahogy azt általában meg szokták tenni. Erre – adatok híján – nem tudok válaszolni. Az viszont érdekes, hogy miért jelöli meg foglalkozásként a könyvelőséget, holott a halotti anyakönyvbe Zábrák Dénes lelkész kereskedősegédet írt be. Nem csak ő. A Wiener Zeitung 1889. január 27-i számában, a 18. oldalon, a *Verstorbene* c. rovatban olvasható a „Den 22. Jänner” alcím alatt: „*Schuster Karl, Handlungscommis, 28 J, VII. Kirchengasse 11 Lungentuberculose. [...]*”¹³⁵ Legalább halálában mutatkozzon többnek, mint amire jutott – gondolhatta az apja.

Még volt egy ilyen kiigazítása életében. Amikor eladta a kéziratot, annak szerzőjét, **id. Schustert[9]** (állítólag) Kirchengatnának tette meg. Pukánszky (és Csatkai) szóhasználata amúgyis téves, hiszen egyházatya a kereszténység első századaiban tevékenykedett írásmagyarázók elnevezése. Más a Kirchengatn. Katolikusoknál létező fogalom a templomgondnokra. Az evangélikusoknál a presbiter, presbitérium a használatos. Éppen a kéziratban található nyomtatványok a cáfolatai annak, hogy **id. Schuster[9]** (vagy akár a fia [13]) ilyen tisztséget viselt volna. A soproni evangélikus konvent 1861-ben lebonyolított választásának második fordulóján kétszázad magával – apjával együtt – jogot nyert arra, hogy maguk közül ötvenet bejuttasson a presbiteri testületbe.¹³⁶ Ennél tovább azonban nem léptek az egyházi ranglétrán. Legalábbis nem találtam rá adatot.

Romwalter Károly nyomdatulajdonos és újságkiadó, az éledező idegenforgalom elősegítésére, egyben jól felfogott üzleti érdekből is, elhatározta, hogy a városról és környékéről ismertetőt készíttet. Az akkor divatos útikönyvíróval, Alexander Heksch-sel állapodott meg. A szöveg nagyobb része hamar elkészült, benne a levéltárostól, Diem Gusztávtól kapott anyaggal. Hirdetésekkkel is. A munka jól haladt, amikor beütött a vállalkozásba a villám: hirtelen meghalt Heksch. Hogy mentsék a menthetőt: a stílust Ernst Marbach, Romwalter lapjának, az Oedenburger Zeitungnak szerkesztője adta, a kéziratot a szerző tájékozatlan özvegyétől a nyomdász szerezte meg, az örökös pénzzavarral küszködő Diem pedig adta a nevét. Ennyit el kellett mondanom ahhoz, hogy érthető legyen: az útikalauz miért csak német, s miért csak annyi a hirdető, amennyi. Hozzáteszem még, hogy a magyar olvasók megnyugtatására közölték, lesz majd még magyar kiadás is. Ehelyett ismét csak német nyelven jelent meg, 1891-ben. Név nélkül. Mert közben a levéltáros is elhunyt. Az özvegye pedig, nos, hát ő sem tudott harcolni a jogaiért.¹³⁷

Az első kiadásban ajánlott mindenfajta cég között két üvegáruüzlet fordul elő: Gruber Alajos a Várkerület 125. sz. alatt (hirdetése a XX. oldalon) és **Schuster Carl[13]**, megemlítve, hogy „*auch Lusterfabrik*”, tehát csillárgyár is.¹³⁸

„*Gegründet im Jahre 1825*

Carl Schuster

Oedenburg, Grabenrunde Nr. 73.

Grosses Lager von Kronen-, Arm- und Wandluster in allen Stylarten für Kirchen und Salons, eigenes Erzeugniss. Hänge- und Stehlampen, Bilder und Spiegel von den renommirtesten Firmen. Uebernahme der Einglasungen von Bauten und Anfertigung aller Arten von Rahmen. Glaswaaren aller Art für den Hausgebrauch bis zu den elegantesten

¹³⁵ Zárójelben hozzáfűzve: V. Siebenbrunnengasse 21. Munkahelyének címe? Nem tudom. Az újság különben kedvelt lapja volt a családnak: máshol, más témában van belőle beragasztott példány a Schuster-kéziratban. (Forrás: Österreichische Nationalbibliothek ANNO, a digitalizált újságpéldány.)

¹³⁶ Lásd a XVI. Táblát.

¹³⁷ A történetet lásd: Hárs József: Romwalter Károly útikalauzai a múlt század utolsó évtizedeiben. SSz. 33 (1979), 351–355.

¹³⁸ A hirdetések fejezetének XXVII. oldalán.

Luxusgegenständen, ferner Glas-Service von ungarischen, böhmischen und französischen Crystallglas. Wirthshausgeschirre genau geeicht. Weinbouteillen und Liqueurflaschen von jeder Form und Grösse.”

(Magyarul: Alapítva 1825-ben. Schuster Károly, Sopron, Várkerület 73. szám. koronás, karos, fali csillárok, mindenféle stílusban, templomok és szalonok számára, saját gyártmány. Független és álló lámpák, képek és tükrök a legnevesebb cégektől. Építmények beüvegezésének vállalása és minden fajta keret elkészítése. Minden fajta üvegáru házi használatra, egészen a legelegánsabb luxustárgyakig, továbbá üvegjavítás magyar, cseh és francia kristályüvegek részére. Vendéglői edénykészlet pontosan hitelesítve. Borosbutéliák és likőrös üvegek minden formában és nagyságban.)

Sajnos nincs adat arra nézve, hogy a csillárokat milyen eszközökkel állította elő. Hely a házban éppenséggel volt elég, amint azt láthattuk.

+++

A soproni kereskedelmi és iparkamara kiemeli **Schuster Károly**[13] munkásságát. Az üvegkereskedő 1877-ben kezdett üvegcsillárokat gyártani. „a készítés Schuster Károly jeles rajzai szerint történik. Ezen csillárok általános kedveltségnek örvendenek és úgy látszik, hogy ezen iparágak szép jövője leendő.”¹³⁹ A következő évben pedig: „Schuster Károly üvegcsillárjainak előállításában örvendetes haladás mutatkozik és a Székesfehérvárott kiállított volt csillárjai az aranyéremmel lettek kitüntetve.”¹⁴⁰ Viszont – nagy hallgatás után – 1894-ben már ez áll: „Üvegáruk gyártásával kamara-kerületünkben senki sem foglalkozik, kisebb tükörlapok iparszerű előállítását Rauhofer István soproni üvegárus és edénykereskedő üzi. Ebbeli készítményeit a millenáris kiállításon is be fogja mutatni.”¹⁴¹

Általános a pangás az üvegiparban. A vetélytárs cseheken kívül még a házalók és az ügynökök is rontják az üzletet. Ez utóbbiak felkeresik a jobb anyagi helyzetben levő vevőket, a boltokba csak a szegényebbek járnak.¹⁴² Ez különben évről-évre visszatérő megállapítás. Erre már hoztam korábbi példákat is.

A PONT AZ I-N

Karl Theodor Schuster[13] negyedik fia, **Gyula Nándor**[18], 1866. március 4-én született. Lehetséges, hogy ő az a Schuster Gyula, aki mint „a Rotschild-bankház birtokainak központi igazgatója” 1899 első hónapjaiban a soproni hatóságokkal tárgyalt Bánfalván létesítendő műtrágyagyár ügyében. (A tervből idegenforgalmi meggondolások miatt nem lett semmi sem.¹⁴³)

A család történetének lezárásául mindössze annyit mondhatok: 1896-ban adta el **ifj. Schuster Károly** a „krónikát” a Magyar Nemzeti Múzeumnak. Bécsből jött. Pukánszky Béla idézett közlésére támaszkodva, minden valószínűség szerint **Karl Theodor Schusterről**[13] van szó. Ha igen, ekkor 63 éves volt. További kutatást igényelne, hogy miért költözött Bécsbe, s hogy miért adta el éppen akkor és miért nem adta a kéziratot a soproni levéltárnak, vagy múzeumnak. Hát igen. Az emberi élet véges, viszont az anyaggyűjtést sohasem lehet befejezni.

¹³⁹ A soproni kereskedelmi és iparkamara 1878. évi jelentése, 90. o.

¹⁴⁰ A soproni kereskedelmi és iparkamara 1879. évi jelentése, 134. o.

¹⁴¹ A soproni kereskedelmi és iparkamara 1894. évi jelentése.

¹⁴² A soproni kereskedelmi és iparkamara 1895. évi jelentése, 3. o.

¹⁴³ SL XXV. 27112. Továbbá a Soproni Napló 1899. jan. 29., febr. 23., márc. 9-i cikkei. Foglalkozott a témával Horváth Zoltán: Idegen (külföldi) tőkék gyáralapítási kísérletei Sopronban 1918 előtt. SSz. 42 (1988), 203–204. o. Az idézet innen van. Ennyire elfelejtették volna a soproni **Schuster** családot? Vagy ez a Schuster nem az a Schuster?

A KÉZIRAT

Most már nézzük meg közelebbről a kéziratot. Hárman térképezték föl a munka anyagát. Időrendi sorrendben gyűjtöm egybe megállapításait. Közülük Csatkai Endrének volt elsőként a kezében a könyv. Újságcikkben számol be róla:¹⁴⁴

„Kb. 20 évvel ezelőtt ajánlottak Bécsből a Nemzeti Múzeumnak egy soproni krónikát, a vételt nyélbe is ütötték. Nagy, vaskos kötet (388 oldal) ez a munka, felirata szerint Schuster Károly üveges és templomatyá feljegyzései 1866-ig. Kétféle az írás, a nagyja tiszta, de kissé durva, a másik szebb, de igen aprók a betűi. Ez az apró írás jegyzetekkel látja el a sorok közt a beiktatott lapokon a nagybetűs szöveget. És ami a legérdekesebb, a krónikához körülbelül 25 folio nagyságú fénykép¹⁴⁵ van mellékelve.” Csatkai szerint ezek Rupprecht Mihály felvételei. „A sorozat városunknak egy az 1700-ból való madártávlati képével kezdődik, azután következnek azoknak a nevezetes soproniakat ábrázolt képeknek reprodukciói, melyek az evangélikus konvent birtokában vannak, majd az evangélikus lelkészek arcképei s végül az evangélikus templom híres nagyharangjának felszállítása a toronyba.” A szöveg egy 1687. évi házadó összeírással kezdődik, 580 házról. Más adóügyi kimutatások következnek. Hornech [?] osztrák krónikás magyarázata a löver szóról a folytatás. Szerinte Leberstein az, határkő jelentésben. A soproni történet négy rövid összefoglalója után Csányi és Michel került be. Mivel Michel János krónikás kidől 1856-ban, a folytatásban nagyjából csak az evangélikus gyülekezet eseményei találhatóak. Az abszolutizmus végével, 1866-tal viszont (Csatkai szerint) **Schuster[9]** leteszi a tollat. Csatkai nem szól uniformisokról.

+++

Pukánszky Béla 1932-ben összehasonlítja a kéziratot más, pozsonyi krónikaírókkal. **Schuster[9]** hátrányára, mivel „*literarisch minderbegabt und daher auch in seinem Tagebuche weniger auf das eigentliche Geistesleben eingestellt*”(irodalmilag gyengébb képességű, ezért naplójában[?] is kevésbé van figyelemmel a tulajdonképpeni szellemi életre). A recenzius nincs jó véleménnyel a keletkezési mondákban megnyilvánuló népi etimológiáról. A folytatást sem dicséri: „*Der geschichtliche Überblick beginnt mit verschiedenen Auszüge »von Oedenburger Chroniken und Ödenburger Geschichte« in ziemlich buntem Durcheinander*”(a történelmi áttekintés a különböző soproni krónikák és soproni események eléggé tarka összevisszaságával kezdődik). 1525-től „*wird seine Sprache beredter, gilt es doch das Reformationswerk Luthers und das siegreiche Vordringen der Kirchenbewegung in Ungarn, namentlich in Ödenburg, zu würdigen. Von hier an ist der eifrige Anhänger des Luthertums in seinem eigentlichen Fahrwasser: die Geschichte des evangelischen Kirchen- und Schulwesens, die Tätigkeit lutherischer Prediger... woran alles andere nur als Beiwerk gehängt wird*”(stílusa ékesszólóbbá válik, ez az értékelés mégis inkább Luther reformációs tevékenységére és egyházi mozgalmának magyarországi győzelmes előretörésére vonatkozik, különös tekintettel Sopronra. Ettől kezdve a lutheri tanok buzgó követője a neki való vizekre evez: az evangélikus egyházi és iskolai ügyek, a lutheránus lelkészek tevékenysége ..., mire minden egyéb csak mint járulék rakódik). De sohasem szidja a katolikusokat, sőt megadja nagyjainak a tiszteletet. A német színház visszaszorulását „*mit einer gewissen Resignation*”(bizonyos belenyugvással) szemléli. de ha virágzásáról ír, „*fühlt man seine innige Teilnahme an der Sache des Deutschtums*” (érződik a

¹⁴⁴ Csatkai Endre Egy ismeretlen soproni krónika a Nemzeti Múzeum könyvtárában. Sopronvármegye 1923. november 11. A könyv később került át mai helyére, lásd Pukánszky Béla ismertetőjét.

¹⁴⁵ 24 kisméretű (az egyik oldalon 9, egy másikon 5 képpel) kép és egy nagyobb méretű, a lipcsei csatáról készült jubileumi ábrázolat.

németség ügyében való bensőséges részvétele). Az 1848/49-es események „*nüchtern und kalt registriert*” (hüvösen tárgyilagos számba vétele) tapasztalható. P. túlbecsüli a mellékleteket, főleg a fényképeket. Persze lehet, hogy akkor ezek a mára többé-kevésbé kifakult felvételek még élvezhetők voltak.

+++

Végül álljon itt Juhászné Hajdu Helga leírása a könyvről:

„A kézirat elején kisebb kijegyzett adalékok sorakoznak egymás mögött: városi adókvetés 1687-re és 1700-ra, tized-szabályzat év nélkül, serföző próba 1700-ból, monda a Fertő tó keletkezéséről, végül pedig a város és környéke különböző templomainak és kolostorainak történetére vonatkozó feljegyzések. A 25. lapnál kezdődik az évkönyvszerű rész, a korábbi időkre itt-ott ismétlődő évkörökkel. Schuster a forrásokat, amelyeket kompilált, nem nevezi meg. Az 1526-tól 1704-ig terjedő időt illetően a szövegben a Fauth-féle krónika, majd a Csányi-féle krónika kivonatosan közölt elbeszélésére ismerhetünk. Haszonnal forgathatja a város múltja iránt érdeklődő azokat a részeket, amelyek a többiekénél kimerítőbben, egy-egy »történelmi időszak« eseményeit tárgyalják. Ilyenek az 1809. évi soproni francia megszállásról és az 1848/49-ről szóló részek. A kötetet a szöveg közé illesztett mellékletek egészítik ki: városképek, nevezetes soproni személyek arcképeinek fényképmásolatai és eredeti fényképei, nyolc kézfestésű katonai egyenruha-ábrázolás az 1809 és 1849 közötti évekből, egykorú bankók, régi újságlapok és egyéb nyomtatványok, majd Sopron egyik XIX. századi térképének fényképmásolata.”

+++

A három ismertető nem foglalkozik behatóan azzal a kérdéssel, hogy végül is kinek a kezeírását olvassuk az általában sűrűn teleírt lapokon. Michel a krónikáját könnyen bizonyíthatóan lányának diktálta. Ugyanez Geigernél több-kevesebb sikerrel a feleségére hárítható. **Schuster** sorait Csatkai két személyre osztja ki: „*Kétféle az írás, a nagyja tiszta, de kissé durva, a másik szebb, de igen aprók a betűi. Ez az apró írás jegyzetekkel látja el a sorok közt a beiktatott lapokon a nagybetűs szöveget.*” Én még egy közreműködőt vélek felfedezni egyes, a margóra szorult kiegészítésekben. Ezek a másik kettőhöz képest tényleg szépnek, szabályosnak mondhatók. A kérdés tisztázása további vizsgálódást kíván. Elsősorban az időrendiséget kell megállapítani. (Első nekifutásra: alighanem az eredetmondák kerültek papírra a legkésőbbben.) Ez után már kevesebb családtag marad a számba vehetők listáján. A legvalószínűbb, hogy a legidősebb **Karlé**[9] a nagyobb rész. És még olyant is fel lehet tételezni, hogy például a lokomobil megjelenését nem ő diktálta valakinek, hanem neki diktálták, miután innen-onnan hazajöttek, hogy beszámoljanak az eseményről.

+++

A három értékelő leírás együttese nagy vonalakban képet ad a torzón maradt krónika-kezdemény tartalmáról. Ennek ellenére talán nem fölösleges válogatott tartalomjegyzék összeállítása. Ám – a számozás különössége miatt – ehhez némi magyarázat szükséges. Az OSZK kéziratárában Fol. Germ. 1124 jelzet alatt őrzött kéziratnak eredetileg nem volt oldalszám-jelölése. A ma látható számokat már a vásárló, a Magyar Nemzeti Múzeum helyeztette el. A fólió méretű íveket egységnek véve, egy ív csak egy számot kapott, holott a rajtuk levő, két hasábba tömörített szöveg kettőt kívánt volna. Így aztán a krónika teljes hossza, illetve a belőle idézhető leírások helye, a felváltva számozatlanul maradt hasábok miatt, egyszerűen nem határozható meg. (Mellesleg a múzeumi 419. számú üres oldal egyúttal a múzeumi 1. oldal is.) A kisebb méretű cédulák általában saját múzeumi számmal rendelkeznek ugyan, a hátlapon folytatódó szöveg azonban nem. A fényképek hátlapja üres és számozatlan marad.

Schuster Károly[9] nem könnyíti meg a tanulmányozó dolgát azzal, hogy mindig ragaszkodna az időrendhez. Gyakran kapcsol margóra írt későbbi kiegészítéseket a témákhoz.

Ismérlések sem ritkák. Némelyik hír pedig nem hosszabb egy-egy sornál. Jelen esetben nincs értelme annak, hogy minden közlést ebben a tartalomjegyzékben számba vegyek. Tájékoztatásul: a témák utáni szögletes zárójeles szám a múzeumban adott fóliószám, a gondolatjel azt jelzi, hogy a szöveg a következő, de számozatlan oldalon folytatódik.

NÉV-ÉS TÁRGYMUTATÓ

- Abszolútizmus 33
 adalékok 33
Ádler József cseh üzemvezető 8
 adóhivatal 6, 11, 23
 agyag 10
 alcéhmester 19
 Alsó-Lendva 9
 anabaptisták 8
András pápai tímár 4, 21
András, ifj. 4
András, legifjabb 4
 ANNO 31
Ányos Pál 12
 Arany Angyal vendéglő 29
 arany ráma 13
 aranyozók 19
 aranyozott képkeret 12
 ároképület 22
 Arsenal, Unterer 16
Arthofer Gottlieb 11
Arthofer Zsuzsanna 11
Artner Samu városkapitány 20
 Árvaház 12
Aszmann, János András 7
 Az 1848/49-es események 33
- Bacchus* 28
Baits Miklós 11
 Bajorország 10
 Balatonfüred 7
 Balfi kapu (Schlipper Thor) 7
 Balfi út 8
 Balfi utca 21
 Bánfalva 27, 32
 bánfalvi kaszárnya 18
Batthyány Lajos 16
Batthyány Tivadar gróf 8
 Beczefa 10
 Bécs 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 23,
 28, 29, 30, 32, 33
 Bécs a főváros 15
Bergmann 5, 9
Bergmann Károly Keresztély 5, 6, 18
Bergmann Lajos 6, 10, 12, 14, 18, 19
Bergmann özvegye 5, 6
Bertók Sámuel könyvelő 6
Bik Ignác 21
- bolt 8, 20, 30, 32
Braun Nándor 18, 28, 29
Braunné, Katharina 28
Bredeczky Sámuel 8
 brennbergi szén 7
 Bruck (an der Mur) 9
 Buglóc 10
 bura 10
 Burgenland 10
- Cégtábla 30
 céhgyűlés 18
 céhlegény 5
 céhmester 18
 Christabendfeier 12
- Csányi* 33
 Csányi-féle krónika 13, 34
 császári sasos hivatali tábla 26
Csatkai Endre 3, 4, 7, 8, 9, 28, 31, 32, 33,
 34
 csatorna 25
 cseh huták 8
 csehországiak 19
 csillárok 11, 31, 32
 csizmadia 4
- Dalárhegy 27, 28
 Dalos-hegy 27
 dalosünnepély 27
Dávid Ferenc 30
Dávidházy István 18, 29
 Debreceni Református Kollégium 13
Demian János András 8
 Demian lexikona 8
Deszkássy Boldizsár 18
Diem, Gustav 31
 digitális fotómásolat 3
 disznókereskedők 8
Dollmayer Mátyás 19
 dragonyos 16
 Duna-csatorna 16
- Eckel Ágost* 24
 egykorú bankók 34
 Elendsbastei 16
 Előkapu 22

- első termékek 8
 Énekeskönyv 13
 Enthebungs Urkunde 28
Esterházy Pál herceg, főispán 26
 evangélikus egyházi és iskolai ügyek 33
 evangélikus konvent 31, 33
 evangélikus lelkészek 33
 évkönyvszerű rész 34
 Ezüst utca = Ötvös utca 30
- fa** 9, 10
Fabricius András 10
 fanatikus tömeg 14
 Fauth-féle krónika 13, 34
 Fegyvertár 16
 Felső-Bük 21
 Felsőöri járás 10
 fémkeret 19
Fényes Elek 9
 fényképek 34
 fényképmásolatok 34
Ferdinánd császár 14
Ferenc császár (I) 7, 15
 Fertő 34
Flandorffer Ignác, id. 9, 18
Flower, John 27
 fólió-méret 3
 forradalom, 1848, Bécs 14
 forradalom, 1848-as 14
 fotózott oldalak számai 34
 főcéhmester 19, 29
Förster, Ludwig Christian Friedrich von
 12
 francia megszállás 34
Friedrich, Ludwig 24
 fusizók 19, 22
- Gabe** 13
 Gaëta 15
 Gálos 13
Gamauf Sámuel 13
Gamauf Teofil 6, 13, 28
Gambrinus 28
 gázvilágítás 9
Geiger (Márton) 11, 34
 Geiger Krónika 3, 13
Geiger, Franz 12
 Glashütte 7, 8
Goda Károly 30
- göttingeni egyetem 13
 gőzeke lokomobilja 27
 gőzgép 10
 Graben Runde 22
 Graz 7
Gruber Alajos 11, 14, 19
 Gruber Alajos üzlete 31
Grundtner Tamás vaskereskedő 21
- Gyászjelentés** 29, 30
Gyula 30
Gyula Nándor 32
- hamuzsír** 7, 10
Handler József, id. 23
Handler József, ifj. 23
Handler Ferdinand (Nándor) 12, 23
Hanzmann Károly 24
 Harka 30
Hárs József 3, 22, 31
 Hátsókapu 22
 házadó 23, 24
 házalási engedély 21
 házaló 21
 házalók 32
Házi Jenő 4, 17, 18, 21, 22
 házszámozás 29
 hegyiföveny 10
 Heimler (Károly) Sopron topográfiája 8
Heksch 31
Hell Nepomuk János 28
 Helytartóság soproni kirendeltsége 18
Hermann Róbert 15
 heti vásár 20
Hewitson William 27
Hillebrand Vince 18
 himlő 28
Hippokratész 18
Hirschl Samu és társai 9
 homorüveg 9
Hornech [?] 33
Horváth 9
Horváth (József) üvegesmester 5, 10
Horváth Zoltán 18, 32
 Horvátország 10
 Hosszúsor 27
- Id. vagy ifj.** 18
Ihász Rezső 18

- Ikvahíd 22
 Ikva-patak 8
Imre (Lajos) 29
 inas 5
 ingaóra, rozsból 22
 Innsbruck, Tirol 14
 Iparműkiállítás, 1847 13
 iparrendelet 20
 Irgalmasrendiek kórháza 16
 Itália 7, 17

Jacob (Jakob, Jakab) Antal üveges 5, 10
Jacob József 10
János Károly 5, 6
Jellachich 15
Jenő 30
Jókai 26
József, II. 7, 12
Juhászné Hajdu Helga 3, 13, 34

 kabinet 23, 24, 25
Kaipelin, Katherina 5
 Kalapos király 12
 kalyiba (Hütte) 22
 kamarai kerület 19
Kammerer Katalin 30
Kandes (Karger) 9
 Kanizsaer Bote-Oedenburger Bote 9
 Kapuvár 26
 karácsonyfa-ünnepély 11
Kargl Lénárd 30
Karl Theodor Schuster 25, 28, 32
 Karmeliták tere 16
Károly főherceg 7
 katolikusok 33
 katonai egyenruha-ábrázolás 34
 katonaság 15, 28
 kavics 9
 kemence 8
 Kerka 9
Khünbergerin, Theresia 5
Kielberger Mihály 4
Kielberger, Rosina 4
Király professzor 28
 Kirchenvater 31
 Kirchvater 31
 kismartoni ítélezési könyv 8
 Kitson & Hewitson leeds-i gyára 27
Kitson James 27

Kittenberger, Anton 24
Klauzer főjegyző 21
Klauzer (Klauszer) Károly 19
Klein, Menyhért 13
Kolbenheyer Mór 28, 29, 30
 Kolostor u. 5. 30
 komiszkenyér 7
 Konvent (Evang.) 11, 24
 kórház 11
 kosárfonó 3
Kossuth úr 17
Kovács József László 13
 kovaföld 10
 kovand 10
 köfejtő 27
 könyv- és műkereskedő 19
 könyvkötő 19
 Kőszeg 3, 5, 6, 11, 13
 kőszegi polgár 5
 kötéstábla 3, 4
 közreműködő 4, 34
 közvilágítás 9
 krétaüveg (Kreideglas) 9
 krónika 7
Kugler Henrik 29
Kummert Teréz 6
Kummert, Christoph 6
Küttel Sarolta, Gamaufné 13
 kvarc 8, 10

 ládák 19
 lakások 23
 laterna 11
Latour 15, 16
Leber, Friedrich von 16
légszesz-tűz 10
 legtöbb adót fizetők 18
 Lehrjung 23
Lelkes György 8
 lelkeszek 33
Lenk János 29
 líceum kijárata 12
Lieberth János Samu 22
Lieberth (Sámuel) 5, 14
 Lieberth-ház 20
 Lipcsei csata 33
 Lombardia 7
Lüttich, Zsuzsanna 6

- Madártávlati kép** 33
 Magyar Nemzeti Múzeum 3, 32, 34
Marbach, Ernst 31
Mária Terézia 9
 Mária-oszlop 22
 Markt Platz 22
Martony, Bertalan 7
Mattersdorf(f)er 9
 Meggyesi utca 8
 melléklet 12
 mellékletek 33, 34
 mesterremek 6
 mész 10
 Meteor 17
Michel János 33
 Michel krónikája 34
 millenáris kiállítás 32
Mohl Adolf 7
 molnárok céhe 12
 Mura 9
 mura-kovand (Kies) 9
Müller Paulin 29
 műtrágyagyár 32
- nagyszombati zsidó** 8
 nagyharang 33
 Nándor-magaslat 27
 napfogyatkozás 25
 nápolyi király 15
 napszámok 9
 Nassau-ezred 15
 német gránátos ezred 15
 német színház 33
 Német-Lukafa 10
 németség ügye 33
 Nemzeti Gárda 15, 16
 Nemzeti Kölcson 11
 Nemzeti Múzeum 32, 33, 34
 nemzetőrség 14
 neoreneszánsz 12
 népi etimológia 33
 Neuhof 27
 Neuhof-kert 28
 nevezetes soproniak 33
 norinbergi áruk 20
 norinbergi áruk boltja 21
- Nyitott céhláda 5, 28
 nyomtatványok 13, 31, 34
- Óbuda** 7
 Oedenburger Bote 13, 22
 Oedenburger Intelligenz und Anzeige Blatt 12
 Oedenburger Zeitung 12, 30
Oeller Mátyás tanácsnok 5
 Ógabona tér 6
 oldalszám-jelölés 34
 Ollmütz 15
 oltási bizonyítvány 28
 olvasztó-kemence 10
Orlay Petrich Soma 26
 Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) 3
Ottó 29, 30
- Österreicher, Joseph Manes* 7
Österreicher, Sándor 7
 Ötvös utca 21
 özvegy 31
- Pachhofer Lajos* 18
 pátens 11
Pátzill József városkapitány 9, 21
Paúr (Iván) 13
 pecsét 19
 perspektíva 12
Petőfi Sándor 26
 pezsgős palack 8
 Pfaffenwiese = Pfarrwiese 29
 piaci árusok 21
Pius, IX. 15
 Pócsi kapu 27
 Pócsi utca 11
 polgár 4
 polgáreskü 4
Posch család 21, 30
Posch Károly cipész 30
Posch Zsófia 30
 posztós 11, 19, 20
 Pozsony 7, 9
 pozsonyi krónikaírók 33
 pozsonyiak 14
 pozsonyi újság 8
 prágai tartományi gyár 19
 Práter 16
 presbiter 25, 31
 presbitérium 12, 31
Pukánszky Béla 3, 31, 32, 33

- Rauhofer István* 32
 Rebellen 14
 régi újságlapok 34
 rendőrigazgatóság 26
 repceolaj 6, 9
 reprodukciók 33
 rezidencia 15
Ritter család 12
Ritter Ferdinand 29
Ritter Lipót 29, 30
Ritter Teréz 25, 30
Ritter, Leopoldina Theresia 29
Ritterné Teréz 29
Romwalter Károly 31
Ropfer, Michael 5
Rotschild-bankház 32
Rozina 5
Rupprecht család 8
Rupprecht Mihály fényképész 33
 ruszti ev. templom 8
- Sailler Mátyás népszószóló* 6
Sarkady Sándor, ifj. 14
Saurau gróf 7
Schey úr 22
 Schreibersdorf 10
Schullhof úr 27
Schrey József 11
Schuster András pápai tímár 21
Schuster család 11
Schuster Edmund (Ödön) Gusztáv 30
Schuster Gyula 29, 30
Schuster Imre Lajos 30
Schuster Károly (id., üveges, sen., Carl, Johann Karl) 3, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 31, 32, 33
Schuster Károly Nándor Lipót 29
Schuster Károly, ifj. (Karl Theodor, jun.), 29, 31, 32
Schuster Károly, a legifjabb 30
Schuster Sándor Ottó 30
Schuster standja 20
Schuster Theresia 12
Schuster, Frigyes 6
Schuster, Samuel Ludwig 6
 Schwarzenberg-féle kert 16
 segéd (Geselle) 28
 Seilerstätte 16
 serföző próba 34
- shok 10
Sindler Mátyás 20
 só 10
 Somogy 10
 Sopron térképe 34
 Soproni Dalosünnep 28
 Soproni evangélikus egyházközség 4, 6, 11
 Soproni Hírlap 7
 Soproni Kaszinó 18
 Soproni kereskedelmi és iparkamara jelentései 32
 soproni krónikák 33
 Soproni Levéltár (röv.: SL) 3
 Soproni Napló 32
 Soproni Sörgyár 6
 Soproni Szemle (röv.: SSz.) 3, 18, 23, 28, 29, 32
 Sopronvármegye 3, 33
 sorshúzás 29
Spanner gróf 15
 Spende 12
 Stadtgutgasse 16
 Stájerország 10
 Statutum 12
 Stephansplatz 16
 Stephans-turm 16
 Stock im Eisen tér 16
Stóger Ferenc 23
- Szaka István* 11
 szalónaki üveggyár 8
Szauer Ágoston 26
 Széchenyi tér 3, 27
 Székesfehérvár 32
 szélkerék 10
 Szent Csaták, papírképek 19
 színházi előadás 12
Szinnyei József 8, 13
 szóda 10
Szöllőssy Ferenc György 19, 23
Szöllőssy György 11, 12, 20, 22
- táblaüveg 9
 Tabor strasse 15, 16
 Tábor-híd 16
 táborig kemence 7
 Tagebuch 33
 tanonc (Lehrjung) 6, 28

- templomatya 3, 33
 templomgondnok 31
 templomok és kolostorok 34
 templomtorony 12
 Theresianum 7
Thirring Gusztáv 6, 9, 14, 21, 22, 30
Thirring Lajos 9, 14
Thirring Nándor 22
Tiefbrunner, Theodor 28
Tiefbrunnerné, Zsuzsanna 28
Tompos Ernő 23
 Torna utca 21
 törött üveg 10
Triebaumer Andrásné Eckel Emilia 24
Triebaumer, Andreas 24
 Trieszt 10
Tschurl Ferenc 29
Tschurl György Dániel 21
 tükrök 21
 tükrök és képüvegek 19

 Újévi jókívánságok 11
 uniformisok 33
 útikalauz 31

 Ügynökök 32
 üveges 9
 üveges céh 8
 üveges mester 3, 4, 7, 19
 üvegesek 10, 19
 üvegfestés 9
 üvegfűjás 9
 üvegharang 9, 11
 üveghuta 7, 11
 üvegipar 5
 üvegkereskedő 30

 üveggyárok 7, 8, 19
 üzemvezető 7
 üzlet 5, 6, 20, 22, 23, 24, 30, 31, 32

Vadászszászlóalj 27
 várfal 24
 városfal 22
 Városháza, soproni 18
 városi rajziskola 28
 városi tanács 7, 20
 vasút 15, 27
Verbényi László 28
 Vermouth-csepp 18
 Vétyem 9

Wagner úr 22
Wagner–Müller 20
 Warisch-hegy 27
Wenhardt Gottlieb 4
 Wiedner National Garde 16
 Wiener Zeitung 31
Windischgrätz herceg 17
Winkler Elemér 9
Winkler Gábor 22, 23
Winter Jakab 11
 Wipplingi út 16

Zábrák Dénes 31
 Zala 9, 10
Zettl József 18
 Zeughaus utca 16
 Zoll 6
 Zwittau 18

 zsidók 8, 9
Zsófia Zsuzsanna 4

A „KRÓNKA” VÁLOGATOTT TARTALOMJEGYZÉKE

Vegyes. [1–20]

(Dátum nélküli felsorolás a Belváros és a külvárosok részeinek háztulajdonosairól.)

(Szőlők jegyzéke meg nem jelölt időből, érdekes dűlőnevekkel.)

(További töredékek névsorokkal.)

(Adózó iparosok ábécében.)

Sörgyártás és eladás. [21–]

A Lőver szó magyarázata: Leber. [21]

A Fertő keletkezése és Boldogasszony alapítása. [22–23]

Érdekesség, hogy a Fertő és a Hanság így, magyarul szerepel. [23]

A Fertő hivatalos méretei 1867 júliusából. Legkésőbbi dátumozott bejegyzés!
(Ugyanaz az írás, mint a környezeté.) [24]

A soproni templomok története 1863. szeptember 22-ig, az orsolyiták templomának felszenteléséig és a János-templom. [24–25]

Cím: Verschiedene Auszüge von Ödenburger Chroniken und Ödenburgs Geschichte. [24]

Woher kommt der Name Ödenburg? Négy változat, az utolsóban szerepel csak IV. László király. [25–]

Sopron vagyona. Egy másik krónikából idéz az 1440 évi zálogba adástól a Szent Mihály-templom 1648. évi renoválásáig. [29]

Kis fénykép a Szent Mihály-templomról. [30]

Visszakanyarodva a várostörténetre, az evangélikus egyház soproni gyülekezetén van a hangsúly. [31–]

Több metszet evangélikus egyházi férfiokról. [33]

Kilenc lelkész képe; Kis Jánosig. [35]

Chronologie des Tobaks. (A dohány története időrendben.) [37–]

A várostörténet folytatása 1585-től, néhány utólagos feljegyzéssel. [38–49]

Öt kép (Zichy a halottas ágyon, Gamauf stb.) [50]

Eljut egészen az 1675-ben betiltott, majd megengedett év. istentiszteletkig. [–60–]

Ad annum 1645. Lista azokról a templomokról, amelyeket 1647-ben az országgyűlés a protestánsoknak adott, de 1670–72-ben visszavettek tőlük. Megyénként. **Sopron megye a lista végén.** [61–62–]

Latin feliratú kő az oldal alján. [62–]

A nagy 1676-os tűzvész. [63].

Polgármesterek. [63–]

1677. A falusiak nem jöhetnek be év. istentiszteletre. [64]

Kitűnő termés. Eggenberg hercege látogatóban a nejénél. [64–65]

1678. Az Ikva áradása. Gyűrű a Nap körül. [65]

Lázadás Észak-Magyarországon 1678. A pestis miatt a vásárok a falakon kívül. A tolvajok ellen 8 lovas és 8 gyalogos felvigyázó az utakon. [65–]

A pestis, 1679. [66–67]

1662–1680. ellenreformáció. A Wesselényi-féle összeesküvés. [68–]

1680. Üstökös. 17. [69]

1681. Polgármester-választás. [69–]

1681. Királylátogatás Eszterházán. [70]

1681. Országgyűlés, királyné koronázás, Thököly. Óra a várostornyon. [71–72]

1682. Eggenbergné temetése. Enyhülés vallásügyekben. [72–]

- Fotó az Eggenberg-ház udvaráról. [73]
- 1682, Szt. György-napkor választás, Kollonits ellenére ev. városbíró (Serpilius). [74–75]**
1683. Szabad választás. [75–]
- Jönnek a törökök és Thököly. [76]
- Fehér zászló. [77–]
1683. Hol vannak a jezsuiták aranyai? [78]
- Győzelem a törökön Bécs előtt, 1683. szept. 12. Menekülők. [79–83]**
- Lotharingiai Károly főhadiszállása Sopronban, 1685. [87]
- A jezsuiták a Wittnyédy-házban. [88–]
- Egy „Lusthaus” leégett az Újteleki utcában, 1687. Török gyerekek megkeresztelése. [89]
- 1687–88. Hamis vádak. Rákóczi ev. lenne? [89–]
- Nátl Lipót ev.-ből 62 évesen katolikussá lett, 1692. [90]
- 1693. A Fertő. [90–]**
- 1693. aug. 11. Sáskajárás. [91]**
- A Szt. György-napi választásokon Prisoman Egyed ev. lett a polgármester. [93]
- Az Illustrirte Zeitung 1863. évi egyik számából Szavojai Jenő herceg bécsi lovas szobrának rajza és leírása. [94]
- Az Illustrirte Zeitung 1860 febr. 18-i számából Károly főherceg lovas szobrának rajza és leírása. [95]
- 1697–98. Rémület, jönnek a kurucok. [96]
- 1698–99. Béke a törökkel. [96–]
- Sopron ismert madártávlati képe 1700. [97]
- A szélvihar levitte a sást a várostoronyról. [98–]**
- Dobner faültetése a Várkerületen. [98–100]**
- A Szentháromság-szobor elkészült. [98–100]**
- Rendkívül korai tavasz. [100]
- Rákócziról. [100–]**
- A kurucokról, 1704. Percsényi (=Bercsényi), Ocskay. [102]
- További kuruc kori események, benne levelek, Dobner verse stb. [–112–]
- A mai Várkerület nagy bástyája a kuruc korban. [103–]
- Sopron kuruc ostroma két forrásból. [104–116]**
- A Pihenőkereszt és a fát vágni akaró polgárok. [116–]**
- Ende des Kuruzen Krieges. [117–]
- 1714, polgármester-választás. [119]
- A török elleni háború a Délvidéken. A pécsváradi zsákmány. [–120–]
- Belgrád ostroma. [121–123]
- Prinz Eugen szobrának avatása Bécsben 1865. okt. 18. Részletes leírás, ahogy Ferenc császáré a Geiger Krónikában. [124–]
- A protestánsoktól 1721–1744 között elvett templomok jegyzéke. [127]
- A Mária-oszlopot újra felállították 1745-ben. [128]**
- Újabb sáskajárás 1749-ben. [128]**
- 1753: felépült a lovassági kaszárnya. [128–]
- 1758 karácsonya előtt felfedezték a kőszént Brennbergbányán. [128–]**
- 1763: erős földrengés. [129]**
1764. Az Előkapuban felépült a kápolna. [129]
1765. Egy gyújtogató nő kivégzése. [129–]
- 1768: erős földrengés. [129–]**
- 1773 k. A domonkosok két tornya felépült. [129–]
- 1774-ben megint földrengés. [130]**

- Egyre több ház a Várkerületen, 18. század vége. [130]**
1777: az ev. kézművesek büntetése. [130–]
1781. Hírek templomok visszavételéről és a zsidók letelepedéséről. [131]
1780. Iskola. [132]
A régi ev. imaház lebontása. [132]
A „Bürgerprozess” és Schilson báró. [133]
Festetics kertjében római sírkő. [134]
34°-os hőség 1783-ban. [134]
A Primes építtette szószerk a Szt. Mihályban. „Sajnos” lerombolták 1865-ben. [134–]
Házszámozás.. [134–]
A vízbe merítés mint büntetés. [134–]
 A Joseph Johann Toth Alapítvány. A Wiener Zeitung is ír róla. [135]
 Halvány fotó ismeretlenről. [136]
 Az ágfalvi új imaház felszentelése 1786 k. [137]
1786. A felújított kétféjű sast ünnepség keretében teszik vissza a toronyra. [137]
A pálosok kolostora 1786. aug. 20–1827. zárva. [137]
 1786. szept. 14-től evangélikusok és katolikusok egyformán harangozhatnak. [137–]
 1787. jan. a ferencesek leltároznak. [137–]
A harangozásból is sok. Szabályozás a viharjelzés körül. [137–]
Az új plébánia. (A belvárosi.) [137–]
Armeninstitút (Szegényház), 1787. dec. [137–]
Az Ikva áradása 1787. máj. 5-én éjjel. [137–]
 Vonulás Belgrád ellen. [138]
A bánfalvi toronyóra áthelyezése a Szt. Mihály tornyába. [138]
 Valamire mégiscsak jó a házszámozás. [138]
1788. A győri püspök a ferences templomot megfosztja szentségétől. [138–]
 1789: a 4. ev. német lányiskola. [139]
 Belgrád eleste, 1789. okt. 8-án. Te Deum Sopronban is. [140]
 1790. A házszámozás vége. [141]
 II. Lipót koronázása Pozsonyban. [141–]
 Az ünnepség Sopronban. [142]
A vallásszabadság ellenzői és támogatói. (Országgyűlés.) [143]
 A francia forradalom és a háború. [143–]
 A vármegye beköltözött Sopronba. [144]
 Tiefbrunner (?) felvétele az új vármegyeházáról a kúttal. [145]
 Martinovics-összeesküvés. [146–]
 Tűzijáték Laxenburgban – egy halottal. [146–]
Bürger Spital a Lazareth helyén 1796-ban. [147–]
 Itt szerepel először General Bonaparte. Békekötés. [147–]
 A császári pár Sopronban, magyaros ruhában, 1797. aug. [147–]
A szegény öreg polgárok a városon kívülre kerülnek, 1797. [147–]
A nádor az inszurgensek élén Sopronban, főhadiszállása 1800. Újév napjától 1801. nyaráig. [148–]
 Itt nevezi először Napóleont a nevén és tartja despotának. Pénzügyek. [148–]
Fodor polgármester agyonlőtte magát. [149–]
 Ferenc nem német–római, hanem csak osztrák császár. [150]
 Tele a krónika a franciák elleni háborúkkal. [150–151]
Károly főherceg 1805-ben Sopron mellett táborozik. [150–]
Hármas gyilkosság a Várkerület egyik házában, 1807. [151]

- A hármás tűzvész és a francia megszállás. [151–152–]**
 A világ halottainak száma. 1864-es adatok a katolikus egyházzól. [153–]
 A polgárőrség tisztkara. [154]
 A polgárőrség **egyenruhái.** [155, 156, 157, 158]
 A Wiener Zeitung két oldala. [159–]
Ignatz Panz kalandjai. [160–162]
Andreas Hofer két levele 1809.
Banco Zettl, a négy közül egy hiányzik. [163, 165, 166]
A több krónikában is szereplő táblázat az inflációról. [167]
 A franciák Bécsben. [169]
 Segédcsapatok Napóleonnak, 1813. k. [170]
 Napóleon orosz hadjárata. [170–]
 A népek csatája Lipcsénél. Rossz minőségű grafika. [171]
 A visszavonulás. [172]
 Te Deum Sopronban 1813. nov. 14-én. [172]
 Napóleon sorsa. [173–]
Pereskedés a kis és nagy Schlucht miatt. (1842-ben is.) [153–]
A Szt. Mihályról. Új orgona a Szt. Mihályban. [174]
A szegények 1817. [175–]
A reformáció megünneplése 1817. [175–]
Hasenauer lebontja a Hátsókaput. [176–]
Enyhe telek, nagy viharok. [177–]
Római kövek és a líceum fala. 1822. [177–178]
Vezetőség-választás 1823. [178]
A líceum-építkezés, Fabricius és az ünnepség. [178–180–]
 Úrbéresek lázadása Kapuvárott. 1825. [180]
1826. A katolikusok jubileuma. [181].
 A milícia gyakorlata és parádéja a szokott helyen, a Schlipper Thor előtt. [182]
 A Schlipper Thor (Balfi kapu) átépítése. [182–]
 Választás 1827. október. [182–]
 Kép. [183].
 Az Ikvahíd szélesítése. A Promenád. Kórházépítés. [184]
Göhring, a futó, és egy színházi eróművész. 1828. [184–]
1828. Felhőszakadás és árvíz. [185]
 1829. Árvíz. [185]
 1829. A Zeneegyletről. [186]
 König Fülöp orgonaépítő. [187]
 A regruta-állításról. Sorshúzásról. [187]
 1831. Kolera. [187–]
 1831. Felhőszakadás, árvíz, kolera. [188]
 1831. Polgármester-választás. [188–]
1832. Kerekeskút. Kiszáradt 1864-ben. [189]
 1832–33.: a kolerajárvány. Összefoglalás. [190]
 1833. A vármegyeház építése. [190–]
1833 k. Cseréppel fedték le az ev. templomot tűz ellen. [191]
1833 k. Járdák kövezése a Belvárosban. [191].
 1834. Kismarton. Az ifjú herceg beiktatási ünnepsége. [191–]
1834. A Kaszinó égése. [193]
 1835. Választás. [194]

1836. Rupprecht gőzmalma. [194–]

1836. Északi fény. [194–]

1837–1840. Betemetik a Kaszinó előtti teret. Ott színház lesz. [195–]

Kép (uniformis). [196]

Poszwik lelkész fényképe. [197]

1839 k. Új plébánost választanak. [198]

Széchenyi Istvánról. [198–]

A Magyar Társaság 50. jubileumi ülése a Líceumban. [199]

1842. A Mária-oszlopnál betömnnek egy kutat. [200]

1842. Kövezik a Bécsi utcát. [200]

1842. július 8. Teljes napfogyatkozás. [200]

Kútkorszerűsítés. [200–]

1843. A Mária-oszlopot ismét renoválják. [201]

1847. Leesett a várostorony óramutatója. A tornyot renoválni kezdik. [201]

1845. A vasút részvényeseinek gyűlése. A vasútépítés kezdete. [201–]

1845. április. Rendelet a hazardjátékok ellen. [201–]

1845. Az Előkapu és Hátsókapu őrségének megszüntetése. [202]

1846. Polgármester-választás. [202]

Wagner tiszteletes fényképe. [203]

1847. Éhínség. Soproni intézkedések. [204]

1847. Szélmalom építése a Kuruc-dombon. [204]

1847. A Szentháromság-szobor restaurálása befejeződött. [204]

1847. Tudósok vándorgyűlése és kiállítás. [204]

1847. augusztus 20. Megnyílt a vasút. [204–]

Uniformis. [205]

1847. A régi színházépület lebontása. [206]

1848. Választás. [208–]

A forradalom és szabadságharc eseményei a 12 ponttól Komárom feladásáig. [207–216]

1850. Háborús károk. A város földbirtokai. Ismét sorozás. [216–]

Iskola- és konventtörténet 1557–1854. [217–]

1850. Sopron körzeti székhely. Építkezések, hivatalok. [221]

1853. Kaszinóból kaszárnya. [222–]

Az 1854. júl. 26-án meghirdetett National-Anlehen (Nemzeti Kölcsön) hirdetménye és jegyzéseinek névsora. Nyomtatványok [224–229]

1854. A Szent Mihály-templom körüli régi kőfal helyett téglafal. [230]

1854. május 1. Megszűnt a Belagerungs Zustand. Megszokták. [230]

1854. nov. 19. Az első ökumenikus istentisztelet? [230–]

1854. Lebontották a Brückl-tornyot, most a nagy bástya következik, s összeköttetés a Bethhausgasse és a Promenade között. [230–]

A Mission 1854 feliratú kereszt a Szt. Mihály templom tornyának falán. [231]

A telegráf használható 1855. nov. 1. [231]

Építik a Normalschulet (a mai Széchenyi Gimnáziumot). [231–]

Veszélyben a várostorony! [232]

Az ev. tanítóképezde alapkő-letétele 1857. július 27. [233]

1857. Az uralkodó meglátogatja Sopront. [234–235]

Ungarisch Forst-Verein Hauptversammlung 1858. júl. 20–23. [235–]

Az orsolyiták lányiskolát építenek kölcsönből. [235–]

1858. jan. 14. Radeczky-gyázmise. [235–]

1856. aug. 7-én Sopronban talált római kööltár (rajz és nyomtatott szöveg) [236–]

- Festgruß aus Ungarn. Kolbenheyer Mór verse a Jénai Egyetem 300 éves jubileumára, 1858. aug. 15–17-re. Az ünnepségen Jénában elszavalta a szerző. [237–]
1858. Folyt. a csatornázás: az Új utcában sok római követ találtak. [238]
- A királykoronázás Budán. A koronázási jelvények. A korona sorsa. [239–242–]
- Ambrózy Lajos báró, a Stadthaltereý leköszönő elnöke – díszpolgár. [238–]
- Peter Murmann bankár Bécsből – díszpolgár. [243]
1859. Garibaldi és harcai. [243–245]
- Az itáliai háborúnak vége, de tábori kórház Sopronban is. [245]
1859. Óriási tömeg ünnepelte Kazinczy Ferenc születésének 100. évfordulóját a fővárosban. [245–]
- Lebontották a Szt. Mihály temetőhöz közeli puskaportornyot, s felépítették a Bécsi-dombrára. [245–]
- A Liederkranz Schiller-ünnepélye 1859. nov. 13. [245–]
- Elszámolás kis cetlin az előbbi ünnepélyről. Nincs múzeumi száma.
1859. dec. 20. Ipartörvény. Zsidók. [246]
- Benedek tábornagy. [246–]
1860. A Promenádon vadgesztenyék. [246]
- Széchenyi István halála. [246]
- A bécsi Szent István dóm tornya süllyed, újjáépítik. [246–]
- Hatalmas István-napi körmenet a Lánchídon. [246–]
- Felszentelték az orsolyiták kolostorból átalakított lányiskoláját. [246–]
- Benedek tábornagy levele és proklamációja. [247]
1860. A Monarchiában elfüstölt szivarok száma és az elszippantott dohány súlya. [247–]
1860. Az 1848 óta első tanácskozás a vármegyeházán. [247–]
- Az evangélikus egyházközség jótékony célú intézményeinek elszámolása. Nyomtatvány. A lezárás dátuma: 1861. márc. 25. [248–259]
- 1861–1863. Az ev. konvent pénztárának elszámolása. Nyomtatvány. [262–267]
- Felismerhetetlen arckép. [268]
1860. nov. A császári sas eltávolítása. [269]
1860. nov. Bécsbe szállított magyar akták a Zeughausban. [269]
1860. A még Sopronban maradt hivatalok felsorolása. [270]
- A haza távozó cseh, morva és német hivatalnokok helyébe magyarokat toboroznak. [269–]
1860. jan. 2–3. Soproni vezetőség-választás, Kurz András a polgármester. 1861-ben azonban új választást kell tartani, mert ez az 1848-as alapokon zajlott. [270–]
- Kimutatás az államadósságról. Kis cédula. Múzeumi száma nincs.
- A megismételt választás 1861-ben. [272–274]
- Kurz javaslata: a Promenade legyen Széchenyi tér. Végül is Kurz lett a polgármester, javaslatát pedig megszavazták. [273]
1861. Bírósági akták Bécsből Budára. 30–40 láda. [275–]
1861. május 10. Teleki László halálhírére „*Trauerfahnen*” a városházán és a vármegyeházán. Az evangélikus templomban gyászistentisztelet. Elénekeltek a Himnusz. [276]
- 1861 k. A Hosszú sor háztulajdonosai kijáratokat építettek a várfalon túlra. [276]
1861. Szigorú adóvégrehajtás, katonai segédlettel. [277]
1861. nov. 8. A város és a megye vezető testületei felfüggesztve, katonai bíraskodás az országban. [277–]
1861. Az ev. konvent működési szabályzata. Német nyomtatvány. [278–285]
1861. A kivételes állapot oka. [286]
- 1861. dec. 5. Amikor ezt írja, lokomobil halad át a városon, az állomásról Kapuvár irányába. [286–]**

1861. Idézet a Münchner Punchból. [287–]**1861. Földalatti Londonban. [288]**

A Katolikus Testvérület (1751–) és az Evangélikus Testvérület (1849–). [289]

Újjáépült a nagy Pócsi-kapu. [289]

Amnesztia az Itáliából haza kívánkozó harcosoknak, 1862-ben. [289–]

Marhapestis Sopronban is 1862-ben. [289–]

Mivel annyi eseményt jegyzett le, most ismét vissza az evangélikus egyházhoz 1859–1860. [289–]

Konventügyek, választók névjegyzéke stb. [290–299–]

Haynauról bresciai anekdóta. [300]

A bécsi evangélikus templomról. [300–]

1861. Szabadon terjeszthető a Biblia. [301]

1861. Konventülés a konventszoba lebontása óta először a Líceumban. [302]

A soproni evangélikus gyülekezet története az 1860-as évek szervezetéig. [–303–309]

A soproni templomok és az evangélikusok 1675-től. A mai templom építése. [310–]

Az evangélikus iskolák. [311–]

Egyéb szervezetek és események. [312–316]

A toronyépítés 1861–1863. [316–321]**Kolbenheyer Mór fényképe. [319]****Nyomtatvány a gyűjtésről. [323–344]**

Ismét kézírás: a Sopronban kezdettől működött lelkészek listája. [352–354–]

Johann Petrik lelkész fényképe. [353]

1861. A toronyépítés miatt lebontják a régi konventszobát. [354–]

A kőszegi evangélikus közösség története. [355]

Soproni lelkészekről készült képek listája 1682–1774. [356]

1863– Folytatása az eseményeknek a városban és egyáltalán. [357]

Kőszegi ítéletidő 1863. [357–358]**A soproni Dalosünnep 1863-ban. [358–361]****A cukorgyárosok összejövetele 1863. [361–]****Das Turnerfest in Leipzig 1863. [362–]****A lipcsei Tornászünnep befejezése és egyéb német rendezvények. [364]**

Bécs templomainak listája. [364–].

A cukorgyárosok gyűlésének folyt. [365]

1864-ben megválasztott ev. és kat. tanácstagok listája (nincs benn Schuster). [367]

Miksa, mint mexikói császár. Története több folytatásban. Kis lapokon. [367–, 369, 371, 379]

A Felső-Lóverek. [368]**Az ev. harangok. [368–]****A Szt. Mihály- templom. [370]****Ismét Dalosünnep. 1864. [370–]****Éppen ma éjszaka... – áradás. [371]**

A várostorony sasmadara. Ismét javítják. [371–]

Az orsolyiták templomának felszentelése. [371–]

Bécs leírása, toronyból, üresen hagyott hely fényképnek. [372]

1864. dec. a vágóhídnál levő vashíd elkészült. [373–]

Kőszegi tűzvész 1864. [–374]**II. József imája. [374]**

Schleswig–Holstein ügye. [375–]

A Helgoland melletti tengeri csata. [375–]

Béke Dániával. [376–378]

- Egy korabeli háborús emlékkő rajza. [378]
 Cím: Bismarck és a német háború. [380–]
 Tábornokok színódusa 1864 k. [381–383–]
 Királyi engedéllyel a soproni vásárok rendje. [382–]
 1854-ben vezették be a coll mértékegységet Magyarországon. Később megerősítik. [382–]
1865. ápr. 29. A Városszépítők tagtoborzó felhívása, programmal. [383]
 Bécsi szépítések, bontások. [383]
A kiszáradt Fertő és a Halászkunyhó. [384–]
 Az Ikva a Pfaffenwiesenél [= Pfarrwiese]. [385]
 Új orgona a Szt. Mihály-templomban. [385]
 A királyi pár látogatása Budán és Gödöllőn, különvonat, szervezet, program részletei. [385–387]
 1865. Lebontották az Aptecker Haus-t, szemben a Szt. Mihály templommal, s egy csinos szállást építettek a Mihály-kapu előtt, a Juden Garten mellett. [388]
 A Hamburgból hajón Amerikába kivándorlók statisztikája. 1865. Növekszik a számuk. [388]
 A soproni ev. egyház megvette a templomtól balra lévő kétemeletes Lenk-házat. [388–]
 Ismét háború. Német a némettel. 1866. [389–390]
 A háború statisztikája. [390–391–]
 A nikolsburgi béke. [392–]
 Az osztrák–német háború krónikája. [394]
 Béke az olaszokkal. [395]
 Scitovszky hercegprímás temetése. [396–]
 Soproni hírek. [397]
 Gázvezeték. [397]
 Római koporsó. [397]
 Fertőrákosnál is találtak római emléket. Ne vigyék ezeket Pestre, legyen itt múzeumuk. [397]
 Kolera. [397]
 Visszapillantás 1866-ra. [398]
 Sopron térképe. Kicsi és halvány fotó. [418]
 Előtte-utána üres oldalak.

KISLEXIKON

(A félkövér szám a főszöveg oldalszáma.)

- Ádler József cseh üzemvezető** 8 A soproni üveghuta második ismert üzemvezetője 1805 k.
- András pápai tímár** 4, 21 A Schuster család soproni ágának első ismert őse. Schuster-családfa 1.
- András, ifj.** 4 A Schuster család második ismert őse. Schuster-családfa 3.
- András, a legifjabb** 4 A Schuster család harmadik ismert őse. Schuster-családfa 5.
- Ányos Pál** 12 Piarista szerzetes, költő, tőle származik II. József gúnyneve: a Kalapos király.
- aranyozott képerket** 12 Az üvegesek tucatáruikra a Waschgoldot (mosott arany) használták, az aranyozók féltékenyen vigyáztak arra, hogy Blondel-kereteik minőségi aranyozásával ne kelhessenek versenyre.
- Artner Samu városkapitány** 20 Az ősi soproni családból. Házi: 200. sz. 1804-ben polgár, 1805: külső tanácsnok, 1808: népszószóló, 1809: a soproni polgárórség parancsnoka, később belső tanácsnok, majd helyettes polgármester.
- Aszmann, János András** 7 Házi: 210. sz., (*1741–†1823) pozsonyi származású ev. kereskedő, 1760: polgár, 1782: városi számvevő, 1783: külső tanácsnok, 1790: belső tanácsnok, 1808: városbíró.
- Batthyány Lajos gróf** 16 Németújvári, (*1807–†1849). Az első magyar miniszterelnök. Mauzóleuma Bp., Kerepesi temető.
- Batthyány Tivadar gróf** 8 Németújvári, (*1729–†1812). Nagy sikerrel bemutatott dunai hajójával 20 évre szabadalmat nyert 1790-ben. Tervei folyók hajózhatóvá tételéről. (Pallas Nagy Lexikona.)
- Bergmann, Christian, Ehrenfried** (*1742–†1806) üveges mester.
- Bergmann Christian Ehrenfried özvegye, Magdolna** 5, 6 (1758–1831) A legidősebb mester halála után özvegyi jogon űzhette a mesterséget. Fia B. Károly Keresztély?
- Bergmann Károly Keresztély** 5, 6, 18 (–†1851) üveges-mester, 1819-ben a legfiatalabb a soproni céhben. Thirring: Házak és... Várkerület (a belső soron) 1820–1850: 38–39. sz. 9°, kert 16°, 1850-ben már 25°, öt követi 1851-től B. Lajos (a fia?), ekkor már 162. a ház száma, majd 1869-től 47. B. Lajos még 1898-ban is tulajdonos. Utóda Ferigo Kristóf.
- Bergmann Lajos** 6, 10, (1794–1853) üveges-mester, B. Christian Ehrenfried fia?, Johann Karl Schuster (Schuster-családfa 9.) egyik riválisa. Bérlakó a 182. számon, vagyis Újteleki u. 38.
- Bergmann Lajos** 12, 13, 18, 19 (*1820–) üveges mester, Thirring: Házak és... 1851-től a belső Várkerületen, lásd B. Károly Keresztélynél. 1863-ban lemond fő céhmesteri tisztéről.
- Bertók Sámuel könyvelő** 6 (–†1840) Házi: 850. sz., városi számtiszt. 1815-ben polgár.
- Boronkai Pál** 25 (1897–1970) városi főmérnök, Aranykönyv 2002, 146.
- Braun Nándor** 18, 28, 29 (*1802–†1877) szappangyáros, majd tanácsnok, a Városszépítő Egyesület megalapítója. A Nándor-magaslatot róla nevezték el. Emlékoszlopa áll ott. Dávidházy István: Egy érdemes soproni polgár élete... SSz. 48 (1994), 348–361. Aranykönyv 2002, 22.
- Braunné, Katharina** 28 (?–1847) Trogmayer-lány. Lásd Dávidházy István i. m.
- Bredeczky Sámuel** 8 (*1772–†1812) a líceumban tanult, a jénei egyetemre járt, Bécsben lelkész, majd Lembergben ev. püspök. Beyträge zur Topographie des Königreichs Ungarn. Wien, 1803–1805.; Kovács József László: Tájszemlélet és emberábrázolás Bredeczky soproni írásaiban. SSz. 56 (2002), 319–332. Aranykönyv 2002, 8.

- brennbergi szén 7** A brennbergi bányászat közismert kezdete 1753, de adat van arra, hogy már 1567-ben hozzányúltak a fekete aranyhoz. Dávidházy István: Brennberg 1567? SSz. 46 (1992), 244–246.
- cégtábla 30** Vö. Csatkai Endre: Régi soproni kereskedő cégek. SSz. 24 (1970), 201–209.
- céhláda**, lásd nyitott céhláda
- Csatkai Endre 3, 4, 7, 8, 9, 28, 31, 32, 33, 34** (1896–1970), Aranykönyv 2000, 170.
- csatorna 25** Boronkai Pál: Sopron csatornázása. SSz. 18 (1964), 57–66.
- Dávid Ferenc 30** Művészettörténész, műemlékkutató, a Műemléki Felügyelőség munkatársaként fontos szerepe volt a soproni műemlékek felújításában, Fülep Lajos-díj.
- Dávidházy István 18, 29** Helytörténész, ifj. Sarkady Sándor: D. köszöntése. SSz. 57 (2003), 211–215.
- Deszkássy Boldizsár 18** Dr., törvényszéki elnök, a Kaszinó választmányi tagja 1943-ban.
- Diem, Gustav 31** (1856–1887) városi levéltáros. Lásd még Romwalter Károlyt.
- disznókereskedők 8** Horváth Zoltán: Sopron gazdasági és politikai gondjai a feudalizmusból a kapitalizmusba való átmenet idején. SSz. 43 (1989), 97–125.
- Dollmayer Mátyás 19** Üveges mester.
- Eckel Ágost 24** Triebaumer Andrásné bátyja, háztulajdonos (Deák tér 40.).
- Esterházy Pál herceg, főispán 26** (1786–1866) Rész Imre: Der Diplomat Paul III. Anton Esterházy. In: Die Fürsten der Esterházy. Magnaten, Diplomaten & Mäzene. Eisenstadt, 1995, 199–212.
- Fabricius János András 10** (1770–1847) ügyvéd, polgármester, családi krónikája a Múzeumban. Aranykönyv 2000 – 2005 (Kézirat)
- Flandorffer Ignác Kajetán 9** (1792–1837) Id., kalmár, síremléke SSz. 43 (1989), 99.
- Flandorffer Ignác, ifj. 18** (1816–1891) A Városszépítő Egyesület, a Gázmű stb. megalapítója. Horváth Zoltán: ifj. Flandorffer Ignác élete és munkássága... SSz. 48 (1994), I. r. 332–348.; II. r. 49 (1995), 98–117. Aranykönyv 2000, 74.
- fólió-méret 3, 34** Különböző. Egynek a rövidítése f., többnek ff. Eleje recto, hátulja verso. A könyvnyomtatás története során az egyes oldalakat nem számozták, csak a fóliákat. Ezt a gyakorlatot követték a Nemzeti Múzeumban is, a Schuster-kézirat átvételekor.
- Friedrich, Ludwig 24** A Schuster-ház földszinti lakója.
- fusizók 19** Csatkai Endre: Vándorkereskedők és vándoriparosok a régi Sopronban és megyében. SSz. 17 (1963), 313–322.
- Gamauf Sámuel 13** (–†1796) Kőszegről választották soproni presbiterré 1771-ben. A tudós férfiú G. Teofil nagybátyja.
- Gamauf Teofil 6, 13, 28** (1772–1841) presbiter, történettudós. Aranykönyv 2000, 48.
- gázvilágítás 9** Molnár József: A százéves soproni gázgyár története. SSz. 21 (1967), 30–42.; Baumann József: A soproni Gázgyár története (1865–1978). SSz. 35 (1981) és folyt.
- Gruber Alajos 11, 13, 18, 19** (*1818–) üveges mester és üvegáru-kereskedő, Szent György u. 109. Polgár: 1846. szept. 30. Mint üvegáru-kereskedő hirdet a Romwalter-féle útikalauzban.
- Gyula 30** Schuster-családfa **21**.
- Gyula Nándor 32** Schuster-családfa **18**.
- Handler Ferdinand (Nándor) 12, 23** (1836–1888) építész. Aranykönyv 2000, 84.
- Hanzmann Károly 24** (1884–1953) ev. espereslelkész.
- Házi Jenő 4, 17, 21, 22** (1892–1986) főlevéltáros, Aranykönyv 2000, 156.
- hegyiföveny 9** Kvarchomok.
- Heksch, Alexander 31** (1836–1885) bécsi útikönyvíró.
- Hillebrand Vince 18** (1811–1872) Házi: 6480 ísz. 1864–1869. a Soproni Kereskedelmi és Iparkamara elnöke, likörgyáros. Aranykönyv 2002, 26.

- homorüveg 9** = palacküveg? A síküveghez képest zöldebb színű, mert több vas marad benne.
Horváth József 5, 10 (1762–1843) üveges mester.
Ihász Rezső (Rudolf) 18 (1817–1886) a polgárőrség kapitánya. Aranykönyv 2000, 76.
Imre 29 Schuster-családfa **17**.
Ikvahíd 22 Az az Ikva feletti híd, amely ma utcaként szerepel. Piacközeli nagy forgalma miatt szélesítették, burkolták az 1820-as években. Lásd (Hárs József): Tűzvész a franciák árnyékában c. 2007-beli pályamunka képeit.
Iparműkiállítás, 1847 13 A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók VIII. Vándorgyűlése mellé rendeztek kiállítást is. Lásd Hárs József: A soproni idegenforgalom kezdetei. SSz. 20 (1966), 304–306.
János Károly 5, 6 Schuster-családfa **9**.
Jenő 30 Schuster-családfa **22**.
Kaipelin, Katherina 5 Johann Karl Schuster (Schuster-családfa **9**) egyik keresztszülője.
Kammerer Katalin 30 Posch Zsófia (Schuster-családfa **20**) anyja.
Kandes (Karger) 9 A vétyemi üveggyár társtulajdonosa 1825 körül.
Kargl Lénárd 30 Az Ötvös u. 15. sz. alatti üzlet korábbi bérlője.
Karl Theodor Schuster 25, 28, 32 Schuster-családfa **13**,
Károly főherceg 7 (1771–1847) II. Lipót harmadik fia, I. Ferenc öccse, kiváló hadvezér, egy ideig hadügyminiszter.
Khünbergerin, Theresia 5 A kőszegi anyakönyv téves elnevezése Kielberger Rosina helyett.
Kielberger Mihály 4 Soproni csizmadia, Rosina apja.
Kielberger, Rosina 4 Schuster-családfa **8**.
Király(József Pál) professzor 28 (1810–1887), 1867-től az ev. tanítóképző sok nyelven beszélő igazgatója. Lásd Németh Ildikó: Sopron középfokú és középszintű iskolái a 19. században. 168–169., Aranykönyv – 2005 (Kézirat.)
Kittenberger, Anton 24 (*1803–), nemzetőr 1848-ban, lakbért fizetett a Kovácsszer 217.-ben, onnan költözött a Schuster-házba.
Klauzer (Klauszer) Károly 18, 21, Főjegyző.
Klein, Menyhért 13 A Faut(h) Krónika második részének írója.
Kolbenheyer Mór 28, 29, 30 (1810–1884), Bielitzben született, Eperjesről került Sopronba, ahol haláláig ev. lelkész. Boronkai Szabolcs: K. M. irodalmi művei. SSz. 48 (1994), 181–188., Aranykönyv 2000, 68.
komiszkenyér 7 Német–latin eredetű szó, katonáknak készült, nem elsőrendű kenyér volt.
kovaföld 10 Fehér, porózus, szerves eredetű üledékes kőzet. Már az ókorban is készítették belőle tűzálló téglát.
kovand Kemény ércszulfid ásványok (pl. pirit) bányászati elnevezése.
kőfejtő 27 A mai Fagus Szálló előtt, a Warisch lábánál, régtől fogva használt bánya.
közvilágítás 9 A Geiger Krónika csak 1828-ban foglalkozik a közvilágítással, pedig a hivatalos iratok szerint már 1825-ben rendeltek hozzá üvegeket.
krétaüveg (Kreideglas) 9 A kréta állatkák mészvázaiból alakult fehér mészkő.
Kugler Henrik 29 (1830–1905) Sopronból indult, Párizst megjárta híres cukrász, a pesti Gerbeaud alapítója.
Kummert Teréz 6 Schuster-családfa **11**.
Kummert, Christoph 6 Kummert Teréz apja.
Küttel Sarolta, Gamaufné 13 A kivégzett Hajnóczy József menyasszonya volt.
kvarc 8, 10 Üledékes kőzet, málláskor kavics és homok alakjában halmozódik fel. Sokrétű felhasználás.
laterna 11 Lámpa. Itt hengeres üveg a közvilágításhoz. Vetítőként laterna magica = bűvös lámpa, lásd még üvegharang.

- Lenk János 29** (*1815–), házbirtokos: Schlippergasse 462., ecetgyáros, a nemzetőrségben altiszt.
- Lieberth (János) Sámuel 5, 14 22** (*1760–†1835) Johann Karl Schuster (Schuster-családfa 9.) atyafia (Vetter).
- Lüttich, Zsuzsanna 6** Christoph Kummert anyja, vlsz. a Thirringnél Littichként szereplő posztós családból, lásd 20. lábjegyzetet.
- Marbach, Ernst 31** (1835–1910), ezen az álnéven szerkesztője az Oedenburger Zeitungnak. Eredeti neve: Julius Potier. Kalandos életút után, nyugdíjas mérnökkari tisztként került ide. Művelt, jó tollú író, újságíró. Aranykönyv – 2005. (Kézirat.)
- Mária Terézia 9** (1717–1780), magyar királynő 1740-től, II. József anyja.
- Martony, Bertalan 7** Katolikus, ügyvéd, polgár: 1760, belső tanácsos: 1780, városhíró: 1783–1790 és 1805–1808, polgármester: 1790–1792 és 1802–1803.
- Mattersdorf(fer) 9** A vétyemi üvegyár társtulajdonosa 1825 k.
- mész 10** Az üvegyártáshoz a mészkövet használták, nem az oltott meszet.
- Michel (János) 33** (1791–1857) sekrestyés, tanító. Tirnitz József: M. J. soproni krónikaíró. SSz. 26 (1972), 271–276.
- Mohl Adolf 7** (1855–1939), pap, helytörténész. Aranykönyv 2002, 60.
- mura-kovand (Kies) 9** Ércszulfid a Mura mellől, Stájerországból.
- Müller Paulin 29** Kereskedő, 1880–1896. kamarai elnök, kir. tanácsos. Müller Paulin-alap egy szegény lány kiképzése és neveltetése (1896). Cégére, az elefánt, ma kinn van a Hátsókapu–Várkerület sarkon.
- mútrágyagyár 32** Terve Bánfalvára 1899-ben.
- Nándor-magaslat 27** A Bánfalvától keletre emelkedő magaslat nevét Braun Nándor természetbaráttól kapta, s nem a nádoroktól.
- német színház 33** A Szárazmalomból kialakított színházban, majd az 1841-ben nyílt új színházépületben a 19. sz. második feléig csak ritkán volt magyar előadás. Schuster Károly életének vége felé jutottak egyre nagyobb szerephez a magyar társulatok.
- Neuhof-kert 28** Csatkai Endre: Kétszáz éves a soproni közkert. SSz. 17 (1963), 241–248. 1899 óta Erzsébet-kert.
- nyitott céhláda 5** A nyitott céhláda különös tiszteletben állt, a céh minden jelentős eseménye előtt történt (Magyar Néprajzi Lexikon). Lásd Csipkés Kálmán: Sopron sz. kir. város múzeumának céhládái. SSz. 7 (1943)
- Oeller Mátyás tanácsnok 5** Házi: 8463. isz., polgár: 1765, belső tanácsos: 1815.
- olvasztó-kemence 10** Schuster idejében még kerekre építették.
- Orlay Petrich Soma 26** (*1822–†1880) festő, Petőfi rokona és barátja, a pápai református kollégiumban iskolatársa.
- Ottó 29, 30** Schuster-családfa 16.
- Österreicher, Joseph Manes** (1756–1831) magyar orvos, egy ideig tulajdonosa a soproni üveghutának.
- Österreicher, Sándor 7** A soproni üveghuta első üzemvezetője.
- Pachhofer Lajos 18** (*1815–) dohánykereskedő, 1848-ban a nemzetőrségben káplár, Várkerület 79. 1864-ben támogatója a Városszépítők Egyesületének.
- Pátzill József városkapitány 9, 20** Házi 436. ügyvéd, polgár: 1802, külső tanácsos: 1805, belső tanácsos: 1808, polgármester: 1842–46.
- Paúr (Iván) 13** (*1806–†1888) régész, muzeológus. Aranykönyv 2000, 66.
- Pius, IX. 15** (*1792–†1878) Giovanni Maria Mastai-Ferretti az eredeti neve. Pápa 1846–78. Az Egyházi állam 1870-ben szűnt meg. Ő volt az utolsó király és pápa egy személyben. Vezetése alatt mondta ki az I. vatikáni zsinat a pápa csalhatatlanságának dogmáját. 2000-ben szentté avatták.

- Posch Károly cipész** 30 Posch Zsófia apja.
- Posch Zsófia** 30 Schuster-családfa 20.
- Pukánszky Béla** 3, 31, 32, 33 Germanista, egyetemi tanár.
- Rauhofer István** 32 Üvegárus és edénykereskedő 1894-ben, Sopronban.
- repceolaj** 6, 9 A repce (*Brassica ssp. napus*) magja 30–50% olajat tartalmaz, melyet sajtolással nyernek ki. Termelőtől szerezték be az 1820-as évek végén, szerződéssel, közvilágítás céljára.
- Ritter Ferdinand** 29 Ritter Lipót fia.
- Ritter Lipót** 29, 30 Korábban üveges, majd gabonakereskedő és városi tanácsos. Ritter Leopoldina Theresia (Schuster-családfa 14) apja.
- Ritter Teréz** 25, 30 Schuster-családfa 14.
- Ritter, Leopoldina Theresia** 29 Schuster-családfa 14.
- Ritterné Teréz** 29 Ritter Lipót felesége, Braun Katharina.
- Romwalter Károly** 31 (1825–1902) nyomdász, nyomdatulajdonos, természetbarát. Aranykönyv 2002, 38.
- Ropfer, Michael** 5 Johann Karl Schuster (Schuster-családfa 9) egyik keresztszülője Kőszegen.
- Rotschild-bankház** 32 Meyer Amschel Rotschild (1744–1812) frankfurti kis pénzváltó alapította.
- Rozina** 4 Schuster-családfa 8.
- Rupprecht Mihály fényképész** 33 (1829–1904), egyike a legismertebb soproni fényképészeknek. Aranykönyv – 2005 (Kézirat.)
- Sailler Mátyás népszószóló** 6 Házi: 9167. isz., polgár: 1781, külső tanácsos: 1797. népszószóló: 1805-től.
- Sarkady Sándor, ifj.** 14 (*1964) A NyME Központi Könyvtára, főigazgató.
- Schey úr** 22 Szomszéd boltos a Schuster-ház építésének idején.
- Schullhof úr** 27 Ügyintéző a kapuvári Esterházy-uradalomban.
- Schrey József** 11 Városi lámpagyújtogató 1831-ben.
- Schuster András pápai tímár** 21 Schuster-családfa 1.
- Schuster Edmund (Ödön) Gusztáv** 30 Schuster-családfa 19.
- Schuster Gyula** 30 Schuster-családfa 18.
- Schuster Imre Lajos** 29 Schuster-családfa 17.
- Schuster Károly** 10, 11, 12, 33, 34 Schuster-családfa 9.
- Schuster Károly Nándor Lipót** 29 Schuster-családfa 15.
- Schuster Károly üveges** 33 Schuster-családfa 9.
- Schuster Károly, a legifjabb** 30 Schuster-családfa 15.
- Schuster Károly, id.** 13, 18, 19, 22, 23, 27, 28, 29, 31, 34 Schuster-családfa 9.
- Schuster Károly, ifj., (Karl Theodor)** 3, 18, 29, 32 Schuster-családfa 13.
- Schuster Sándor Ottó** 29 Schuster-családfa 16.
- Schuster Theresia** 12 Schuster-családfa 11.
- Schuster, (Karl) Carl** 12, 31, 32 Schuster-családfa 9.
- Schuster, Carl, id.** 24 Schuster-családfa 9.
- Schuster, Frigyes** 6 Schuster-családfa 12.
- Schuster, id.** 18, 20, 31 Schuster-családfa 9.
- Schuster, Johann Karl** 3, 6, 21 Schuster-családfa 9.
- Sindler Mátyás** 20 Az új iparrendelet szerint 1860. május 10-ig jelentkeznie kellett a Magisztrátusnál mint céhen kívüli, mesterségét gyakorló iparos. Sopronban akkor az egyetlen ilyen üveges.

- Spanner gróf 15** IX. Pius menekítője a Quirinából Gaëtába, 1848. nov. 24-én. A Nagy Képes Világtörténet XII. kötetében Marczali Henrik szerint ő volt az Egyházi Államban a bajor követ, de nevét Spaun-nak írja.
- Stöger Ferenc 23** Kőszegi üveges mester.
- Szaka István 11** Kis utcai majortulajdonos.
- szélkerék 10** Krétán is a kutakból víz kiemelésére használt szerkezet.
- Szinnyei József 8, 13** (1830–1912) bibliográfus, könyvtáros. Nevét Ferberről 1848-ban magyarosította. Szorgalmáról „gőzhangyának” mondták.
- Szöllőssy Ferenc György 19, 23** Vlsz. azonos Szöllőssy Györggyel.
- Szöllőssy György 11, 12, 20, 22** (*1816–) posztókereskedő, hadnagy 1848-ban, Várkerület (1840-ben) 58.
- Thirring Gusztáv 6, 9, 14, 21, 22, 30** (1861–1941), híres statisztikus. Aranykönyv 2000, 102.
- Thirring Lajos 9, 14** (1899–1983) Thirring Gusztáv fia, szintén statisztikus, SSz. 38 (1984), 88–90.
- Thirring Nándor 22** (*1824–) vaskereskedő, Várkerület (1869-ben:) 75. Schuster szomszédja.
- Tiefbrunner, Theodor 28** (*1821–) dohánykereskedő, Karl Theodor Schuster keresztszülője.
- Tiefbrunnerné, Zsuzsanna 28** Karl Theodor Schuster (Schuster-családfa **13**) keresztszülője.
- Tompos Ernő (Neubauer) 23** (1907–1989), építészmérnök, a címertan neves művelője, Aranykönyv 2002, 212.
- törött üveg 10** Beolvasztásra.
- Triebaumer Andrásné Eckel Emilia 24** (–†1908) ev. adományozó.
- Triebaumer, Andreas 24** az ev. presbitérium tagja, lakó a Schuster-házban.
- Tschurl Ferenc 29** (*1812–) kereskedő, 48-ban kapitány és a Várkerület 56-ban lakik.
- Tschurl György Dániel 20** Polgár és vaskereskedő 1820-ban, a Várkerület 91-ben.
- üvegfestés 9** Lásd Prokopp Gyula: A fertőrákosi üvegfestő-műhely és Wilfing József. SSz. 10 (1956), 179–182. Simor győri püspök rendelkezésére, 1860 körül.
- üvegfűjás 9** Nem találtam bizonyítékot arra, hogy soproni üvegesek készítettek-e üvegfűjással valamit is.
- üvegharang 9, 11** A haranghoz hasonló formájú üveg világításra. Máshol laternának hívják.
- üveghuta 7, 8** Az 1800-ban alapított soproni üveghuta soproni kvarcot is használhatott-e? Csatkainak a SSz. 11 (1957), 309–310. o.-n feltett kérdésére Vendel Miklós igennel válaszolt a SSz. 12 (1958), 90–91. o.-n. A Kecsképaták völgyében találtak valamennyi kvarcot.
- vasút 15, 27** A Bécsújhely–Soproni vasútvonalat 1847. aug. 20-án nyitották meg. Lásd Lovas Gyula: A Bécsújhely–Sopron vasútvonal 150 esztendeje. SSz. 51 (1997) 306–335.
- Verbényi László 28** (Veszélka) (1910–1993) tanár, nyelvész, SSz. 48 (1994), 319–320.
- Wagner úr 22** Szomszéd boltos a Schuster-ház építésének idején.
- Wernhardt Gottlieb 4** Schuster-családfa **5**. feleségének apja.
- Wiedner National Garde 16** Bécsi külváros nemzeti gárdája 1848-ban.
- Wiener Zeitung 30** A világ legrégebb, még megjelenő lapja, 2003-ban volt 300 éves. Sopronban is olvasták.
- Windisch-Grätz Alfred Candidus Ferdinand herceg 16** (1787–1862) altábornagy, Bécs parancsnoka 1848 forradalmi napjaiban, később a magyar szabadságharcban főparancsnok, míg le nem váltották.

Winkler Elemér 9 Dr., főreáliskolai tanár 1919–1926, történelem, földrajz. A soproni sakkéletben jelentős volt a szerepe. Lásd Szabó Dénes: A Soproni Sakk-kör története. SSz. 62 (2008), 409–415.

Winkler Gábor 23 Dr., NyME Építéstani tanszék. Egyetemi tanár. Ybl Miklós-díj, Pro Urbe-díj Győrött és Pápán.

Winter Jakab 11 Kis utcai háztulajdonos.

Zábrák Dénes 30 (1852–1913) ev. lelkész.

Zettl József 18 (*1813–) altiszt a nemzetőröknél 1848-ban, ecetgyáros, Schlippergasse 442., Thirringnél Balfi u. 11. Ez a mai Zettl–Langer-gyűjtemény helye.

Zsófia Zsuzsanna 4 Schuster-családfa **2**.

KÉPEK JEGYZÉKE

I. TÁBLA

Johann Karl Schuster feljegyzései – A kötéstábla első oldala. (OSZK Kézirattár Fol. Germ. 1124. 419 f.)

II. TÁBLA

A volt soproni üveghuta – ezt látjuk ma a helyén (Balfi út 134.).

A volt soproni üveghutához vezető Balfi kapu helyszínrajza. (Preiss Mór: Plan von Ödenburg, 1851., a 4. szelvény részlete, SvT3.)

III. TÁBLA

Tanúsítvány az új Schuster-ház építéséről, adókedvezmény céljára, 1860-ban. (SL XXIV. 5037.)

IV. TÁBLA

Schuster Károly régi háza, Sopron, Graben Runde 176. Korábban Samuel Lieberthé volt. Az alaprajzok a bontás előtti felmérés rajzai. Készítette Handler József építőmester 1859. március 22-én. (SL XXIV. 5037.)

V. TÁBLA

Schuster Károly új házának tervei. – Pince- és földszint-alaprajz. Készítette Handler József építőmester 1859. március 22-én. (SL XXIV. 5037.)

VI. TÁBLA

Schuster Károly új házának tervei. – Első és második emeleti alaprajz. Készítette Handler József építőmester 1859. március 22-én. (SL XXIV. 5037.)

VII. TÁBLA

Schuster Károly új házának tervei. – A–B hosszmetset. Készítette Handler József építőmester 1859. március 22-én. (SL XXIV. 5037.)

VIII. TÁBLA

Schuster Károly új házának tervei. – C–D és E–F metszetek. Készítette Handler József építőmester 1859. március 22-én. (SL XXIV. 5037.)

IX. TÁBLA

Schuster Károly új házának tervei. – Utcai homlokzat. Készítette Handler József építőmester 1859. március 22. (SL XXIV. 5037.)

X. TÁBLA

Sopron, Várkerület 74. A volt Schuster-ház utcai homlokzata ma.

Az épület hátsó részét – a tervezett városfal-sétány kedvéért – az 1970-es években lebontották.

Fotó: Hárs József. (2008)

XI. TÁBLA

A Várkerület 74. utcai homlokzatának bejárati részlete.

Fotó: Hárs József. (2008)

XII. TÁBLA

Alakok egyenruhában a 155., 156., 157., 158. múzeumi oldalszámon (OSZK Kézirattár Fol. Germ. 1124.):

1. kép. Az 5. és 6. gazdapolgár-század egyenruhája, 1809. [155]
2. kép. A 2. század egyenruhába öltöztetett polgára, 1809. [156]
3. kép. Az éleslövész-század. Ezek voltak az 1. századbeliak. É. n. [157]
4. kép. Egyenruhás polgári huszár 1809-ből. [158]

XIII. TÁBLA

Alakok egyenruhában a 183., 192., 196., 205. múzeumi oldalszámon (OSZK Kézirattár Fol. Germ. 1124.):

5. kép. Újra felszerelt polgár az 1. századból, 1809. [183]
6. kép. Lovasított huszár új egyenruhában, 1809-ből. [192]
7. kép. Az újonnan felszerelt polgárőrség 1838-ban. [196]
8. kép. Az újonnan felszerelt nemzeti polgárőrség 1847-ben. [205]

XIV. TÁBLA

A soproni evangélikus templom. – A torony tervezőjének, Ludwig Försternek perspektívája a templom és a szomszédos épületek áttervezési javaslatával (1861–1863). (OSZK Kézirattár Fol. Germ. 1124.)

XV. TÁBLA

Kolbenheyer Mór lelkész. 310. múzeumi o. (OSZK Kézirattár Fol. Germ. 1124.)

XVI. TÁBLA

A helybeli ev. konvent tagjainak listája (200 név, a *-gal jelöltek a presbiterium megválasztott tagjai). 296. múzeumi o. (OSZK Kézirattár Fol. Germ. 1124.)

XVII. TÁBLA

A kézirat 62. múzeumi o. utáni számozatlan oldala: a protestánsoktól 1670-72-ben elvett templomok listájának vége, alul egy városházi sarokkő latin felirattal az 1676-os tűzvészről. (OSZK Kézirattár Fol. Germ. 1124.)

XVIII. TÁBLA

Meghívó az 1860. okt. 7-i konventülésre. 299. múzeumi o. (OSZK Kézirattár Fol. Germ. 1124.)

XIX. TÁBLA

Cégtábla terve 1866-ból, az Ötvös utca 15.-re. (SL XXV. 1448.)

XX. TÁBLA

Gyászjelentés legifjabb Schuster Károlyról. (A Soproni Levéltár gyűjteményéből.)

XXI. TÁBLA

Sopron térképe az 1860-as évekből. (OSZK Kézirattár Fol. Germ. 1124.) A térkép eredetije lappang. A felirat és lépték alatti két sor a térkép színmagyarázata. Nincs rajta a papréti tornacsarnok (1867), de rajta van a vasútállomás (Bahnhof, 1847). és a kurucdombi nagy szélmalom (1846). A városrészek elnevezése inkább a hatvanas évekre utal.